

**T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

**NUSAYRİLERLE İLGİLİ FRANSIZCA KAYNAKLARDA YER
ALAN BİLGİLERLE MÜLAKAT SONUCU ELDE
EDİLEN VERİLERİN MUKAYESESİ:
HATAY NUSAYRİLİĞİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe YALÇIN

Ankara-2020

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

**NUSAYRİLERLE İLGİLİ FRANSIZCA KAYNAKLARDA YER
ALAN BİLGİLERLE MÜLAKAT SONUCU ELDE
EDİLEN VERİLERİN MUKAYESESİ:
HATAY NUSAYRİLİĞİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe YALÇIN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK

Ankara-2020

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

Ayşe YALÇIN

NUSAYRİLERLE İLGİLİ FRANSIZCA KAYNAKLARDA YER
ALAN BİLGİLERLE MÜLAKAT SONUCU ELDE
EDİLEN VERİLERİN MUKAYESESİ:
HATAY NUSAYRİLİĞİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK

Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi İsmail AKKOYUNLU

Tez Sınav Tarihi: 13.01.2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK danışmanlığında hazırladığım “Nusayrilerle İlgili Fransızca Kaynaklarda Yer Alan Bilgilerle Mülakat Sonucu Elde Edilen Verilerin Mukayesesi: Hatay Nusayriliği Örneği (Ankara 2020)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

13.01.2020

Ayşe YALÇIN

ÖNSÖZ

Suriye, Irak, İran ve Lübnan gibi ülkelerde yaygın olan Nusayrilik inancı Türkiye’de de mevcut olan inançlar arasındadır. Nusayriliğin kendine özgü inanç ve değerleri nesilden nesile aktarılarak -bilhassa sözlü gelenekle- muhafaza edildiği görülmüştür. Mezopotamya coğrafyası dinlerin çıkış ve odak noktası olduğundan, Türkiye’nin bu çerçevede sosyolojik olarak bir mozaiği ifade ettiği söylenebilir. Bugün Arap Alevileri (Nusayri) adı altında toplanan grupların tarihsel köklerine, dini inançlarına ve ötekine bakışlarına ilişkin kaynaklarda kimi zaman birbirine zıt çeşitli bilgiler yer almaktadır. Gerek dinler tarihi sahasıyla doğrudan irtibatlı olduğundan gerekse içinde bulunduğumuz coğrafi ve kültürel ortam itibariyle önem arz ettiğinden söz konusu dini yapının temel niteliklerin araştırılması ve objektif olarak ortaya konması gerekmektedir. Bu konuda önemli çalışmalar olmakla birlikte daha güncel ve sıcak gelişmeleri de kapsayan yeni çalışmalara ihtiyacın olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Nusayrilik temel özellikleri itibariyle ilahiyat alanı, özellikle de Mezhepler Tarihi ve Dinler Tarihi sahası için önemli bir çalışma ve araştırma konusudur. Bilhassa da inanç esasları ve içinde yetişip etkileşimde buldukları sosyokültürel arka planları itibariyle Dinler Tarihi açısından önem arz etmektedir. Zira Dinler Tarihi; tarih, antropoloji, sosyoloji ve filoloji gibi çeşitli bilim dallarından da destek alarak bir dini veya bir dindeki herhangi bir fırkayı doğuşundan gelişip yayılışına, ibadet ve ritüellerinin şekillenmesine ve günümüzdeki haline kadar geçirdiği değişiklikleri çeşitli açılardan inceleyen bir bilim dalıdır. Karşılaştırma metodu bağlamında ise Dinler Tarihi; dini grupların ortaya çıkışını, içinden doğdukları toplumla olan karşılıklı ve karmaşık ilişki biçimlerini, karizmatik otoritenin grubu yönlendirmedeki rolünü, diğer dini geleneklerle olan münasebetlerini ele alıp inceler.¹

---

¹ Abdurrahman Küçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan Yay., Ankara, 2015, s. 12

Bu düşünce ve gerekçelerden hareketle çalışma alanımızı Nusayrilik olarak belirledik. Tezimizde konuyla ilgili Fransızca ve Türkçe kaynaklardan yararlandık. Fakat daha sağlam ve objektif malumat edinmek suretiyle saha çalışması yaptık. Elde ettiğimiz veriler bağlamında mevcut kaynakları belli bir metot çerçevesinde kritiğe tabi tuttuk ve buna bağlı olarak bazı tespit ve değerlendirmelerde bulunmaya gayret gösterdik.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın önemi, amacı, yöntem ve kaynaklarına değindikten sonra Nusayriler hakkında kısaca bilgi verip onların diğer dinlerle etkileşimi ele alınmıştır. Birinci ve ikinci bölümlerde, Nusayriler hakkında Fransızca kaynaklarda yer alan bilgiler ile mülakat verilerinin mukayesesi yapılmıştır. Birinci bölümünde Nusayrilerin kökenine, Kitab'ül-Mecmu'nun önemine ve Nusayrilerin Türklere bakışı ele alınmıştır. İkinci bölümde Nusayrilerin tenasüh ve hulul inancına dair verilerin analizi yapılmıştır.

Ahmet Turan'nın Türkçeye tercüme ettiği Kitab'ül-Mecmu (Ek-1) ekler kısmına eklenmiştir. Aynı zamanda EHDAV'ın kurucu başkanı (cemaat önderi) Ali Yeral'in bizimle paylaştığı "tenasüh" adlı çalışması da (Ek-2) ekler bölümünde yer almaktadır. Ek-3'de mülakat fotoğrafları, Ek-4'de ise görüşme listesi ve sorulara verilen kısa cevaplar bulunmaktadır.

Çalışmamın hazırlanması sırasında desteklerini gördüğüm, tavsiyeleriyle gelişmeme vesile olan, her aşamada beni teşvik eden ve ban güvenen değerli danışman hocam Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu süreç içinde ayrı olmamıza rağmen beni sonuna kadar destekleyen ve maddi manevi yardımlarını esirgemeyen canım aileme teşekkür etmeyi borç bilirim.

Ayşe YALÇIN

2019 - Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	1
2. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları.....	2
3. İsimlendirme	5
4. Teşekkülü ve Tarihsel Gelişimi.....	9
5. Nusayrilik Üzerindeki Farklı İnanç ve Kültürlerin Etkisi.....	13

I. BÖLÜM: NUSAYRİLERİN KÖKENİ, KİTAB'ÜL-MECMU ADLI ESERİ VE TÜRKLERE BAKIŞINA DAİR VERİLERİN ANALİZİ

1. Nusayrilerin Kökeni.....	18
1.1. Din ve Kültürün Tanımı.....	18
1.2. Fransızca Kaynaklardaki Veriler.....	19
1.3. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler.....	29
2. Kitab'ül- Mecmu'nun Yeri ve Önemi.....	32
2.1. Fransızca Kaynaklardaki Veriler.....	33
2.2. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler.....	35
3. Nusayrilerin Türklere Bakışı.....	37
3.1. Fransızca Kaynaklardaki Veriler.....	38

3.2.	Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler.....	39
------	---	----

II. BÖLÜM: NUSAYRİLERİN TENASÜH VE HULUL İNANCINA DAİR VERİLERİN ANALİZİ

1.	Tenasüh İnancı.....	43
1.1.	Etimolojik Anlamı.....	43
1.2.	Farklı Din ve Kültürlerde Tenasüh.....	43
1.3.	Nusayrilerde Tenasüh.....	45
1.4.	Fransızca Kaynaklardaki Veriler.....	47
1.5.	Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler.....	48
2.	Hulul İnancı.....	53
2.1.	Etimolojik Anlamı.....	53
2.2.	Farklı Din ve Kültürlerde Hulul.....	54
2.3.	Nusayrilerde Hulul.....	55
2.4.	Nusayrilerin Hz. Ali'ye Bakışı.....	56
2.5.	Kitab'ül-Mecmu'da Hz. Ali Algısı.....	58
2.6.	Fransızca Kaynaklardaki Veriler.....	61
2.7.	Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler.....	63
3.	Genel Değerlendirme.....	65
	SONUÇ	67
	KAYNAKÇA	69
	ÖZET	77

ABSTRACT..... 79

EKLER..... 81

1. Ek-1: Kitab'ül-Mecmu'nun Türkçe Tercümesi..... 81
2. Ek-2: Ali Yeral'in *Tenasüh* adlı çalışması..... 93
3. Ek-3: Mülakat esnasında çekilen bazı fotoğraflar..... 99
4. Ek-4: Görüşme Listesi ve sorulara verilen yanıtların kısa özeti..... 107

KISATMALAR

AÜ	Atatürk Üniversitesi
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
çev.	Çeviren
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
D.İ.B.	Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	Editör
EHDAV	Ehlibeyt Kültür ve Dayanışma Vakfı
ET	Erişim Tarihi
İSAM	İslamî Araştırmalar Merkezi
İSAV	İslamî İlimler Araştırma Vakfı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OMU	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
OSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınlar / Yayınevi/ Yayıncılık

GİRİŞ

1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Çalışmamızda Hatay örneklği altında Nusayrilerin temel inanç esasları ele alınmıştır. *Arap Aleviliği* olarak da bilinen Nusayrilik, İslâm dininin ana prensipleri çerçevesinde geliştirilen bir fırka olduğu için temel inançlarında en büyük etki İslâm'a aittir. Bununla beraber Nusayriler, tarihi süreç içerisinde değişik din ve inanç yapılarıyla iç içe yaşadıklarından kaynaklı olarak diğer inançları kendi akidelerine uygun bir hale getirmişlerdir. Bu sebeple kendilerini dinler topluluğu olarak tanıtmaktadırlar. Ayrıca bu inancı benimseyen kavim ve aşiretler üzerinde İslâm'dan önceki dinin ve kültürel mirasın da büyük bir tesiri olmuştur. Nusayrî inanç sistemi, Ali ve On iki İmam'a atfedilen değere ve öğretilerine dayanır. Nusayrîleri diğer gruplardan ayıran en önemli unsur, tenâsühü (ruh göçü) temel inanç olarak kabul etmeleri ve doktrinlerini gizlemeleridir. Bir sır cemaati olan bu toplum, sözlü geleneklerde *Takiyye* yaparak hakim dine uygun hareket ederler². Nusayrîler, bâtinî te'vil görüşüne sahiptirler ve bu özelliklerinin bir sonucu olarak, pek çok İslâmî öğretiyi farklı şekillerde te'vil edip kendi anlayışlarına göre yorumlarlar.

Nusayriler hakkında yerli ve yabancı dilde olmak üzere pek çok çalışma mevcuttur. Fakat bu çalışmaların belli bir kısmı yerinde gözlem ve saha çalışması yapılmaksızın masa başında üretilmekedir. Bu durum, kapalı toplum yapısına sahip olan Nusayrilerin, temel inanç esasları ve dini uygulamaları hakkında eksik ve yanlış değerlendirmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Çalışmamızın temel amacı, yerinde gözlem ve araştırma yapma suretiyle, bu tür yanlış ve eksik bilgileri belli ölçüde giderebilmektir. Bu çalışmamızda, özellikle de Nusayriler hakkında Fransızca kaynaklarda yer alan temel bilgiler ile mülakat sonuçlarını karşılaştırıp bu konuda objektif ve doğru sonuçlara ulaşmak amaçlanmıştır.

---

² Peter Alford Andrews, *Türkiye'de Etnik Gruplar*, çev. Mustafa Küpüşoğlu, Ant Yay., İstanbul, 1992, s. 215

Bugün içinde yaşadığımız Türkiye’de birçok mezhep, meşrep, tarikat, düşünce akımı ve farklı din mensupları birlikte yaşamaktadır. Bu farklı oluşumların bir arada ve sorunsuz biçimde yaşayabilmeleri için bugün her zamankinden daha çok toplumumuzda birbirini tanıma ve ortak değerler etrafında uzlaşma ihtiyacı vardır. Nusayrileri kendi söylemlerinden hareketle anlamaya ve değerlendirmeye çalıştığımız bu araştırmamız, onları daha yakından tanımaya yönelik veriler ihtiva etmesi açısından da ayrıca önem taşımaktadır. Zira farklılıkları öğrenmek, insanları birbirine karşı sahip oldukları veya olabilecekleri önyargıları bir tarafa bırakmalarını sağlayacak ve bu da farklılıklar arasında barış, hoşgörü ve saygı ortamının gelişmesine katkıda bulunacaktır.

2. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları

Tarih boyunca var olmuş tüm inançları/ dinleri objektif olarak inceleme konusu yapan Dinler Tarihi bilimi, tüm dinleri aynı kategoride değerlendirir ve onları oldukları gibi inceler. Bu sebeple Dinler Tarihi, herhangi bir dinin savunmasını yapan ilahiyat bilimlerinden ayrılırken aynı zamanda birden fazla inancı farklı yönleriyle inceleme konusu yapan yapısı itibariyle karşılaştırmalı bir bilim dalıdır.³ Çalışmamızda ele aldığımız Nusayrilik inancı, Dinler Tarihinin bu *deskriptif* metodu çerçevesinde değerlendirilmiştir

Ayrıca bu çalışma, “kalitatif” teknikler esas alınarak, birer görüşmeler ve yerinde gözlemlere başvurarak hazırlanmıştır. Kalitatif araştırma çeşitli sosyal ortamlarda yaşayan bireylerin incelenmesiyle bazı sorulara yanıtlar bulmayı amaçlar. Kalitatif teknikler, araştırmacının kişilerin algılama ve anlamlandırma biçimlerini ve gündelik hayatlarını nasıl yapılandırdıklarını anlamasına yardımcı olur. Dinler Tarihi sahasında çalışma yapan bir araştırmacının inceleyeceği konu hakkında ana kaynaklardan yararlanması, yerinde araştırma

---

³ Baki Adam, “Dinler Tarihi Bilimi”, *Dinler Tarihi el-Kitabı*, ed. Baki Adam, Grafiker yay., Ankara, 2018, s. 19-20

ve incelemelerde bulunması oldukça önemlidir. Ancak bu şekilde ele aldığı konu hakkında sağlıklı, objektif ve doğru bilgiler sunabilir.

Gözlem ve mülakat öncesi elliye yakın soru hazırlanmıştır. Sorularımızı özenle hazırlarken, dikkat çekici sorular Fransızca kaynaklarda geçen söylemler hakkında olmuştur. Örneğin: “Tarih ve Filoloji bölümü mezunu olan Fransız Rene Dussaud 1900 yılında yazmış olduğu “Nusayrîlerin tarihi ve dini” adlı eserinde şöyle diyor: “Nusayrîler sadece dini bir grup değildir. Suriye’de kökleri çok eski olan bir etnik gruptur. İnanç köklerini Muhammed ibn Nusayr’a bağlayarak onları İslam temelli bir mezhep olarak tanıtmak isteyenlerin bu eğiliminin tarihi bir önemi yoktur. Aynı şekilde onları “Nasranî” kelimesinden hareketle isimlendirenler de onları Hıristiyan inancına bağlama gayretindedir ve bunun da tarihi değeri yoktur. Onların inanç sistemleri daha ziyade Harran’da eskiden yaşamış putperestlerin ve günümüzde artık kaybolmuş İsmailîlerin inanç sistemlerinin bir karması şeklindedir. Bu söylenenlere katılıyorsunuzuz?”. Veya: “Yine Fransız kaynaklarında, “Nusayrîler Türklerden nefret ederler, onları düşmanı olarak görürler ama Hıristiyanları severler onlara saygı gösterir onları savunurlar” bu konuda ne söyleyebilirsiniz?”. Sorularımız Nusayrîlerin günlük hayatı, akideleri, tevhit inancı gibi konular hakkında sınırlandırılmıştır. Mülakatlarda doğrudan sorulara başvurulmuştur. Görüşmeler Nusayrîlerin ağırlıkta yaşadığı Antakya bölgesinde gerçekleşmiştir. Görüşmecileri seçerken farklı meslek ve yaş gruplarından olmasına dikkat edilmiştir. Ve ayrıca bir cemaat önderi ile de görüşülmüştür.

Araştırmamızda hedeflediğimiz amaçlara ulaşabilmek için Nusayrîliği daha yakından tanımak ve tanıtmak amacıyla 27.01.2018 ile 01.02.2018 tarihleri arasında sahaya inip, Hatay’ın Antakya bölgesinde Nusayri inancına mensup bireylerle birebir görüşmeler yapılmış ve onların dini inanç ve uygulamaları hakkında bir takım gözlemlerde bulunulmuştur. Bu görüşmeler neticesinde elde edilen bilgilere çalışmamızda yer verilmiştir.

Çalışmamızda yerinde gözlem ve araştırma yapma suretiyle elde ettiğimiz veriler ile Fransızca kaynaklarda Nusayriler hakkında yer alan bilgiler mukayese edilmiştir. Bu bağlamda hem mülakat verileri hemde Fransızca kaynaklardaki bilgiler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç itibariyle elde edilen bilgilerin birbirleriyle uyup uymadığı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda çalışmamızın diğer önemli bir noktası Nusayriliğin diğer dinlerle etkileşimde olup olmadığı konusudur. Bu aşamada Dinler Tarihinin *karşılaştırmalı incelemeler* metodu kullanılmıştır. Nusayriliğin diğer dinlerle olan ilişkilerini, benzer, farklı ve ortak özelliklerini karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Araştırmamızda bütün Nusayriler değil, Hatay Nusayrileri esas alınmıştır. Çalışmamızın bir diğer sınırlandırılması ise, Nusayrilerin inanç ve ritüelleri bağlamında yapılmıştır. Bu kapsamda Nusayriliğin kökeni, “Kitab’ül-Mecmu”nun yeri, Hz. Ali’nin konumu, Türklere bakış açıları ve tenasüh inancı başlıkları üzerinde durulmuştur.

Nusayriliğin temel inançları ve diğer inanç ve kültürlerle olan etkileşimi hakkında pek çok çalışma yapılmıştır. Araştırmamızda baş vurulan temel kaynaklar bazı Batılı kaynaklar olmak üzere özellikle de Fransızca yapılan çalışmalardır. Batılı kaynaklarda Nusayriler hakkında bilgi veren Niebuhr (ö. 1971), P. Joseph Besson, Felix Dupont (ö. 1948), P. H. Lammens (ö. 1937) *Les Nosairis furent-ils Chrétiens?*, M. Catafago, *Notice sur les Ansériens*, M. Clément Huart (ö. 1926) *La Poesie Religieuse des Nosairis*, René Dussaud (ö. 1958), M. Rousseau, Louis Massignon’un (ö. 1962), Pihan Delaforest *Les Ansariens, Sectaires de la Syrie* eserlerinden faydalanılmıştır. Özellikle Fransız Oryantalist René Dussaud’nun kaleme aldığı *Histoire et Religion des Nosairis* (Nusayrilerin Tarihi ve Dini) şu başlıklarla bize faydalı olmuştur: Nusayrilerin Tarihi, Roma döneminden günümüze Nusayriler, Nusayrilerin dini, Reenkarnasyon, Kitab’ül-Mecmu.

Konumuzla ilgili araştırmalarımızın temel Türkçe kaynakları; *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (Nusayrilik zel sayısı), *Tarihi ve Kültürel boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşiler Nusayriler, Anadolu’nun gizli inancı Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel zellikleri* olup bir çok eser ve makaleye de yer verilmiştir. İlyas zm’n bilgilerinden faydalanılmıştır, Ahmet Turan’ın yapmış olduğu Kitab’l-Mecmu tercümesinden yararlanılmıştır. Ayrıca Hasan Reşit Tankut (. 1980), İlber Ortaylı ve Hasan Onat’ın çalışmalarından istifade edilmiştir. Çalışma konumuzu oluşturan Nusayrilerde reenkarnasyon, Nusayrilerde Hz. Ali’nin yeri ve nemi, Nusayriliğin kökeni gibi hususlarda, Nusayri önderlerinden olan Nasreddin Eskiocak ve Mehmet Mullağlu gibi Şeyhlerin eserlerinden faydalanılmıştır.

3. İsimlendirme

Kendilerine özgü inanç ve dil yapılarıyla bilinen Nusayriler, kendilerini “Alevi” olarak adlandırsalar da⁴ kaynaklarda genel olarak onlara Nusayri denmektedir. Nusayri sözcüğünün nereden geldiği hususunda farklı rivayetler olmasının yanı sıra, din adamları ve bilimsel literatür dışında gündelik hayatta sık kullanılan bir kavram değildir. Nusayri ismiyle alakalı EHDAV’ın kurucu başkanı Ali Yeral Şunları söylemektedir: “Nusayri isminin bizi küçümsemek, tahkir etmek babından düşmanlarımız tarafından konulduğuna inanıyoruz.” Yeral kendilerini “Muvahhid” yani Tevhit ehli olarak gördüklerini dile getirmektedir. Yine Nusayriler tarafından kullanılan isimler arasında “Nemiriyye” ve önde gelen Nusayri limi olan Hüseyin b. Hamdan el-Hasibi’ye nispetle “Hasibiyye / Hasibi” isimler mevcuttur.

---

⁴ Gökay . ile mülakat, Ocak 2018, Hatay, “Sadece Alevi olarak anılmak isterim”.

Bununla birlikte bazı kaynaklarda ve yerel söylemlerde onlarla ilgili Arap uşağı (Adana yöresinde), Fellah, Suriye Nusayriliği⁵ gibi tanımlamalar yapılmaktadır.

Yaptığımız araştırmalara göre, hem Fransız kaynaklarda hem de Türkçe kaynaklarda “Nusayri” ismi, onların dini olduğu kadar tarihi olarak da yüzyıllarca taşıdıkları isimleridir. Bu isimle alakalı birçok rivayet mevcuttur. Ortaya atılan en belirgin iddialardan biri şöyledir; Nusayrî adı Hıristiyanlığa dayanmaktadır ve Nusayrilik gerçekte Hıristiyanlığa ait bir dindir; çünkü aralarındaki benzerlikler çoktur⁶. Nusayri kavramının, Hıristiyan anlamına gelen Nasranî veya Latince’de aynı manayı ifade eden Nazerani kelimesinden türediği belirtilmiştir⁷. Bu iddiayla genellikle oryantalistler, Hıristiyanlık ve Nusayrîlik arasında bir bağ kurmaya çalışmaktadır. Bu hipotezi teyit edecek herhangi bir resmi metin olmadığı gibi Nusayrilerin Hıristiyanlığa geçtiğini varsayanların, bu geçişin gerçekleşmediğini Dussaud eserinde kanıtlamaya çalışmıştır.⁸ Siyasi çıkarlarından dolayı kimisi, Haçlıların orada kalmış evlatları derken, kimisine göre onlar küçük Hıristiyanlar idi.⁹ Hanefî Palabıyık’a göre: “Nusayri” terimi, “Nasrani = Hıristiyanlık” kelimesinin hakaret manası kastedilen küçültmesidir (“Hıristiyancık”)¹⁰.

İlyas Üzüm’e göre : “Nusayrilik ile Hıristiyanlık arasındaki bazı benzerlikleri öne çıkararak kelimenin “Nasrani”nin küçültmeli ismi olduğunu ileri süren görüş de İslam coğrafyasındaki bazı grupları yitik Hıristiyanlar olarak görme eğilimine sahip oryantalist bakış açısının yorumu olarak değerlendirilmiştir.”¹¹

⁵ H. Mustafa Eravcı, “Osmanlı’dan Bağımsızlığa Suriye Nusayriliği”, *Suriye: Tarih, Siyaset, Dış Politika*, ed. H. Mustafa Eravcı, TTK Yay., Ankara, 2018, s. 3

⁶ Hanefî Palabıyık, “Dini İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, Ankara, 2010, s. 26

⁷ Harun Işık, “Kitabu Ta’limi Diyaneti’n – Nusayriyye Işığında Nusayri Teolojisi”, *Bilimname Dergisi*, , c. 1, sayı 24, Kayseri, 2013, s. 32

⁸ René Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, Paris, 1990, s. 9

⁹ Hasan Reşit Tankut, *Nusayriler ve Nusayrilik Hakkında*, Ulus Basımevi, Ankara, 1938, s. 8

¹⁰ Palabıyık, “Dini İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrilik”, s. 26

¹¹ İlyas Üzüm, “Nusayrilik” maddesi, *DİA*, TDV Yay., İstanbul, 2007, c. 33, s. 270

Nusayri adının Kufe yakınlarında bulunan Nasuraya köyünden geldiği şeklinde iddialar mevcuttur. Bununla alakalı Harun Işık şöyle demektedir: “Ayrıca bu ismin kaynağı olarak Hz. Ömer’in Suriye fethi esnasında yaşadığı ifade edilen bir olaya nispetle Nusayra dağları gösterilmektedir. Rivayete göre Hz. Ömer’in Suriye fethinde İslam oruduları zor duruma düştüğü bir sırada Ensar’dan dört yüz elliden fazla Alevi topluluk onlara yardım etmiştir. Ordunun başarılı olmasına destek sağlayan bu küçük gruba ‘Nusayra’ (küçük yardım) denilmiştir. İslamiyet’in ilk dönemlerindeki cihadın bir kuralı olarak fethedilen bu topraklar fetheden orduya verilmesi nedeniyle Nusayra grubuna verilen Huly dağı ile günümüzdeki Ümraniye çevresindeki bu topraklara ‘Nusayra Dağı’ denilmiştir.”¹²

Kabul gören en makul görüşe göre Nusayrılık, IX. yüzyılda ortaya çıkan Ebû Şuayb Muhammed b. Nusayr en-Nümeiry’ye (ö. 270/873) nispet edilir. Mezhebin kurucusu olarak kabul edilen Muhammed b. Nuayr, Şii mezhebinin imamlar silsilesi akidesine göre Peygamber çizgisindeki son üç imamın halkasına katılmıştır.¹³ Halil İbrahim Bulut, başlangıçta mezhebin “Nemiriyye”, daha sonra ki zamanda ise “Nusayrilik” şeklinde isimlendirildiğini¹⁴ söylerken Tankut, İbn Nusayr’a istinaden bu ismi Nusayrilere Türklerin verdiğini ileri sürmüştür.¹⁵

Kaynaklarda İbn Nusayr hakkında olumlu görüşler bulunmakla birlikte zaman zaman onun bazı vasıflarından dolayı tenkit edildiği de görülür. Bu kapsamda özellikle, İbn Nusayr’ın İsna Aşeriyye imamlarından biri olan Ali en-Naki tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu ileri sürmesi, tenasüh inancına yönelmesi ve haramları helal saymasından dolayı ciddi olarak eleştirilir.¹⁶ Bu sebeple Nusayri akidesini benimsemiş

¹² Işık, “Kitabu Ta’limi Diyaneti’n – Nusayriyye Işığında Nusayri Teolojisi”, s. 32

¹³ Ömer Faruk Abdullah, *Suriye Dosyası*, çev. Hasan Basri, Akabe Yay., İstanbul, 1985, s. 40

¹⁴ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 363

¹⁵ Tankut, *Nusayriler ve Nusayrilik Hakkında*, s. 24

¹⁶ Mustafa Öz, “Nusayriyye”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s.189

olanların büyük bir kısmı, Muhammed b. Nusayr'a atfedilen bu bir kısım aşırılıklar nedeniyle "Nusayri" ismiyle anılmayı hoş görmemiş, kendilerini farklı isimlerle tanıtmaya çalışmıştır.¹⁷

Bugün Nusayriler için kullanılan Alevi ismi oldukça yenidir ve 1920'lere dayanmaktadır. Eylül 1920'ye kadar resmi bir şekilde Alevi adıyla bilinmeyen Nusayriler, bu tarihten sonra Fransız işgalci güçlerinin onlara bu ismi verme politikasını uygulamalarıyla birlikte Nusayriler genellikle Alevi ismi ile çağırılmayı tercih etmişlerdir.¹⁸ Bazıları İbn Nusayr'ın adıyla anılmaktansa Hz. Ali'nin adıyla anılmayı tercih etmektedir.

Bu konuda asıl önemli nokta, Nusayri halkının kendilerini nasıl tanımladıkları hakikatidir. Yaptığımız görüşmeler ve okumalar neticesinde bu halkın büyük bir kısmı kendilerini tanımlarken Alevi ve Arap kökenli olduklarını kabul etmektedir. Bu konuyla alakalı Ali G. şöyle söylemektedir: "Bir sürü lakaplar var ama biz bunların hiç birini kabul etmiyoruz çünkü bizi temsil etmiyor. Yanlış söylemler çok fazla ve bu bizi rahatsız ediyor. Biz sadece Arap Alevi olarak anılmak istiyoruz." Gökay Ü. bilinmeyen her zaman yorumlanmaya açık olduğunu belirtip sadece Alevi olarak anılmak istediği söylerken, Ali Yeral kendilerini Nusayri olarak adlandırmadıklarını dile getirmiştir.

Nusayri ismini kabul etmeyenler çoğunlukta olsa da bu isimden rahatsız olmayanlar da mevcuttur. Örneğin, Özcan K., Nusayri isminden rahatsız olmadığını ama genellikle kendilerine Alevi veya Fellah dediklerini söyler. İbn Nusayr'ın adıyla anılmanın hiçbir sakıncası olmadığını dile getiren Hüseyin G. şöyle devam eder: "Muhammed b. Nusayr imamın yanında yardımcı, hizmetli ve gayet dinine vakıf bir insandı."

Yapılan kaynak çalışmalarında ve görüşmeler neticesinde büyük bir oranda 'Nusayri' isminin Şeyh Muhammed b. Nusayr'a dayandığını görmekteyiz. Tankut, bu ismin İbn Nusayr'dan önce de var olduğunu, hatta Hatay'daki Nusayri dağının Şeyh'den önce aldığını

---

¹⁷ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 364

¹⁸ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 42

dile getirmiştir. Tankut'a göre, Nusayri adı İbn Nusayr'la başlamamış, Müslümanlıktan, Hıristiyanlıktan ve Yahudilikten daha çok evvele ait bir inancın ve o inanca uymuş insanların adı idi.¹⁹ Tankut, Antropolog Felix Von Luschan, Türkmen, Önder, İlber Ortaylı, Hasan Onat gibi isimler Nusayrilerin eski Türk topluluklarının inançlarından iz taşıdıklarını savunarak onların Türk soyundan gelebileceklerini dile getirmektedir.²⁰

4. Teşekkülü ve Tarihsel Gelişimi

Nusayri inancının zuhur ettiği ve yaygınlık kazandığı dönem IX. miladi asra dayanır. Bu dönemde Şii inanışlarının güçlendiği ve taraftarlarının aşırı olduğu bir zamandır. Nusayriliğin ortaya çıkmasındaki önemli bir faktör olarak Gulat Şii fırkaların inanç sistemi görünmektedir. İbn Nusayr'ın görüşlerini temellendirdiği bu anlayış sistemi uluhiyet, tenasüh, hulul, Mehdilik inanışı, imamet, velayet gibi noktalara dayanır. Nusayriliğin bir mezhep olarak doğmasındaki en önemli olaylardan biri –aynı zamanda en önemli günü ve en büyük bayramı olan- Gadir Humm ve Kerbela olayı olarak ileri sürülmektedir. Bu hadiseler İslam dünyasında yaşanan ayrılıkların ilk başlangıcı olarak kabul edilir.²¹ Nusayrilere göre, Gadir Humm'da Hz. Peygamber, Allah'ın emriyle kendisinden sonra Hz. Ali'yi halife, veli olduğunu ilan etmiştir. Hz. Peygamberin vasiyetine sadık kalınmaması ve Hz. Ali'nin hakkının “gasp edilmesi”, durumu Kerbela olayına kadar taşımıştır.

İbn Nusayr'ın vefatından sonra, dini önder görevini Fars asıllı Muhammed el-Cennan el-Cünbülani (ö. 287/900) üstlenmiştir. Hareketin yayılması için seyahatler yapan

---

¹⁹ Tankut, *Nusayriler ve Nusayrilik hakkında*, s. 25

²⁰ Bkz. Hasan Reşit Tankut, *Nusayriler ve Nusayrilik Hakkında*, s. 11-12; Hüseyin Türk, *Nusayrilik: İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, Kaknüs Yay., İstanbul, 2013, s. 34; İlber Ortaylı, “Alevilik, Nusayrilik ve Bab-ı Ali”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, yayına hazırlayan: İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s. 37

²¹ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 365

Cünbülani²², Mısır'da bulunan Hüseyin b. Hamdan el-Hasibi'yi tarikatına girmesini sağlamıştır. Hamdan el-Hasibi Alevilere bağımsızlığı ve hakimiyet fikrini aşılıyarak²³, fırkayı sistemleştirerek ve esas şeklini vererek, yayılmasında önemli rol oynayarak, Muhammed b. Nusayr'dan sonra bu mezhebin öncülerinden ve Nusayrilikte adı geçen en önemli isimlerden biri olmuştur. Nusayrilerce “Şeyhuddin” (dinin şeyhi) olarak anılan Hamdan el-Hasibi, takiyyeci tutumu ve batını yorumu benimseyen bir otorite olan, ayrıca fırkaya tasavvufi bir boyut kazandırmak amacıyla “Cunbulaniyye” tarikatını kurarak hareketin yayılması için yoğun çalışmalarda bulunmuştur.²⁴

Hasibi'nin kaleme aldığı eserler arasında Nusayrilerin namaz, dua gibi ibadetlerini, dini törenlerini, hiyerarşik yapılarını, bilgi ve sırlarını, bu inanç içinde birbirlerini tanımaları için geliştirdiği “AMS” formülünü kapsayan ve kutsal kitap olarak kabul edilen “Kitab'ül-Mecmu”yu ana kaynak olarak bırakmıştır. Bu kitap on altı bölümden oluşmaktadır ve geçmişten günümüze Nusayrilerin itikadi görüşlerini içerdiği nakledilmektedir.²⁵ Nusayrilik, el-Hasibi döneminde Fırat'ın ötesine, Suriye ve diğer komşu mıntıkalara yayıldığı gibi, mezhebin fikirleri de el-Hasibi'nin talebeleri aracılığıyla yayılmaya devam etmiştir.

Hasibi'nin vefatından sonra, Halep ve Bağdat olmak üzere iki dini merkez ortaya çıkmıştır. Öğrencilerinden Muhammed b. Ali el-Cilli Suriye/ Halep'deki merkezin önderliğini yaparken, Ali el-Cisri ise Irak/ Bağdat'daki merkezi yönetiyordu. Nusayrilikğin Bağdat'daki merkezinin Moğol hakanı Hülagü tarafından imha edilmesiyle birlikte, liderlik Muhammed b. Ali el-Cilli'ye geçmiştir. El- Cilli vefatından önce Suriye Nusayrilikğin²⁶ asıl kurucusu olarak kabul edilen, Nusayrilik hakkında birçok eser vermiş olan Ebu Said el-Meymun Sürur b. Kasım et-Taberani'yi halefi olarak bırakmıştır. Taberani döneminde merkez Halep'ten

²² Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 366

²³ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 43

²⁴ Mazlum Uyar, “Nusayrilik”, *İslam Mezhepler Tarihi El Kitabı*, ed. Hasan Onat, Sönmez Kutlu, Grafiker Yay., Ankara, 2013, s. 302

²⁵ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 367

²⁶ Uyar, “Nusayrilik”, s. 304

Lazkiye'ye taşınmıştır. Nusayrilerin büyük ve son olan şeyhi olarak bilinen Taberani, yazdığı eserlerle ve bulunduğu bölgede yapmış olduğu mücadeleyle, Nusayri inanç sisteminin gelişmesine ve sistemleşmesine kayda değer katkılar sağlamıştır. Taberani'nin vefatıyla Nusayri cemaati bağımsız şeyhler etrafında toplanmıştır.

XII. yüzyılın başlarında, Nusayriler, Haçlı Seferlerinin zulüm ve baskılarına, göçlere, ekonomik sıkıntılara ve sefalet dolu bir hayata maruz kalmıştır. Birçok kaynağa göre, Nusayriler, Haçlılara yardım ettiği, onlarla iş birliği yaptıkları kaydedilse de onlar bu durumu kabul etmemektedir²⁷. Fransızların bölgeyi işgal etmeleri üzerine, Nusayriler bir süre onların hakimiyeti altında yaşamışlardır. Tarihte birçok devletin hakimiyetinde yaşamak durumunda olan Nusayriler, daha sonra Eyyubiler ve daha sonra Memlûklüler gibi devletlerin hakimiyetine girmişlerdir. İbn Teymiyye'nin Nusayrileri hedef gösteren fetvası Memlûk Sultanı Kalavun zamanında çıkmıştır. Onun bu fetvası başka fetvaların çıkmasına sebep olurken, bu fetvalar yüzünden Nusayrilerin büyük baskı ve yıldırma politikasına maruz kaldığı, kadınları hakkında uygun düşmeyen yakıştırmalar yapıldığı aktarılmaktadır.²⁸

1516'da Mercidabık Savaşıyla birlikte, Nusayriler Osmanlı idaresine girmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde büyük baskılarla karşı karşıya kaldıklarını ileri süren Nusayriler, bu dönemde Halep eyaletine bağlı mahalli şeyhlerin denetiminde serbest bir hayat yaşamışlardır.²⁹ Osmanlı'nın çeşitli inançlara, her inançtaki mezhebe, kavme ve kabileye tolerans gösterdiği malumdur, ki bu tolerans Osmanlı arşivlerinde de apaçık mevcuttur. Zaman zaman ayaklanmalar gösteren Nusayriler, askeri birliklerle kontrol altına alınarak bastırılmıştır. Bu toleranslar istismar edilmedikçe huzur hep sağlanmıştır. Bu hadiseler incelendiğinde, bunun ne kadar inanç meselesi, ne kadar eylem meselesi olduğu anlaşılmaktadır.

---

²⁷ Bu konu "Nusayrilerin Türklere bakışı" adlı kısımda ele alınmıştır

²⁸ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 46

²⁹ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 369

II. Abdülhamid döneminde, toplumsal bütünlüğün korunması amaçlanarak Nusayrilere karşı Sünnileştirme politikaları izlenmiştir. Bu dönem sürecinde Sultan Abdülhamid, diplomatik bir manevrada bulunarak Nusayrilerin buldukları yerlere camiler ve mektepler açtırarak, Ehl-i Sünnet'e göre yazılmış kitaplar okutulmasını istemiş. Bu okullarla Nusayrilerin Osmanlı toplumuyla bütünleşmesi amaçlanmıştır. Bu dönemde Nusayriler, diğer Şii topluluklar gibi Müslüman grup olarak kabul edilerek mecburi askerlik göreviyle yükümlü tutulmuştur. Böylelikle daha Cumhuriyet dönemine geçmeden Nusayriler devletin himayesinde yaşayan ana unsurlardan biri haline gelmeye başlamıştır.³⁰

1916'da Birinci Dünya Savaşı esnasında, Fransa ve İngiltere'nin aralarında yapmış oldukları Sykes-Picot adlı gizli bir anlaşmaya dayanarak bölünen Ortadoğu ülkelerinden Suriye toprakları Fransa'nın payına düşmüştür. Savaştan sonra Fransız mandası altına giren Suriye toprakları dört bölgeye bölünmüştür. Bu bölgelerden biri Nusayri nüfusunun yoğun olarak bulunduğu Lazkiye bölgesiydi. Alevi olarak anılmaya başlanan bölgede 1 Haziran 1922'de Alevi özerk devleti, 1933'te de Lazkiye hükümeti kuruldu.³¹ Anadolu Aleviliğinden farklılıklarını vurgulamak amacıyla kendilerine Arap Aleviliği tabirini kullanmayı seçtiler.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında işgal güçlerinin ülkeyi terk etmeleri ile bağımsızlığına kavuşan Suriye, 1963-1970'li yıllardan itibaren Nusayri aileler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Suriye'yi Ortadoğu'da sözü geçen siyasi ve askeri bir güce dönüştürmeyi başarmıştır.³² Günümüzde Hafız Esed'in oğlu Beşar Esed devlet başkanlığı görevini yürütmektedir.

---

³⁰ Uyar, "Nusayrilik", s. 307

³¹ Pınar Arıkan, "Suriye'nin Nusayrî Yüzü ve İran", *Ortadoğu Analiz Dergisi*, c. 4, sayı 43, 2012, s. 21

³² Uyar, "Nusayrilik", s. 308

5. Nusayrilik Üzerinde Farklı İnanç ve Kültürlerin Etkisi

IX – XII. yüzyıllarda İslam alemini sarsan bâtını yorumu dayalı birçok heterodoks grup ortaya çıkmıştır. Bu dönem, Yunan eserlerinin Arapçaya tercüme edildiği, Şii inançlarının güçlendiği, batını düşüncelerin toplum arasında yaygınlık gösterdiği bir dönemdir. Aynı zamanda Müslümanlar arasındaki fikrî ihtilafların giderek yaygınlaşması ile birlikte, farklı düşünceler etrafında toplanan insanların oluşturduğu mezhep ve fırkaların sayısı da bu dönemde artmaya başlamıştır.

İslam coğrafyasında yaşanan bu sosyo-kültürel gelişmelere bağlı olarak zuhur eden akımlardan biri de hilafet ve velâyet konusundaki ihtilafların etkisiyle ortaya çıkan Nusayrîliktir³³. Şiiliğin gruplarından birisi olarak nitelenen bu akımın doğuşuyla alakalı birçok rivayetin mevcut olduğunu dile getiren araştırmacılar, Haşim Osman İbn Kuteybe (ö. 276/889), Nevbahtî (ö. 310/922), Ebu'l- Hasan el- Eş'arî (ö. 324/936) gibi fırka yazarlarının eserlerinde Nusayrî terimine yer verilmediğini söylemektedir. Konuyla ilgili kaynaklarda, 548/1153 yılında vefat eden Şehristanî'nin bu kelimeyi kullanan ilk müellif olduğu ifade edilmektedir.³⁴

Birçok kaynakta Nusayrilerin tarihiyle alakalı bilgilere ulaşmak mümkündür, fakat bunların birçoğu birbirleriyle tutarlı olan bilgiler olmamaktadır. Tarihi arka planlarında olduğu gibi, etnik kökenleri konusunda da bir çok farklı rivayete rastlanmaktadır. Kaynaklarda kökenleri konusunda ortak bir fikir yer almamakla beraber Nusayriler genelde kendilerini Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyte dayandırmaktadırlar.

---

³³ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 361

³⁴ İlyas Üzüm, "Müzakereler", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s. 211

Literatürde Nusayrîlik, Hz. Ali'ye ilahlık isnat eden batini bir fırka olarak tanımlanmaktadır³⁵. Nusayriliğin ismi, tarihi ve düşünce yapısı hakkında önemli malumat eksikleri bulunan ve çelişkili görüşlere konu olan Nusayrilik³⁶, adının nereden geldiği hususunda farklı rivayetlerin bulunduğu görünmektedir.

Tarih boyunca çeşitli topluluklara yurtluk etmiş olan kutsal Mezopotamya toprakları, yaşamak için tercih edilen önemli yerlerden biri olduğu gerçektir. Bunun sebebi hem verimli ve sulak bir bölge olması hem de dinlerin ve kültürlerin doğduğu topraklar olmasıdır. Mezopotamya toprakları birçok farklı din ve kültüre mensup topluluklara kucak açmıştır, onlardan bazıları şunlardır: Akadlar, Babil Krallığı, Hitit Krallığı, Asur Krallığı, Urartular, Pers Krallığı, Seleukoslar, Roma İmparatorluğuyla gelen Hıristiyanlık ve İslam ordularının fethiyle İslamiyet.

Mezopotamya topraklarında farklı etnik ve dini grupların iç içe yaşadığı aşikârdır. Toplumların beraber yaşayıp nasıl birbirini etkilediğini ve bu etkileşimi nasıl zenginlik olarak tarih ve kültürlerine aktardıklarını göreceğiz. 'Birlikte yaşama sanatı' anlayışı ile Nusayriler, geçmişten bugüne hem kendi benliklerini muhafaza etmiş, hem de birlikte yaşadıkları toplumların kültürlerinin güzel yönlerini alarak kendi inançlarına dâhil etmişlerdir.

Nusayriliğin, İslami fırkalar içerisinde Şii eğilimine sahip olduğu bilinmekle beraber, on iki imam inancı, mehdilik ve te'vil gibi inançların buradan geldiği görülmektedir. Tarihi ve politik şartlar sebebiyle, Nusayrilerin etkilendiği faktörlerden biri Hıristiyanlar olmuştur. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda yer alan genel bilgilere göre Nusayriliğin etkilendiği iki ana husus vardır, bunlardan birincisi; Eski İran, Sasani kültüründen gelen, Ortadoğu'daki çok eski din kalıntılarından gelen unsurlardır. Öyle ki, Hıristiyanlar ve Nusayriler uzun süre bir arada yaşamaları sonucu aralarında dayanışma, yardımlaşma ve sıcak ilişkiler kurmalarına yol

---

³⁵ Öz, "Nusayriyye", s. 189

³⁶ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 361

açmıştır. Bu ilişki, iki grup arasında kültürel ve dini ritüellerde etkileşime sebep olmuştur. Buna örnek olarak Nusayrilerin kutladığı bayramları göstermek mümkündür. Kutladıkları bayramlarda din ayrımı yapmayan Nusayriler, bütün Peygamberlerin önemli günleri ve onlarla alakalı önemli olayların vuku bulduğu günleri bayram olarak kutlamaktadırlar. Çünkü Arap Alevileri için her din ve Peygamber kutsaldır. Nusayriler üç semavi dinlerin bayramlarını kutlasalar da bunların içinde Hıristiyanlığa ait bayramların daha fazla olduğu görülmektedir. Nusayrilerin kutladıkları bazı önemli Hıristiyan bayramlar şunlardır: ‘id al-milad’ (İsa’nın doğumu), ‘id al-Barbarah’ (17 Aralık, Barbara bayramı: Hz. Meryem’in hizmetçisi ve aynı zamanda sadık dostu Azize Barbara günü), ‘id al-Qoddas’ (19 Ocak, İsa’nın vaftiz edilmesi), ‘id es-Sebatış’ (30 Mart, yumurta/ paskalya bayramı), ‘id as-Salib’ (27 Eylül, Hac bayramı: Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi), ‘miled Meryem’ (18 Ekim, Hz. Meryem’in doğumu).³⁷ Nusayrilikte, Hıristiyan inancına ait şarabın dini açıdan kullanılması, mum ve tütsü inancı, barış öpücüğü gibi hususlar öne çıkanlarıdır.³⁸ Nusayrilerin kutladıkları özel günler arasında Nevruzi bayramları da yer almaktadır. İran etkisini taşıyan Nevruz ve Mihrican bayramları dini niteliktedir.³⁹

Nusayriliğin ulûhiyet anlayışındaki AMS inancı üzerinde Hıristiyanlığın etkisi olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu bağlamda Hıristiyanlıktaki baba-oğul-kutsal ruh formülünü Nusayrilikteki AMS sırrı ile benzetilmektedir. Nusayrilerin ve Museviler arasındaki benzerlik ise daha ziyade haram helal boyutunda görülmektedir. Nitekim bazı kaynaklarda yiyecekler konusunda katı kurallara sahip olan Yahudi akidesinin, Nusayri inancını etkilediği yönünde değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Bu iki inanç için tabu olan yiyeceklerin bir kaçı şunlardır: dişi hayvan eti, mundar hayvan eti, leş yiyen hayvanların eti.⁴⁰

---

³⁷ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 147-149

³⁸ Henri Lammens, *L’Islam Croyance et Institution*, Beyrouth, 1943, s.227

³⁹ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 120

⁴⁰ Mehmet Karasu, *Nusayrilik ve Çokkültürlülük*, ed. Seyfi Karahan, Karahan Yay., Adana, 2012, s. 37

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Nusayriliğin etkilendiği ikinci ana husus, Türkistan Türk kültüründen gelen bazı öğelerdir. Bu düşüncüyü savunan Melikoff'a göre, Alevilik ile Türklerin eski inançları arasında yakın benzerlikler olup, bu inançlar mozaik Aleviliğin ve Bektaşiliğin temellerini biçimlendirmiştir. Öyle ki bu konuyla alakalı Türk eserinde şu söze yer vermektedir: "Aleviler tarafından aşırı derecede sevilen Hz. Ali, gerçekte, Türklerin Gök Tengrisinden başka biri değildir".⁴¹ Eski Türk topluluklarının inançlarından iz taşıdıklarını ve Nusayrilerin Türk soyundan geldiğini savunan Tankut'un bu görüşüne benzer bir düşünce de Felix Von Luschan'a aittir. Antropolog Von Luschan, Nusayrilerin Anadolu Alevileri ile aynı etnografik özelliklere sahip olduğunu söylemektedir.⁴² Nusayrilerin, eski Türk inançlarını yaşattığını savunanlar, örnek olarak onların eski Türklerden gelen güneşin kutsallığı inancını vermektedir.⁴³ Bununla birlikte eski Türklerde, dini merasimlerde, ayinlerde kurban kesmek mecburidir.⁴⁴ Bu hassasiyet bugün Nusayrilerde de mevcuttur. Yine eski Türkler, ata ruhlarının dar zamanda kendilerine yardım ettiklerine inanırlar, böylece dilediklerini atalardan, özellikle şaman atalardan isterlerdi. Bu sebeple Türklerde kabir inancı çok yüksektir. Bugün Nusayrilerin ziyaret dedikleri türbelere ehemmiyet verdiklerini görmekteyiz. Türbe ziyaretlerinin yaygın olduğu Nusayri inancında, her mahallede en az bir türbe muhakkak bulunmaktadır. Nusayriler, özellikle özel günlerde adak adamak veya dilek dilemek için türbe ziyaretleri yaparlar. Nusayrilerin, eski Türk inançlarından izler taşıdığı başka bir nokta ise tenasüh (ruh göçü) inancıdır. Konuyla ilgili bazı kaynaklarda onların tenasühe doğru kuvvetli bir eğilimde olmaları, Türklerin İslam öncesi bazı inançlarıyla ilişkilendirilmiştir.⁴⁵

---

⁴¹ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 17

⁴² Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 34

⁴³ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 34

⁴⁴ Prof. Dr. Ziya Yörükan *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*, Notlarla ve Eklerle yayına hazırlayan Turhan Yörükan, Ötüken Yay., İstanbul, 2017, s. 33

⁴⁵ Prof. Dr. Ziya Yörükan *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*, s. 88

Diğer dini geleneklerde dikkat çeken ve Nusayrilikte de görülen bir diğer inanç ise hulul nazariyesidir. Hulul; İlahi bir gücün insan veya başka bir maddi varlık görünümünde ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶ Hulul inancının doktrinsel olarak ciddi manada ehemmiyet kazandığı dinlerin başında Hinduizm gelmektedir. Daha sonra Hulul inancı Hıristiyanlık dininde önem kazandığı görünmektedir. Bu dinlerle beraber eski İran, eski Mısır inancında, Şamanizm akidesinde, Budizm, Zerdüştlük gibi inançlarda yer almaktadır. Hatta Şehristani'ye göre hulul inancını ortaya atanlar Harranlı Sabiiler'dir.⁴⁷ Hulul inancı, İslam dünyasına, Tanrının Hz. Ali'ye ve onun soyundan gelen imamlara intikal ettiği inancıyla girmiştir. Bu şekilde hulul inancının Nusayri akidesinde de var olduğunu görülmektedir.

Necmettin Alkan, Almanların Nusayrilerin, toplumsal anlamda Hindu Kast sistemine benzeyen bir yapıya sahip olduklarını ve üst sınıfların alttakilere baskıda bulduklarını ifade etmiştir.⁴⁸ Ayrıca, Nusayrilerin inanç akidelerinde yıldızlara ve diğer gök cisimlerine ciddi manada değer vermeleri, Fenikelilerin putperest inancı ve güneşe tapan Sabiileri akıllara getirmektedir.⁴⁹

Nusayrilerin inançları ve eylemleri göz önüne alındığı zaman, yaşadıkları bölgedeki eski din, kültür ve inançlardan, putperestlikten Sabiiliğe, Hinduizm, Musevilik, Hıristiyanlıktan İslamiyet'e kadar bir dizi inançtan etkilendiği ve bu dinlerden aldıkları inançları kendi akidelerine katıp, batını yorumla hayatlarına geçirdikleri görülmektedir.

---

⁴⁶ Kürşat Demirci, "Hulul" maddesi, *DİA*, TDV Yay. , c. 18, İstanbul, 1998, s. 340

⁴⁷ Yusuf Şevki Yavuz, "Hulul" maddesi, *DİA*, TDV Yay., c. 18, İstanbul, 1998, s. 342

⁴⁸ Necmettin Alkan, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrileri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 54, 2010, s. 144

⁴⁹ Abdullah, *Şuriye Dosyası*, s. 46

I. BÖLÜM

NUSAYRİLERİN KÖKENİ, KİTAB'ÜL-MECMU ADLI ESERİ VE TÜRKLERE BAKIŞINA DAİR VERİLERİN ANALİZİ

Nusayriler ile ilgili farklı dillerde çok önemli çalışmalar mevcuttur. Kaynaklarda Nusayrilerin temel özellikleri, öğretileri ve tarihi geçmişleri hakkında farklı bilgiler ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu başlık altında Fransızca ve Türkçe kaynaklarda Nusayriler ile alakalı öne çıkan değerlendirmeler incelenmiş, ardından bu tür bilgiler yaptığımız mülakatlar neticesinde ulaştığımız verilerle mukayese edilmiştir. Böylece kaynaklardaki verilerin, yaşayan Nusayrilerin görüşleriyle ne derecede örtüşüp örtüşmediği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Nusayriliğin ayrı bir din olup olmadığı, Hz. Ali'nin Nusayriler gözündeki değeri, “Kitab’ül-Mecmu”nun Nusayrilik’teki yeri ve önemi, Nusayrilerin Türklere bakışları ve Nusayriler arasında genel kabul gören tenasüh gibi konular üzerinde durulmuştur.

1. Nusayrilerin Kökeni

1.1. Din ve Kültürün Tanımı

Nusayriliğin ayrı bir din olup olmadığı meselesini ele almadan önce konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ‘din’in ne anlamlara geldiğine ve, toplumla ve kültürle ilişkisine değinilmesi önem arz etmektedir. Sözlükte din, “örf, adet, mezhep, itaat, tutulan ve takip edilen yol, kanun, ceza, ödül, taklit, muhakeme, hesap, millet” gibi anlamlara gelmektedir. Dinî terimler sözlüğünde ise dinin “Âdet, yol, gidişat”, “Bir ülkede uygulanan kanun ve kurallar”, “Boyun eğme, kulluk, itaat”, “İnanç ve ibadet sistemi”, “Akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahi emirler bütünü, Allah’ın vahyine

dayanan ilahi bildiri, insani ve ahlaki olgunluğa ulaşmak için tutulacak en doğru yol”⁵⁰ gibi anlamlara geldiği ifade edilmektedir. Kültür ise, bir toplumun, bir milletin ürettiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür⁵¹. Kültürü şekillendiren en büyük etken din olduğu gibi, kültürü de etkileyen temel unsurlardan biri dindir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan din olgusu, toplumun kültürünü şekillendirdiği gibi manevi olarak da insanın yaşayış tarzını etkileyip yol göstermiştir. Aynı zamanda din, kimliğin korunmasında etkin olmuştur. Doğumdan ölüme kadar hayatın neredeyse her alanında dini motifler görmek muhtemeldir; zira her dini gelenekte hayatı biçimlendiren öğretiler vardır.

1.2. Fransızca Kaynaklardaki Veriler

Fransızca kaynakların çoğunda Nusayrilik veya Nusayri öğretisi derin, kapalı ve karanlık bir inanç olarak ele alınır. Bu alanda araştırmalar yapan René Dussaud Nusayriler için; “Nusayrilerin kökeni karanlıktır”⁵² derken, Rousseau; “Cehalet ve batıl inançların karanlığına bürünmüşlerdir”⁵³ demiştir. *Journal Asiatique* dergisinde ise Nusayrilikten tam olarak bilinmeyen bir din şeklinde bahsedilmiştir⁵⁴. Aynı zamanda kimi kaynaklarda tarihte olduğu gibi bugün de gizliliğini koruduğundan ve inançlarından dolayı ‘gulat’ ismiyle anıldığından bahsedilmektedir⁵⁵. Nusayrilerle alakalı yapılan kapsamlı ilk Fransız çalışmalardan biri, büyük bir oryantalist olan René Dussaud’ya aittir. Ona göre Nusayriler aslında Mezopotamya topraklarında çok uzun zaman önce yerleşik bir halk olarak bulunmaktadır. Nusayrilerin

⁵⁰ “Dini Terimler Sözlüğü”, ed. Ahmet Nedim SERİNSU, M.E.B. Yay., Ankara, 2009, s. 60

⁵¹ Ali İsra Güngör, Durmuş Arık, “Prof. Dr. Abdurrahman Küçük ile Söyleşi”, *Prof. Dr. Abdurrahman Küçük’e Armağan*, ed. Prof. Dr. A. Hikmet Eroğlu, Berlikan Yay., Ankara, 2016, s. 44

⁵² Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 7

⁵³ Jean Baptiste Rousseau, “Les Nosairis et les İsmaelis”, *Mémoire sur les trois plus fameuses sectes du Musulmanisme, les Wahabis, les Nosairis et les Ismaélis*, Paris, 1818, s. 61

⁵⁴ Felix Dupont, “Mémoire sur les moeurs et les cérémonies religieuses des Nesserié”, *Journal Asiatique*, c. 9, 1826, s. 307

⁵⁵ Bruno Paoli, “La diffusion de la doctrine nusayrie au IVe / X siecle d’apres le Kitab Hayr al- sani’a du cheikh Husayn Mayhub Harfus”, *Arabica*, c. 58, 2011, s. 20, “Gulat” terimi, bir şekilde abartılarak imamların, yani Ali’den Hasan el-Askeri’ye kadar onları tanrılaştırmaya kadar giden Şiileri tanımlamak için kullanılır.

Mezopotamya kökenli bir halk olduğunu belirten husus, Dussaud'ya göre, onların varlığının Fırat'ın alt kesimindeki Arap coğrafyacıları tarafından işaret edilmesi ve o bölgedeki eski inançlarını bugün hala devam ettirmeleridir. Fransız yazar her fırsatta, Nusayrilerin akidelerinden bahsederken, onların inanç sistemlerinin Antik Çağ'dan kalma putperestlerin uygulaması olduğunu zikretmektedir. Eskiden Nusayrilerin, Harran'daki Sabiiler ve Antik Çağdaki putperestler gibi ayin, gizli dini kültleri kutladıkları belirtilmektedir⁵⁶. Onun ifadesine göre, "Nusayrilerin Antik Çağdan beri muhafaza ettikleri inanışlar arasında en sağlam olanı muhtemelen reenkarnasyon inancıdır"⁵⁷. Aynı zamanda, Nusayri isminin Muhammed b. Nusayr'dan önce, hatta Hıristiyanlığa atfedilmeden de önce var olduğunu, bunun herhangi İslami bir mezhebi belirtmediğini ifade eder. O, Nusayrilerin miladi yüzyılın başlarında adından bahsedilen, Fenike kültürünü yaşatan bir halk olduğunu söyler⁵⁸.

Nusayriler eski zamandan beri "kapalı" bir topluluk olmaları ve dışardan birine inançları hakkında bilgi vermemeleri hasebiyle, inanç sistemleriyle alakalı elle tutulur bilgiye ulaşmak hayli zor olmuştur. Onlarla alakalı araştırmalar yapmak için Nusayrilerin yaşadığı bölgelere giden W. M. Thomson, 1841 yılında Nusayrilerle alakalı topladığı malumatlardan yayımlamış olduğu yazısında, onların din konusunda gizliliklerinin üstesinden gelinemeyeceğini bildirmiştir⁵⁹. Bu "gizlilik" akidelerinin sonucu olarak ise hem etnik hem de dinsel olarak toplumun dışında kaldıkları için "öteki" durumuna gelmişlerdir. Thomson yazısına şöyle devam etmektedir: "... Ben bizden önce köyde yaşayan insanların bir kısmını sorarak konuya doğrudan girdim. Şeyhin cevabı 'onlar Fellahin' şeklinde oldu. Onların Fellahin, köylü

---

⁵⁶ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 105

⁵⁷ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 120

⁵⁸ Dussaud bu görüşünü desteklemek için, M.E. Chantre'un bu toplumun antropolojik araştırmasını kullanmıştır. Chantre'a göre Nusayrilerin genel ve sabit karakterleri şöyledir: erkeklerde ortalama boy 1.68 iken kadınlarda 1.61, kaslı ve dinçtirler, kısakafalıdırlar, birçoğunun kafasında önden arkaya doğru bir eksenle izler vardır, oksipitalin (Latince bir kelime olan oksipital, "occiput" kökeninden gelmiştir. Anlamı ise, kafa iskeletinin ense kısmında yer alan tek kemiktir) sol tarafındaki deformasyon ise sık görülen başka bir işarettir. Dussaud'ya göre, bu hüküm bugün Suriyeliler arasında ve eski Fenikeliler arasında çok yaygındır. Bkz. René Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 15

⁵⁹ Selahattin Tozlu, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyat ve Kaynakça*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2017, s. 7

olduklarını biliyorum, ama bu cevap onların inançlarıyla ilgili olmayıp işleriyle ilgiliydi. Onlar hangi dine inanıyorlar? Diye sordum. 'Din! Fellahinin dine ne ihtiyacı var? Herkes bir dini kabul etmeli, sen neye inanıyorsun? Kimi takip ediyorsun, kimi seviyorsun' dedi. 'Biz Hıristiyanız, biz Yüce İsa'yı severiz'. 'Ooo çok iyi' ve 'biz de İsa'yı severiz' dedi. 'Hayır, hayır siz Hıristiyan değilsiniz'. 'Evet (değiliz), ama biz İsa ve Musa'yı severiz, senin dinin ile bizimki aynıdır.'”“.. Sonra, sanki spontane gibi bir Rum, Maruni, Müslüman veya Nusayri mi olduğunu sordum. Ben Fellahım dedi. Çok iyi, peki ama sen Nusayri misin? Evet. Güzel, peki neye inanıyorsun. İnanmak mı? Bizim inancımız yoktur. Bu mümkün değil. Herkes bir şeye inanır. Neden neye inandığınızı söyleyemiyorsun. Müslümanların Kur'an'ı var, Yahudilerin kutsal kitapları var, Hıristiyanlar İncil'i, putperestler hatta putlarını gösterecekler. Bir adam herhangi bir şeyi o kadar gizli tutarsa, gizli tuttuğu konunun kötü bir şey olabileceği hususunda korkmak gerekir.”⁶⁰

Kendilerini gizleme veya koruma altına alma çabasına giren Nusayrilerin hayat sürdüğü Mezopotamya toprakları, dillerin ve dinlerin iç içe geçtiği yerlerdir. Asur, Pers, Grek, Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi farklı inançları bağrında yaşatan bu toprakların insanları, elbette çok renkli ve çok dinli yaşamları hoşgörü ile kabul etmiştir. İç içe yaşayan toplumların, diğer dinlerle ve kültürlerle birbirlerinden etkilenebileceği ve benzerliklerin olabileceği açık ve doğal görünmektedir. Bir milletin hem coğrafı hem de kültürel ortamdan etkilendiği gibi medeniyete de uyum sağlaması, o toplumun lehine bir davranış olacaktır. Bu sebeple Nusayrilerin diğer inançlardan etkilenmiş olması aslında şaşılacak bir durum değildir. Bu konuyla alakalı Dussaud, Nusayrilerin, diğer toplumların içinde bile etnik değerlerini korudukları ve eski kültürlerini de muhafaza ettiklerini belirtmektedir⁶¹.

⁶⁰ Tozlu, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyat ve Kaynakça*, s. 7-8

⁶¹ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 39

Yine Dussaud'ya göre, Nusayriler kendilerine ait bazı yazılarda kendi inançlarını övmek ve öğretilerinin mükemmelliğini göstermek amacıyla Hıristiyanlıkla kimliklerini kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Fakat o, Nusayrilerin Hıristiyanlıkla birebir alakası olmadığını birçok yerde vurgulamıştır. Ona göre Nusayriler, Hıristiyanlıktan ve İslamiyet'ten etkilenmiş olsa da, çok daha eski bir kulte sahip olan bir toplumdur.⁶²

Bütün Doğu halkları ziyaret ettiğini söyleyen P. Joseph Besson, Suriye'de birçok küçük ulusun varlığından bahsederken, onların ne Hıristiyan ne Müslüman olduklarını, Türklerle Kur'an'a inanır gibi yaparlarken Hıristiyanlarla ise İncil'e inandıklarını söylediklerini aktarmaktadır⁶³. “Bir şey paylaşmamaya özen gösterirler, ne kiliseleri ne camileri ne kitapları ne de doktorları vardır, Tanrı'yı tanımayan bu insanlar gördüklerinden başka bir şeye inanmazlar” diyen Besson, bu kategorinin mensupları olarak Nusayrileri, Dürzileri ve göçebe hayatı yaşayan Arapları işaret etmektedir.⁶⁴ “Kimse dinlerinin sırrını bilmezken özellikle kadınları dini ayinlerden uzak tutarlar” diyen Besson devamında, onlara dinleri sorulduğunda ‘Türk’ olduklarını söylerler, hâlbuki Türklerden ziyade Hıristiyanları severler, onlar eski Hıristiyanlığın kalıntılarıdır diye bahsetmektedir⁶⁵. Besson'un ortaya attığı bu iddiasının aksine bugün Arap Alevileri⁶⁶, İslamiyet'i gerçek manada yaşayan ve yaşatan kendilerinin olduğunu her fırsatta dile getirmektedirler⁶⁷.

Nusayrilerle ilgili bilgi veren başka bir kaynak ise coğrafya ve tarih dergisi olan *Nouvelles Annales des Voyages*'dir. Bu dergide yer alan Poccocke'un araştırmalarına göre Nusayrilerin

---

⁶² Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 14

⁶³ Joseph Besson, *La Syrie et la Terre Sainte au 17ieme siecle*, Paris, 1862, s. 166

⁶⁴ Besson, *La Syrie et la Terre Sainte au 17ieme siecle*, s. 166

⁶⁵ Besson, *La Syrie et la Terre Sainte au 17ieme siecle*, s. 169

⁶⁶ Arap Alevileri kendilerini köken itibarıyla Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'ine dayandırmaktadırlar. Hz. Peygambere ve Hz. Ali'ye en yakın kendileri olduğunu söyleyen Nusayriler, bu sebeple de İslam dinini gerçek manada yaşayan kendilerinin olduğunu dile getirmektedirler.

⁶⁷ Mustafa K. ile mülakat, Ocak 2018, Hatay, “Kendilerinin asıl Kur'an ve asıl dinin sahipleri olduğunu iddia ederler.”

inancı paganizmin kalıntılarıdır.⁶⁸ Maundrell'in iddiası ise şöyledir; "Nusayriler, dinin meselelerine kayıtsız kalmayı ve hiçbir fikre sadık kalmamayı prensip olarak kabul ederler; ancak, bukalemun gibi, onlara yansıyan her ne olursa olsun renkten renge bürünürler. Hıristiyanlarla Hıristiyanlığı savunurlar, Türklerle iyi Müslüman olurlar, Yahudilerle Musa'nın yasalarına uyarlar. Kendi vicdanlarını yönlendiren, biçimlendiren faktörü ve kutsal yasaların ne olduğunu tespit etmek henüz mümkün olmamıştır. Fakat kesin olan şey, çok iyi şarap üretilip tükettikleridir."⁶⁹

Yine başka Fransız bir kaynakta Rousseau, Nusayrilerin dogmalarını saklı tuttıkları için, seyyahlar tarafından yüzeysel olarak onların acınası bir tarikat olarak anlaşıldığını söylemektedir.⁷⁰ Diğer görüşlerin aksine, Rousseau bu tarikatın Hicaz bölgesinde zuhur edip Suriye topraklarına kadar geldiğini anlatmaktadır. Bununla birlikte, dini görüşlerinin Ehl-i Sünnetinkinden farklı olduğunu ve bu açıdan İsmaililere çok benzediğini dile getirmektedir.

Bruno Paoli, *La diffusion de la doctrine nusayrie au IVe / Xe siècle d'après le Kitab Hayr al-sani a du cheikh Husayn Mayhub Harfus* adlı makalesinde bize kısaca Nusayrilerin tarihi, yayılışı ve inançlarından bahsederken, onların Şii asıllı bir mezhep olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda onların Ali'nin ilahlığını ilan ettiklerini de kaleme almaktadır.⁷¹ Paoli, Nusayrilerin Hz. Ali'den itibaren Hasan el-Askeri'ye varana kadar imamlarına karşı aşırı sevgi ve hürmet gösterdiklerini, bazılarının ise onları tanrılaştırması dolayısıyla kendilerine "Gulat" isminin verildiğini söylemektedir. The Conversation sitesindeki *Les minorités Musulmanes et issues de l'Islam: histoire d'une non-reconnaissance* yazısında ise Alevilerin (Nusayrilerin) kural dışı, karışık inançları olduğu, İsmail'i Şiiliğin, Antik Mezopotamya ve Hıristiyanlığın karışık kuramı olduğu yazılmaktadır. Bununla birlikte,

---

⁶⁸ A. Pihan Delaforest, "Les Ansariens, Sectaires de la Syrie", *Nouvelles Annales des Voyages*, Paris, 1832, s. 159

⁶⁹ Delaforest, "Les Ansariens, Sectaires de la Syrie", s. 159

⁷⁰ Rousseau, "Les Nosairis et les İsmaelis", s. 51

⁷¹ Paoli, "La diffusion de la doctrine nusayrie au IVe / X siecle d'apres le Kitab Hayr al-sani'a du cheikh Husayn Mayhub Harfus", s. 24

onlarda hiçbir İslami ibadetin olmadığı ve sadece kendilerini korumak için o bölgenin egemen olan usullerine, ritüellerine ayak uydurdıkları da eklenmektedir⁷².

Belçika’da doğan, rahibe olarak yetişen ve neredeyse tüm ömrünü Lübnan’da geçiren Henri Lammens, İslam’ın doğuşu ve tarihiyle alakalı çok kapsamlı çalışmaları mevcut olan meşhur bir Oryantalisttir. Bunun yanı sıra Suriye ve Lübnan tarihi, Ortadoğu’daki Hıristiyanların inanç ve tarihiyle de alakalı birçok eser bırakan Lammens, Nusayriler hakkında yaptığı araştırmalarda bu halkın kökenlerinin Hıristiyanlığa dayandığını göstermeye çalışmıştır. *Au Pays des Nosairis* (Nusayrilerin Ülkesinde) adlı yazısında, Lammens, keşifleri sırasında karşılaştığı Nusayrilerle yaptığı sohbetlerin kaçınılmaz olarak genel olduğunu, daha derin soruları ele almanın ve dini alanda konuşmanın imkânsız olduğunu ve bir Nusayri’nin böyle bir muhabbete hiçbir zaman sürüklenmeyeceğini dile getirmiştir⁷³. Bu toplumun inançlarının hala çok yanlış bilindiğini söyleyen Lammens, Nusayrilerin yaşadığı bölgelerde muhafaza ettikleri Hıristiyan izlerini sırasıyla açıkladıktan sonra Nusayri ayinlerinin Hıristiyan ibadet uygulamalarının çarpıcı bir hatırlatması olduğunu aktarmaktadır. “Görüyoruz ki, Nusayrilerin dini hakiki Hıristiyanlık ile Şiilerin masalları arasında oluşan bir inançtır” diyen Lammens, yaptığı araştırmalar neticesinde Nusayrilerin dininin Kur’an öğretilerinin bir sapması olmadığını, “Nusayrilerin kesinlikle Hıristiyan olduklarını ve Müslümanların fethinden sonra bile inançlarını yaşadıklarını” ifade etmektedir.⁷⁴ Dussaud ısrarla Nusayrileri putperestliğe dayandırırken, Lammens’e göre ise onlar Hıristiyanlığa dayanmaktadır. *Les Nosairis Dans Le Liban* (Lübnan’daki Nusayriler) adlı yazısında ise Lammens, Nusayrilerin tuhaf bir millet olduğunu, bazı temsilcilerinin eski köle olduğunu ve belli ailelerin hizmetine bağlı olup efendilerinin dinlerini uyguladıklarını, Nusayrilerin

---

⁷² The Conversation, “Les minorités musulmanes et issues de l’Islam: histoire d’une non-reconnaissance”, <http://theconversation.com/les-minorites-musulmanes-et-issues-de-lislam-histoire-dune-non-reconnaissance-93835>, (ET: 17.04.2018)

⁷³ Lammens, Nusayrilerin din hakkında konuşmadıklarını ve bundan kaçındıklarını dile getirmektedir.

⁷⁴ Henri Lammens, “Au Pays des Nosairis”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c. 5, 1900, s. 113

Şam'da sayılarının daha çok olduğunu ve burada Müslümanmış gibi göründüklerini belirtmiştir.⁷⁵

Lammens'in 1943'te kaleme aldığı başka bir eseri olan *L'İslam croyance et institutions* (İslam inançları ve kurumları) da, Nusayriler hakkında bizlere kapsamlı bilgi vermektedir. Daha önce de söylediğimiz gibi, Lammens, Hıristiyanlığın bir tür bozulmuş şekli olarak gördüğü Nusayrilerin inanç akideleriyle kendi inanç sistemlerini bağdaştırmıştır. Şarabın dini açıdan kullanılması, mum ve tütsü inancı, barış öpücüğü gibi hususlar bunlardan öne çıkanlarıdır⁷⁶.

Lammens'e göre Nusayriler, Hıristiyanlarla Hıristiyan; Müslümanlarla Müslüman olurlar. Lammens yazısında şunları eklemektedir; Nusayriler derler ki: "Biz Nusayriler, bazen bedeniz (vücut), diğer kültürler ise elbise (libas). Oysaki kıyafet, kişinin doğasını değiştirmez ve onu olduğu gibi bırakır. Dışarıda komşularımızın dini uygulamalarını benimsememize rağmen, böylece hep Nusayri kalırız"⁷⁷.

Son olarak incelediğimiz başka bir Fransızca kaynak ise Dupont'un⁷⁸1826 yılında *Le Journal Asiatique*⁷⁹ dergisinde yayınlanan makalesidir. Yazısında Nusayri inancının neredeyse hiç bilinmediğini belirten⁸⁰ Dupont, Nusayrilerin kökenini şöyle açıklamaktadır:

"Kufe yakınlarında Nasar köyünde yaşlı bir adam Yunan takvimine göre 1202'de (miladi 891) peygamberliğini ilan etmişti ve birçok insan onun taraftarı olmuştu. Bölgenin komutanı durumdan haberdar edildi ve adamı hapse attılar. Gardiyanın kölesi olan bir kız, bu adamın çektiği acıdan çok etkilenmişti. Bir gün efendisi sarhoş olup uyuyakaldığı zaman

⁷⁵Henri Lammens, "Les Nosairis dans le Liban", *Revue de l'Orient Chrétien*, c. VII, Paris, 1902, s. 454

⁷⁶Lammens, *L'İslam Croyance et Institution*, s.227

⁷⁷Lammens, *L'İslam Croyance et Institution*, s. 228

⁷⁸Felix Dupont, Fransa'nın Lazkiye Viskonsülü tercümanı olarak çalışmıştır.

⁷⁹Asya Dergisi, oryantalist çalışmaları teşvik etmek amacıyla 1822'de Asya Topluluğu tarafından kurulan bir Fransız yayınıdır. Halen var olan en eski Fransız yayınlarından biridir. Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi'nin desteği ile yayınlanır.

⁸⁰Dupont, "Observations sur un Mémoire relatif aux moeurs et aux cérémonies religieuses des Nesserié", s. 307

anahtarlarını aldı ve yaşlı adamı salıverdi. Adam Suriye'ye kaçtı ve orada zindanın kapısını kendisine bir meleğin açtığını ve kendisinin ermiş olduğu söylentisini çıkardı.

Bu yaşlı adam Hamdan el-Hasibi'dir, fakat Nusayriler onun ismini kullanmak yerine, onun ilk yaşadığı yerin isminden hareketle "Nasar" kelimesinin bir türevi olan, Suriye'de Hıristiyanlar için kullanılan "Nasranî" kelimesini kullanmışlardır⁸¹. Hamdan el-Hasibi, Suriye'de Hıristiyanlık ve İslam'ın karışımı olan "Ali Mezhebi" kitabını yayınladı. Bu kitapta şu ifadeler yer almaktadır: "Ben, Nasar köyünden falan kişiyim, İsa'yı gördüm o ki Allah'ın sözcüsüdür. Ali'nin soyundan gelen Hanefi'nin oğlu olan Muhammed'in oğlu Ahmed'i gördüm. Cebrail, bana dedi ki; zekânı birleştirip okuyan kişi bizzat sensin. Sen doğruları söyleyen adamsın ve sen sadıkları öfkeden koruyan devesini. Sen yük çekmekle sorumlu hayvansın, sen kutsal ruhsun ve Zekeriya'nın oğlu Jean'sun. Git, İnsanlara diz çökerek ibadet edip yakarmaları gerektiğini söyle. Bunu, güneş doğmadan önce iki defa ve güneş batmadan önce iki defa olmak üzere yüzlerini Kudüs'e çevirerek yapsınlar. Ve üç kere şunu desinler; en güçlü Tanrı'dır, Tanrı uludur, en büyük Tanrı'dır. Sadece ikinci ve üçüncü bayramları kutlasınlar. Yılda yalnızca iki gün oruç tutsunlar. Avret yerlerini yıkamasınlar ve bira içmemelerini lakin istedikleri kadar şarap içebileceklerini söyle. En nihayetinde etobur hayvanlardan uzak dursunlar.

Bu yaşlı adam Suriye'ye geçişinden birkaç yıl sonra ne olduğu bilinmeden ortadan kayboldu gitti."⁸²

Özetleyecek olursak, Dussaud ve onun gibi düşünenler, putperestliğin Orta Çağ'a kadar Nusayrilerde mevcut olduğunu iddia etmişlerdir. Ve daha sonra monoteist dinlerden olan önce Hıristiyanlığı daha sonra İslam'ın inançlarını kabul ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Dussaud'un

⁸¹ Hamdan el-Hasibi ve Nasar köyüyle ilgili bilgilere "Nouvelles Annales des Voyages et des Sciences Géographiques" dergisinin 1832 yılında yayınlanan 4. cildinde daha detaylandırılmış olarak yer verilmektedir.

⁸² Abdullah Er, "Fransızca Yazılı Kaynaklarda Nusayriler", *Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010, s. 150

görüşünün aksine, Henri Lammens ve çoğunun düşüncesine göre ise, Nusayriler Müslüman olmadan önce -yani İslami, pagan ve Hıristiyan pratiklerinden oluşan bir dini birleştirmeden önce- Hıristiyan inancını benimsemişlerdir.

Görüldüğü üzere, Fransız kaynaklarda, Nusayrililik ayrı bir din midir sorusuna tek bir cevap alınamamıştır. Aynı zamanda Nusayriliğin asıl kökeni Hıristiyanlık mıdır sorusuna da ortak bir cevap verilmemektedir. Nusayri ve Hıristiyan toplulukları uzun yıllar yan yana yaşadıkları için Hıristiyan öğelerin Nusayri dinine tesir etmiş olması ihtimal çerçevesindedir. Ortaya atılan görüşlerin farklı olması siyasi sebeplerden⁸³ kaynaklı olabileceği gibi, bu toplum hakkında yeterince bilgiye sahip olunmadığından da kaynaklanmaktadır.

Türkçe kaynaklarda da Nusayrilerin kökeni hakkında birçok bilgiye ulaşılmaktadır. Nusayrilerin dini inançlarıyla alakalı genel söylemler şöyledir: “Aleviler Ortadoğu’daki Sünni ve Şii Müslümanlar ile diğer etnik dini gruplardan ayıran en belirgin özellik, Hz. Ali’ye karşı aşırı tutkularıdır”⁸⁴, “Alevi Müslümanlar; dinsel öğretilerin düzenlenmesindeki farklılıklar ve Hazreti Ali’ye verdikleri özel değer nedeniyle Kürt ve Türk Alevilerinden ayrılırlar”⁸⁵. “Nusayri fırkası, Sünni kitaplarda ve Şii mezhepler konusundaki araştırmalarda Şia’nın ‘müfrit (ğulat)’ bir kolu olarak tasnif edilir”⁸⁶, “Çok yakın zamanlara kadar, Nusayriler farklı inanç ve uygulamalarını muhafaza etmeye devam ettiler”⁸⁷, “Nusayriler, kapalı cemaat örgütlenmesine sahip bir topluluktur. Nusayrilik ise gizlilik esasına dayalı batını bir mezheptir”⁸⁸, “Arap Alevileri ya da Nusayriler, Caferiliğin farklı bir kolu sayılırlar. Şii fıkıhını benimserler ancak özgün batını yorumda Şii’lerden ayrıldılar”⁸⁹.

---

⁸³ Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, yaşadıkları coğrafyanın önemiyetinden ve mensup oldukları mezhepten dolayı Nusayriler, Emperyalist Devletlerin dikkatini çekmiştir ve bu bölgede misyonerlik faaliyetleri başlamıştır.

⁸⁴ Karasu, *Nusayrilik ve Çokkültürlük*, s. 128

⁸⁵ Andrews, *Türkiye’de Etnik Gruplar*, s. 216

⁸⁶ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 42

⁸⁷ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 258

⁸⁸ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 71

⁸⁹ Faik Bulut, “Savaşın Gölgesinde Arap Alevileri”, *Atlas Dergisi*, sayı 247, 2013, s. 96

İslam Mezhepleri Tarihi kitabın Nusayrilik adlı bölümünde, Nusayriliğin batını karakterli, Hz. Ali’yi ilahlaştıran Şii kökenli bir mezhep, farklı din ve sistemlerden oluşan bir inanç ekolü olduğu belirtilir⁹⁰. Devamında şunlara yer verilmiştir: “Nusayrilerin görüşleri İslam’dan kaynaklanmakla birlikte tamamen batını tevellere dayanır. Hatta görüşlerinde zaman zaman Hıristiyanlık, Yahudilik vb. din ve kültürlerin izleri görülür. Onlar, bütün evreni zahir- batın ilişkisi içerisinde ele alan bir inanç yapısına sahiptirler. Radikal Şii öğelerin Nusayri inancında önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir.”⁹¹ Mustafa Öz ise *Nusayriyye* adlı yazısında onlarla alakalı şu bilgileri vermektedir: “Nusayriyye’nin inanç esasları derinliğine araştırıldığında gök cisimleri ve yıldızların takdisi gibi konularda paganizm yahut putperestlikten, A.M.S. teslis inancı, içkiyi kutsal sayıp bayramlarını kabul etme konusunda Hıristiyanlıktan, On iki İmama inanma, Muhammed b. Hasan el-Askeri’yi mehdi olarak kabul etme konusunda İsnâ Aşeriyye Şiası’ndan, te’vil konusunda hasım olmalarına rağmen İsmailiyye’den, muharrematın mubah sayılması ve dini vazifelerin iskatı gibi konularda Mecusilik, Mazdekilik, aşırı Şia ve bazı felsefi yorumlarda Yeni Eflatuncu felsefeden etkilendikleri görülmektedir.”⁹²

Naim Ürkmez ile Aydın Efe’nin kaleme aldıkları *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler Hakkında Genel Bilgiler* adlı çalışmalarında, Osmanlı Devleti döneminde, Devletin Nusayrileri Müslüman olarak kabul etmesine rağmen halk arasında Nusayriler ayrı bir dine mensupmuş gibi görülmüştür⁹³ demektirler. Devamında ise Avrupa’dan misyonerlerin gelip bu halkı kendi taraflarına çekmek için farklı yollara başvurduklarını dile getirmektedirler. Şu örneği vermektedirler: “Ancak her ne kadar Osmanlı Devleti Nusayrileri Müslüman olarak kabul etse de, oryantalistler kasti olarak Nusayrilik ile Hıristiyanlık arasındaki benzerlikleri

⁹⁰ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 361

⁹¹ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 370

⁹² Öz, “Nusayriyye”, s. 200

⁹³ Naim Ürkmez, Aydın Efe, “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler Hakkında Genel Bilgi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2010, s. 130

öne çıkarıp kelimenin Nasranî'nin küçültmeli ismi olduğunu ileri sürerek İslam coğrafyasındaki bu tür grupları yitik Hıristiyan olarak görme eğilimindedirler.”⁹⁴

Hasan Onat'ın da dediği gibi insanlar sağlıklı din anlayışına kavuştukları zaman özgür olabilirler. Bir insan hangi ırktan, mezhepten, gruptan olursa olsun, eğer Tanrı'nın varlığına ve birliğine inanıyorsa, eğer Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna, Kur'an'a ve ahirete inanıyorsa o insan Müslümandır⁹⁵. Bu konuda asıl üzerinde durmamız gereken nokta ise, Nusayrilerin kendilerini nasıl tanılandıkları ve kendilerini nerede gördükleri ve kabul ettikleridir.

1.3. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler

Yaptığımız mülakatlarda, Nusayriler bu konuyla alakalı önemli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu kapsamda onların geneli kendilerinin sadece İslam şemsiyesi altında olduklarını dile getirmişlerdir. Buna örnek olarak Hatay merkezli Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı (EHDAV) kurucu başkanı olan Ali Yeral şöyle demiştir: “Allah katında tek din İslam'dır. Dinimiz İslam dinidir. İslam dininden başka kendimize hiçbir dini kabul etmiyoruz. Ekol olarak, Ehl-i sünnet kardeşlerimizin bildiği Ehl-i Beyt ekolüne bağlıyız, fihhi mezhebimizde Caferiliktir, Alevi veya Caferi'dir. İslam diniyle Kur'an-ı Kerim'le, Ehl-i Beyt'le ve akıl mantıkla çelişen ve bize isnat edilen hiçbir şeyi kabul etmiyoruz. Biz, Arap Alevilerini İslam'dan ayırmış gibi göstermeye çalışıyorlar. Bizim kesinlikle Hıristiyanlarla veya başka dinlerle uzaktan yakından hiçbir alakamız yok. Bizim onlardan etkilendiğimizi, birazımızın Müslüman birazımızın Yahudi, bir kısmımızın Hıristiyan veya İsmailiye ya da Ezidi olduğunu söylemek çok kaba bir ithamdır. Diğer tüm dinlere saygılıyız ama Nusayrilik

⁹⁴ Ürkmez, Efe, “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler Hakkında Genel Bilgi”, s. 130

⁹⁵ Hasan Onat, “Müzakereler”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s. 207

ayrı bir din değildir. Bu dış güçlerin bir projesidir. Alevileri İslam'dan soyutlaştırıp işte siz Hıristiyan'sınız deyip misyonerliği bir şekilde daha rahat dayatabiliriz düşüncesinden başka bir şey değildir.”

Yaptığımız alan araştırması ve mülakatlar dikkate alındığında bunun dışında farklı görüş beyan edenler de olmuştur. Nitekim bir kısmı Müslüman olduklarını dile getirdikleri halde diğer dinlerin de kültür ve inançlarının etkisinde kaldıklarını beyan etmişlerdir. Örneğin bu konuda Zafer S. C.'in şu tespiti dikkat çekicidir: “Nusayrilikte diğer dinlerin izleri görülür. İslam öncesi şeylerin etkisi olduğunu iddia edebiliriz veya yaşanan toplumun kültürel kalıntıların dinle buluşması diyebiliriz. Nusayrilik aslında bir tasavvufi tarikatıdır”⁹⁶. Mustafa K. ise bu bağlamda şöyle cevap vermiştir: “Nusayrilik, İslami inanç sistematığının içerisinde. Asıl Müslümanlığı, asıl Kur'an'ı Kerim'in sahipliğini, asıl peygamberliği, asıl İslam'ı Nusayrilerin kendileri temsil ettiğini iddia ederler. Asıl İslam'ın sahiplenilmesini onlar üstlenirken bunu düşünen bir halkın onu İslam dışı görmesi doğru olmaz. Ama Aleviler bu bölgede herkesten, her inançtan almışlar. Hıristiyanlıktan almışlar, Yahudilikten almışlar çok müthiş bir zenginliktir bu. Bir kısmı etkileşim, bir kısmı savunma mekanizmasıdır, sonuçta burada hep beraber yaşanıyor. Sonuçta dinlerin karışımı bir inanç çıkmıştır ortaya”. Nusayriliğin, İslam'ın bir yorumu olduğunu söyleyen Hüseyin G.'in izahı ise şu şekildedir: “Arap Hıristiyanlarla ortak bir geleneğimiz, kültürümüz vardır, kültürel bir yakınlaşma etkileşme olduğu doğrudur. Ama kesinlikle ayrı bir din değildir, din İslam'dır bunun ötesi yoktur buna bir nokta koyalım. Mevcut olan din anlayışından daha gelişmiş kapsamlı, bütün dinleri kapsayan bir inançtır. Nusayrilik ise İslam'ın bir yorumudur daha fazlası değil”. Fevzi Y. ise Nusayriliğin bir yaşam tarzı olduğunu söyleyip şunları eklemiştir: “Din olarak demeyeceğim ama dünyada ne kadar güzellik varsa hepsinden etkilenmişiz. Kültürümüz ona müsait”. Yaptığımız görüşmelerde Nusayriliğin İslam'dan ayrı tutulamayacağını söyleyenler

---

⁹⁶ Zafer S.C. ile mülakat Ocak 2018, Hatay

çoğunlukta olmakla birlikte, Özcan K. örneğinde olduğu gibi bunun ayrı bir din olduğunu dillendirenler de olmuştur.

Türk kaynaklarında Nusayriler veya diğer bir isimle Arap Alevileri, Mezhepler Tarihi alanında araştırılmış ve incelenmiştir. Bizim bu konuyu Dinler Tarihi bölümünde ele almamızın en büyük sebebi Fransız kaynakları olmuştur.

Dinler Tarihi açısından herhangi bir oluşumun müstakil bir din olarak kabul edilebilmesi için bazı ilkeler ve şartlar gerekmektedir. Bu şartlardan bazıları Dinler Tarihi el-Kitabında Baki Adam tarafından ele alınmaktadır⁹⁷:

-Kültürel arka plan: Her dinin tarihi, kültürel, siyasi ve sosyolojik bir arka planı vardır. Hiçbir din bunlardan bağımsız olarak kendiliğinden ortaya çıkmamıştır.

-Oluşum süreci: Peygamber veya din kurucusunun öğretileri etrafında birleşmeler bir yandan toplumda bölünmelere yol açarken diğer yandan yeni bir kardeşlik yapılanması oluşturur.

-Kutsal Kitap merhalesi: Buna göre din, Tanrı'nın/ peygamberlerin kutsal metinlerde yer alan sözlerinden ibarettir.

-Kurumsallaşma merhalesi: Dinin oluşma süreci sonrasındaki gelişme merhalesidir. Bu merhale; teolojiyi (kelam), mistisizmi (tasavvuf), ibadeti, ayini, hukuku, sanatı ve dindarların kendi imanları adına düşündükleri, söyledikleri ve yaptıklarından oluşan bütün bir yapıyı içerir.

Bu açıdan incelediğimizde Nusayrilerin ayrı bir din olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Sonuç itibariyle Nusayriliğin kökeni veya İslam'dan ayrı bir din olup olmadığı

---

⁹⁷ Baki Adam, "Din Hakkında Genel Bilgiler", *Dinler Tarihi el-Kitabı*, ed. Baki Adam, Grafiker yay., Ankara, 2018, s. 43-44

meselesine dair Fransızca kaynaklardaki verilerle mülakat yapılan kimselerin görüşleri birbiriyle çok örtüşmemektedir. Zira gerek Dinler Tarihi verileri, gerekse mülakat sonucu elde ettiğimiz sonuçlar, Nusayrilerin kendilerine has bir yapısının olduğunu açıkça göstermektedir. İnanç esasları bakımından senkretik bir yapıya sahip olan Nusayriliğin Şia'nın bir fırkası olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Kendilerini İslam dini içerisinde addeden ve konumlandıran Nusayrilerin inançlarını ayrı bir din olarak ele almanın mümkün olmadığı ve tarihi gerçeklikle örtüşmediği anlaşılmaktadır.

2. Kitab'ül-Mecmu'nun Yeri ve Önemi

Kelime olarak “toplanmış kitap” manasına gelen Kitab'ül-Mecmu'nun Fransız ve Türk kaynaklarda Nusayrilerin kutsal kitabı olduğu bildirilmektedir. Kitab'ül-Mecmu'nun Fransızcadan Türkçeye tercümesini yapan Ahmet Turan şunları söylemektedir: “Bu kitap, Ali b. Ebi Talib'in sözlerini ve emirlerini, Nusayrilerin inançlarını ve esaslarını içine almaktadır. Bu kitap Nusayriler için dini eğitim ve ibadet kitabıdır. Nusayrilerin bizzat kendileri bu kitaba ‘dinin esas taşı’ demektedirler. Bütün Nusayri inancını içine aldığından, Nusayriliğe giriş merasiminde, mezhebe girenlere tekrarlatılmaktadır.”⁹⁸ Hüseyin Türk ise, *Nusayrilik* adlı eserinde, bu yola kabul edilenlere bu kitapta bulunan surelerin, sözlü ya da yazılı olarak öğretildiği bilgisini vermektedir.⁹⁹ Kutsal sayılan bu kitabın, Nusayriliğin ikinci kurucusu olarak bilinen ve bu fırka hakkında nice eser yazan Hamdan el-Hasibi tarafından kaleme alındığı bildirilmektedir.¹⁰⁰

Ne yazılışı hakkında ne de yazıldığı dönem hakkında bir malumata sahip olduğumuz Kitab'ül-Mecmu'nun, Hz. Ali'nin emir ve sözlerini içeren, Hz. Muhammed tarafından on iki

⁹⁸ Ahmet Turan, “Kitabu'l- Mecmu'nun Tercümesi”, *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 8, 1996, s. 5-18

⁹⁹ Türk, *Nusayrilik inanç sistemleri ve kültürel özellikleri*, s. 17

¹⁰⁰ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 392

Nakib ve yirmi dört Necib'e Mekke yakınlarında Akabe'de verildiğine inanılır¹⁰¹. Aynı zamanda bu kitapta, Ali'nin gücünün Allah ile aynılığa kadar götürülmesi, hatta Ali'nin Tanrı olduğuna dair söylemleri dikkat çekmektedir¹⁰². Hanefi Palabıyık, *Dini İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrilik* adlı makalesinde, Kitab'ül-Mecmu'nun Kur'an'dan sonra, Nusayrilerin itikatta en önemli eserleri olduğunu söylemektedir. Palabıyık devamında şunları eklemiştir: "Bazı Nusayri şeyhleri bu kitabı hiç zikretmeksizin, yokmuş gibi davranmayı tercih etseler de, yapılan saha araştırmaları, bu kitabın önemini ve Nusayri toplumundaki yerini ortaya koymuştur."¹⁰³

2.1. Fransızca Kaynaklardaki Veriler

Yabancı kaynaklarda da Kitab'ül-Mecmu'yla alakalı belirli bilgiler yer almaktadır. Amerikan asıllı, Müslüman olan Ömer Faruk Abdullah'ın, *Suriye Dosyası* adlı eserinde, Kur'an'ın Nusayriler için sadece ikinci dereceden bir ehemmiyet taşıdığını ve Kur'an manalarından birtakım batını ve dolaylı yorumları esas aldıkları yazılmaktadır. "Nusayriler arasında en yetkili kitap, 16 bölümden oluşan ve muhtemelen birden fazla kişi tarafından hazırlanmış olan Kitab'ül-Mecmu'dur. Nusayrilerin ayinleri ve bayramlarıyla ilgili diğer temel bir kitap, Ebu Said el-Me'mun Surur İbn Kasım et-Taberani (H.358-426/ M.968-1034) tarafından hazırlanmış olan Kitab'ül-Mecmu el-Ayad'dır"¹⁰⁴ diyen Abdullah, aslında önemli bir konuya değinmiştir. Zira zaman zaman kaynaklarda isim benzerliğinden dolayı kafa karışıklıklarına yol açacak ifadeler yer alabilmektedir. René Dussaud, *Histoire et Religion des*

¹⁰¹ Tozlu, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyat ve Kaynakça*, s. 29

¹⁰² Bkz. Kitab'ül-Mecmu, Dördüncü sure, "Ali b. Ebi Talib'den başka ilah olmadığına şahadet ederim".

¹⁰³ Palabıyık, "Dini inançları ve özellikleri bakımından Nusayrilik", s. 31

¹⁰⁴ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 45

Nosairis adlı kitabında da işaret ettiği üzere bu iki kitabın birbirine karıştırılmaması gerekmektedir.¹⁰⁵

Dussaud, Kitab'ül-Mecmu hakkında ilk bilginin Adanalı Süleyman Efendinin *el-Bakuretu'-Süleymaniyye fi keşfi esrari'd-diyani'n-Nusayriyye* eserinden alındığını bildirir ve Süleyman Efendi sayesinde yeterince malumata sahip olduğunu dile getirir. Dussaud, bu düşüncesini onaylatmak istercesine bir Nusayri'nin şu görüşünü de eklemiştir : “el-Bakuretu'-Süleymaniyye kitabı kesinlikle doğru ve tamdır. Eğer bütünüyle elinizdeyse ve tahrif edilmemişse, soracağınız başka bir bilgi olmayacaktır.”¹⁰⁶ Nusayri Şeyhi iken, din değiştirerek önce Yahudi olup daha sonra Hıristiyan olan Süleyman Efendi'nin kaleme almış olduğu bu eser evvela İngiliz müsteşrikleri tarafından kendi dillerine aktarılmış, akabinde Fransız oryantalistlerin de dikkatini çekmiş ve Süleyman Efendinin eserinde yer alan “Kitab'ül-Mecmu” bölümü René Dussaud tarafından Fransızcaya tercüme edilmiştir. Dussaud, eserinde bibliyografi bölümünde, görüştüğü bir Nusayri'nin şu sözlerini aktarmaktadır: “Kitab'ül-Mecmu bu dinin temel taşıdır. Tüm öğretiyi içerir. Bu yüzdendir ki, bu yola giren kişilere teslim edilir.”¹⁰⁷ Buna benzer bir görüş ise *Nouvelles Annales des Voyages* dergisinde yer alır; bu kutsal kitap, Nusayri inancını kabul etmiş kişilerce anlaşılır olduğu yönündedir.¹⁰⁸ Felix Dupont ise eserinde Nusayriilerin Kutsal Kitaplarının olmadığını söylediklerini bildirmiştir. Daha az öneme sahip birkaç kitaptan bahsettiklerini, ancak Hamdan el-Hasibi adının İmam Ali ile bin kez tekrar edildiği bir dua kitabının keşfedildiğinden söz etmiştir.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. XVII

¹⁰⁶ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. XIV

¹⁰⁷ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. XIV

¹⁰⁸ Delaforest, “Les Ansariens, Sectaires de la Syrie”, s. 162

¹⁰⁹ Dupont, “Observations sur un Mémoire Relatif aux Moeurs et aux Cérémonies Religieuses des Nesserié”, s. 312

2.2. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler

Yapmış olduğumuz saha çalışması sırasında Nusayrilerin Kur'an'a değer verdikleri ve saygı duydukları görülmektedir lakin Kitab'ül-Mecmu'yla alakalı sorumuza ortak bir cevap alınamamıştır. Zafer S. C. bu kitabın varlığından haberi olduğunu belirtip, kitabın kutsal kitaplardan sayıldığını ve Alevilerin bazı öğretileri ile tevhit ve tecelli inançları ile alakalı bilgilerin bu kitapta yer aldığını söylemiştir. Ali G. ise bu kitap hakkında; 12-13 yaşlarına gelen gençlerin 'amca' denilen kişilerden öğrendikleri kitaptır demektedir. Bir kısmı bu kitabı reddedip evlerinde Kur'an'dan başka Kutsal Kitap olmadığını bildirmiştir. Hatay'da Nusayrilerin dini önder kabul ettikleri Ali Yeral ise bizlere şunları aktarmıştır: "Bizim bir kutsal kitabımız vardır, o da Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'den başka hiçbir kitaba biz kutsal kitap olarak iman etmeyiz. Ve bunu hiçbir Alevi, Mersin'den Mezitli'den, Lübnan'a kadar Trablus'a kadar hiçbir Alevi kabul etmez, burada yürüyen bir deliye bile sorsanız 'senin kitabın nedir' diye, diyecek ki 'Kur'an-ı Kerim'dir.'" Yeral, cenazelerinde, bayramlarında, adaklarında, iyi ve kötü günlerinde okudukları tek kutsal kitabın Kur'an-ı Kerim olduğunu söylemektedir. Ali Yeral Bunun yanında mucizelerin, menkıbelerin, peygamberler ve Ehl-i Beyt hayatlarının anlatıldığı, Kur'an-ı Kerim'in tefsir ve yorumlarının yapıldığı kitapların olduğunu, ama bunların hiçbirinin kutsal sayılmadığını ve kesinlikle Kur'an'a alternatif olamayacaklarını dile getirmiştir.

Ankara'da görüşme yaptığımız başka biri ise bu kitabın Nusayriler için bir anayasa olarak kabul edildiğini bildirmiştir. Kitab'ül-Mecmu'yu okumadığını sadece kulaktan duyma bilgilerin kendisine ulaştığını söyleyen Bilal, şöyle devam etmiştir: "Ne yapmamız, nasıl yaşamamız gerektiği konusunda bilgiler bize bu kitaptan gelir. Şeyhlerimiz okuyup toplumu yönlendiriyorlar. Tabi normal halk da okuyabilir ama ulaşılması zor bir kitap, çünkü din bizim orada şeyhlerin tekelinde olduğu için milletle paylaşmaktan çok halktan saklamaya çalışıyorlar." Kitabın birkaç lehçede yazıldığını, Hz. Ali'nin tanrılaştırılması sebebiyle gizli

tutulduğunu dile getiren Bilal devamında şunları söylemiştir: “Birinin eline geçmesiyle eşi (hanımı) duyabilir. Gizlilik esasına dayanan bir mezhep olduğundan kadınlara bu gizlilikten bahsedilmiyor. Kadınlar biraz zayıf halka olarak görüldükleri için, onlara bahsedildiğinde bir işkenceye maruz kaldıklarında bu sırrı söyleyebileceklerini düşündükleri için kadınları arka plana atıyorlar. Veya başka birinin eline geçtiğinde çoğaltılma düşüncesiyle şeyhler kendileri okuyup, kendileri anlatıyorlar.”

Nusayri inancındayken önce Yahudiliği ve daha sonra Protestan inancını benimsemiş olan Süleyman Efendi'nin kaleme almış olduğu mezkûr eseri oryantalistlerin pekâlâ dikkatini çekmiştir. Nusayrilerin yaşadığı coğrafyanın öneminden dolayı, emperyalist devletlerin gözü onların üzerinde olmuştur. Bu sebeptendir ki 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğuna bağlı olan, Suriye'nin kuzeyinde yaşayan bu toplumla birçok seyyah, araştırmacı ve misyonerler ilgilenmiş, incelemiş ve değişik sebeplerden ötürü ilgi duymaya başlamıştır¹¹⁰. Bu toplumu Hıristiyanlıkla ilişkilendirme çabaları da eserlerinde açıkça ortadadır. Büyük bir törenle Hıristiyanlık dinine kabul edilen Süleyman Efendi'nin ¹¹¹ kaleme aldığı eserin asıl amacı bilinmemekle beraber; amaç Nusayrilerin gizli inanç ve ibadetlerini ifşa etmek miydi, tenkit amacıyla mı kaleme alınmıştı veyahut bir karalama babında mı yazılmıştır bilinmez. Nusayri şeyhlerinden olan Mehmet Mullaoğlu, *Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar* adlı eserinde, Süleyman el-Uzeni'nin yapmış olduğu bir ahlaksızlıktan sonra kaçarken kiliseye sığındığını, burada Hıristiyan âleminin ona kucak açtığını ve din propagandacıları ile iş birliği yaparak “*el-Bakuretu'-Süleymaniyye*” adlı kitabını yazdığını bildirir ve ‘Efendi’ unvanını Hıristiyanlar tarafından kendisine verildiğini söyler.¹¹²

---

¹¹⁰ Ahmet Beşe, “İngiliz ve Amerikan kayıtlarında Nusayriler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010, s. 159

¹¹¹ Mehmet Mullaoğlu, *Nusayrilik hakkındaki iddia, isnad ve iftiralar ile cevapları*, Hatay, Kasım 1998, s. 24

¹¹² Mullaoğlu, *Nusayrilik hakkındaki iddia, isnad ve iftiralar ile cevapları*, s. 23-24

Birçok Fransız ve Türk kaynaklarına konu olan Kitab'ül-Mecmu'nun kutsal kitap oluşuyla alakalı yazılar genel itibariyle Nusayriler tarafından kabul görmemektedir. Muhtemelen bu kitabın sır olarak kalması gerektiğini düşündükleri için görüşme yaptığımız Nusayrilerin büyük bir kısmı bu kitabı kabul etmemektedir. Saha araştırmamızda ortak neticeye varılan husus ise Kitab'ül-Mecmu'yu kabul etsin veya etmesin Nusayrilerin Kur'an-ı Kerim'i kutsal kitap kabul edip çok değer verdikleridir. Bu bağlamda Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde yer alan *Nusayrilik* maddesindeki şu ifadeler saha çalışmamız neticesinde edindiğimiz bilgi ve izlenimlerle örtüşmektedir, “Gerek Kur'an'dan sonra kutsal ve önemli saydıkları kitaplarında ve gerekse çağdaş söylemlerinde, “Allah katında din İslam'dır” (3/ Ali İmran, 19) ayetine yer vererek kendilerini haklı bir şekilde ‘Müslüman’ olarak tanımlayan Nusayriler, Kur'an'a saygı göstermekle birlikte inanç ve ibadet anlayışlarını, her mezhep mensubu gibi kendi kabul ve geleneklerine göre biçimlendirmiş, ayetleri ‘Bâtını’ olarak ve diğer mezheplerce kabul edilen geleneksel dil ve yorum kurallarıyla bağdaşmayan biçimde tevil etmişlerdir.”¹¹³ Netice itibariyle inanç ve öğretilerini yorumlamada ve ele almada farklı olsa da her hususta İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an'ı esas almaları Nusayrilerin Kur'an'a verdikleri önemi göstermektedir.

3. Nusayrilerin Türklere Bakışı

Fransız kaynaklarında Nusayrilerle ilgili dikkat çeken konulardan biri de Nusayrilerin Türklere ilgili görüşleridir. Fakat bu tür verilerin ne derece doğru ve objektif olduğunun ele alınması ve birinci el kaynaklarla mukayesesi yapılması gerekmektedir. Nusayrilerin Türklere hakkındaki görüşlerini doğru analiz edebilmek için öncelikle Fransız kaynakları olmak üzere batı kaynaklarında Türklere ilgili algının ana hatlarıyla belirtilmesinde fayda vardır.

---

¹¹³ İlyas Üzüm, “Nusayrilik” maddesi, *DİA*, TDV Yay., İstanbul, s. 270-274

3.1. Fransız Kaynaklardaki Veriler

Avrupa'nın bir bölgesini temsil eden Balkanlar, Türk tarihi için önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllar boyunca nice farklı ırka, kültüre ve dine mensup milletlerin kesişme noktası olmuştur. Burada yaşayan insanlar ile Türkler arasında ciddi ve samimi bir etkileşim olmuş ve aralarında bir bağ kurulmuştur. Mükremin Kızılcıca'nın kaleme aldığı “*Türk eşittir Müslüman' Algısı*” yazısında Türklerin bu topraklara adalet, barış, hoşgörü getirdikleri, eşitliği tesis ettikleri, güzel örnekler sergileyip tebliğde buldukları kaleme alınmıştır. Devamında Kızılcıca şunları söylemektedir: “Bunun sonucunda Müslüman olan Arnavutlara, Boşnaklara, Kosovalılara ve Makedonyalılara yerli soydaşları Türk demişlerdir. Bu sebeple Batılılar, Avrupa'da yaşayan Müslümanlara, “*Türk*” diye hitap etmişlerdir. Sırp, Boşnaklara ‘Türk’ ya da ‘Türkleştirilmiş Sırp’ anlamını taşıyan ‘Turçin’ veya ‘Poturci’ ifadelerini kullanmışlardır”¹¹⁴. Yani Batılılar Müslüman olan soydaşlarına Türkleşti tabirini kullanmışlardır. Bugün hala Avrupa, Müslüman olanlara “Türk” gözüyle bakmaktadırlar.

Batılı bilim adamları da bu çerçevede kaleme aldıkları bazı eserlerde Müslüman olanlara “Türk” diye hitap etmişlerdir. Fransızların Nusayrilerle alakalı yaptıkları çalışmalarda da buna rastlanmaktadır. Abdullah Er'in bu hususla alakalı tespiti şudur: Nusayriler aynen Türkler gibi sünnetlidirler, Türkler gibi gece yarısı ve güneş doğmadan önce ibadet ederler. İbadetlerini aynen Türkler gibi oturarak, ayakta veya yürüyerek gerçekleştirirler.”¹¹⁵ Bazı Fransız kaynaklarda buradan da anlaşıldığı üzere, Nusayrilerin bir takım özellikleri Türklere/ Müslümanlara benzetilmiştir.”

¹¹⁴ Mükremin Kızılcıca, “Türk eşittir Müslüman' algısı”, *Rasyonel Haber Gazetesi*, <http://www.rasyonelhaber.com/makale/2476/tuerk-esittir-mueslueman-algisi>, (ET: 17.10.2017)

¹¹⁵ Er, “Fransızca Yazılı Kaynaklarda Nusayriler”, s. 154

Felix Dupont'nun *Le Journal Asiatique* dergisindeki yazısında Nusayrilerin, Hıristiyanların ikram ettikleri yemeklerin içinde domuz eti olabileceği endişesiyle onlardan bir şey almadıklarını, Türklerin de dişi hayvanların etini ikram edebilecekleri korkusuyla onlardan da bir şey almadıklarını söyler¹¹⁶. Burada Dupont'nun Müslümanlar yerine 'Türkler' ismini kullandığını görmekteyiz. Az önce de belirttiğimiz gibi, bunun sebebi Batı literatüründe çoğu zaman Türk ve İslam, Türk ve Müslüman kelimelerin özdeşleşmiş olmalarıdır.

Fransızca kaynaklarda Nusayrilerden bahsedilirken kimi zaman onların Türklerden nefret ettikleri, Türklerle çeşitli mücadeleleri giriştikleri ve ciddi problemler yaşadıkları şeklinde bir takım anlatılar yer almaktadır. Fakat bu tür iddia ve söylentiler aktarılırken oldukça dikkatli davranılmalı ve muhakkak ciddi bir süzgeçten geçirilmelidir. Nitekim gerek farklı kaynaklarda gerekse alan araştırması esnasında bu meseleyle ilgili elde ettiğimiz veriler neticesinde Batılı kaynaklardaki Nusayrilerin Türklere yönelik olumsuz bakış açısına sahip olduğu şeklindeki tasvirlerin gerçeği yansıtmadığı ve belirli bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler

Yaptığımız saha çalışmasında, Nusayrilere yönelttiğimiz sorulardan biri bazı Fransız kaynaklarda iddia edildiği gibi Nusayrilerin Türklerden nefret edip etmedikleri meselesi olmuştur. Görüşmeler esnasında çoğunluğu buna şiddetle karşı çıkmış, bazıları ise geçmiş dönemde yaşanmış kimi tatsız olayların o zamanın şartlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

---

¹¹⁶ Dupont, "Observations sur un Mémoire Relatif aux Moeurs et aux Cérémonies Religieuses des Nesserié", s. 313

Örneğin Özcan K., Hatay’da kardeşlik içinde yaşadıklarını ve kimseyle düşman olmadıklarını dile getirmiştir. Gökay Ü. bu söylentilerin karalamaya dönük olduğunu söylerken, Ecem G. ise bunun yanlış olduğunu, bu ülke için canını verebileceğini, Mehmetçiğin kılına zarar gelmesini istemediğini belirtmiştir. Ali Yeral Fransız kaynaklarda yer alan bu tür söylentilerin yanlış olduğunu söyleyip şunları eklemiştir: “Aleviler hiçbir şekilde Türklerden nefret etmezler, Sünnilerden nefret etmezler ama kendilerine zulüm ve baskı kim yapmışsa Alevi olsun, Sünni olsun, Türk olsun, Arap olsun evet nefret ederler.

Hüseyin G. “Fransızların amaçları belli” deyip 1910’larda Suriye’de Fransızlara karşı en büyük devrimi gerçekleştiren Şeyh Salih el-Ali’nin mücadelesinden bahsetmiştir.¹¹⁷ 1939’da Hatay’ın Türkiye’ye katılmasıyla Atatürk’ün Nusayrilere vadettiği eşitlik, özgürlük, demokrasi, laiklik ve toprak reformu onları Türkiye ve Atatürk sevdalısı yapmıştır. Biz bu Vatan’ın evlatlarıyız diyen Hüseyin şöyle devam etmiştir: “Beni yanlış anlamayın, belli bir dönem ötekileştirilmişiz, çeşitli iftiralara maruz kalmışız ve biri çıkıp size diyor ki; ‘siz eşit yurttaşınız’. Burada bizlere ‘*fellah*’ denmesinin nedeni, mal sahibi olamayışımızdır. Böyle iken Atatürk çıkıyor bizi insan yerine koyuyor, sizi inancınızdan dolayı sorgulamayacağım diyor. Bizimkiler de kayıtsız şartsız tâbi oluyorlar ve halada öyleyiz. Yavuz dönemine kadar yine sıkıntı yoktu ama ondan sonra bizler için sıkıntılı dönem başlamıştır, bu yüzden Osmanlı’nın son dönemine bakış açımız çok iyi değildir.” İnsan yaşadığı yerin kültürüyle beslenir diyen Hüseyin, Türk kültürünü yaşattıklarını, Türkçeye Türklerden fazla sahip çıktıklarını ve Türkiye’deki Araplaşmaya karşı çok mücadele verdiklerini dile getirmiştir.

---

¹¹⁷ Suriye Alevi’si olan Şeyh Salih Ahmed el-Ali, büyük Suriye isyanı öncesi Suriye’nin Fransız mandasına karşı çıkan, 1919’daki ilk isyanlardan birini gerçekleştiren ve önderlik eden önemli bir liderdir. Fransızlara karşı direniş ateşini fitilleyen Salih el-Ali, 3 senelik mücadelenin nihayetinde köyün yakılması sonucunda teslim oldu. Fransız manda yönetimi tarafından sorgulanan el-Ali “Etrafımda 10 tane adam kalsaydı teslim olmazdım” demiştir. Suriye’deki varlığını güçlendirmek için, Fransa, Arap milliyetçiliğini Suriye halkını bölmek için kullanmıştır. Alevi toplumunda önemli bir yere sahip olan Şeyh Salih’i kendi emelleri için kullanmak isteyen Fransızlar, ona ilk önce kurulacak Alevi devletinin başına geçmesini, daha sonra işi büyütürerek Suriye devletinin başına geçmesini teklif ettiler, lakin el-Ali bunu katı bir şekilde reddedip Suriye’nin ve halkının birliğinden yana olduğunu belirtmiştir. Fransız mandasına karşı yaptığı mücadelede birçok kesimden yardımlar alan el-Ali, Mustafa Kemal Atatürk’ten de yardım aldığı iddia edilmektedir.

Bu konuyla alakalı Mustafa K. önemli bir noktaya dikkat çekmektedir ve şunları dile getirmektedir: “Fransızlar ne çok şey yazmışlar. Hatay’ı nasıl çar çor ettiklerini, buradaki tarihi yer altı zenginliklerini affedersiniz eşeklere, katırlara bindirip nasıl çaldıklarını da yazsalar.” Nusayriilerin Türklerden korkmalarının sebebi olarak da şöyle bir açıklama getirmiştir: “O dönemden kaynaklanan ve abartılan Alevi katliamların sonucu böyle bir Sünni refleksi yani bir korku oluştu. Yani bu Nusayri inançlarından kaynaklanmıyor. Dinler tarihiyle siyasal tarih iç içe girdiği için dinler bozuldu” diyen Mustafa K. , dinlerin siyasallaşması sonucu dinlerin içinin boşaltıldığını söylemiştir.

Fevzi Y. Fransızların bu söylentilerinin tamamen yanlış bir olay olduğunu, Alevilerin kimseyi sevmeme gibi dertleri olmadığını aktarmıştır. Zafer S. C. ise geçmiş yıllarda böyle bir şeyin olmuş olabileceğini söylemiştir. “İktidar mücadelesi vardı Türklerle Aleviler arasında, o tabi ki yansımış olabilir” diyen Zafer, bugün böyle bir şeyin olmadığını dile getirmiştir. Zafer’in benzer düşüncelerini paylaşan Ali M., Fransızların Suriye’yi işgal ettikleri dönemde bu söylentilerin yaşanmış olabileceğini dile getirmiştir. “Türklerden nefret etmeyiz. Savunma konusunda, o dönemde azınlık oldukları için birbirlerini desteklemiş olabilirler. Ama Hatay’ın milli mücadelesinde ise omuz omuza vermişiz. Arap Alevileri Fransızlara karşı savaşmışlardır ve inanılmaz mücadele olmuştur” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Görüşme yaptığımız başka bir isim ise Ali G.’dir. O, bu söylentilerin Fransızların Türklere karşı bu bölgeyi alamadıkları için oynadıkları oyunlardan biri olduğunu söylemiştir. “Bizim evlerimizde, türbelerimizde Atatürk ve Türk bayrağı vardır. Dualarımızda, niyazlarımızda ülkemizi eksik etmeyiz. Bugüne kadar şehit olan, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere silah arkadaşlarına, diğer Mehmetçiklerimize, Gazilerimize, şuan da özellikle polislerimize, askerlerimize ve öğretmenlerimize, bu ülkenin kalkınması için çaba gösteren herkese dua edilir. Biz Atatürk’le birlikte kendimizi değerli hissettik; bu yüzden ona karşı sevgimiz ve hassasiyetimiz yüksektir”. Devamında bayrağa her şeyden çok sarılan kendileri olduğunu dile

getirirken, yanlış olaylar yaşanmış olsa da Osmanlı Devleti'ni sahiplendiğini söylemiştir. “Bugün siyasi hatalar nasıl ki varsa, o zaman da olmuştur” diyen Ali bunların masaya yatırılıp ileriye doğru bir yol kat etmemiz gerektiğini, eleştiri yaparken de o zamanın şartlarına göre bunun yapılması gerektiğini aktarmıştır.

Ali G.'nin de söylediği gibi olayları o zamanın şartlarına göre değerlendirip ileriye dönük adımlar atılmalıdır. Bu topraklarda yaşayan ve bu ülkenin milli değerlerine sahip çıkan herkesin birlik beraberlik içinde hareket edebilmesi açısından böyle bir çaba oldukça önemlidir.

Konuyla ilgili kaynaklardaki verilerden anlaşılmaktadır ki Nusayriler bir takım sebeplerden dolayı zaman zaman Osmanlıya karşı ayaklanmalar göstermiş, sonucunda da gönderilen askeri birliklerle kontrol altına alınmışlardır. Fakat Mehmet İpşirli'nin de işaret ettiği gibi Osmanlı topraklarında iskân eden çeşitli inançlardan insanlara gereken müsamaha gösterilmiştir. Bu müsamaha eyleme dönüşmediği müddetçe devam etmiştir. O yüzden bu meselelerin inançla bir alakası olmamıştır.¹¹⁸

Yaptığımız görüşmeler neticesinde Nusayrilerin Türklere veya Türkiye'ye karşı bir nefret duygusu beslemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Fransız kaynaklarında yazılanların aksine Hatay'da farklı kültürlerin, farklı dinlerin iç içe, kardeşçe ve hoşgörü içerisinde yaşadıkları gözlemlenmiştir. Zamanında bazı olaylar yaşanmış olsa da –ki yaşanan olayları iyi araştırıp o zamanın şartlarına göre yorumlamak gerekir- bugün Nusayrilerin Türklere karşı düşman olmalarını gerektiren bir durum olmadığı görülmektedir. Nusayrileri yakından tanımak, inanç ve kültürleri hakkında birinci el kaynaklardan beslenerek bilgi sahibi olmak ikili ilişkilerin geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

---

¹¹⁸ Mehmet İpşirli, “Müzakereler”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, , s. 51

II. BÖLÜM

NUSAYRİLERİN TENASÜH VE HULUL İNANCINA DAİR VERİLERİN ANALİZİ

1. Tenasüh İnancı

1.1. Etimolojik Anlamı

Arapça bir kelime olup, nesh kökünden türeyen *tenasüh* kelimesi “bir şeyi olduğu gibi başka bir yere nakletmek veya kopyalamak, bir şeyi iptal ederek başka bir şeyi onun yerine koymak”¹¹⁹ gibi anlamlara gelir. Türkçede, *ruh göçü* olarak geçerken, batı dillerinde; Latince “*renovatio*” (yeniden doğuş), “*reincarni*” (yeniden bedene bürünme), “*transmigrare*” (ruh göçü); Grekçe “*metapsychsis*” (yeniden bedenlenme) gibi terimlerle ifade edilir. Fransızca dil sözlüğü olan Le Robert, “*réincarnation*” için “yeni bir bedene bürünme” anlamını verirken “*métempsyose*” için “ruhun başka bedenlere hayvanlara ve hatta bitkilere geçebileceği” yazılır. “Ruhların birbirini takip eden göçleri”, “ruhun bir bedenden başka bir bedene olan göçü” ise “*transmigration*” olarak ifade edilir.¹²⁰

1.2. Farklı Din ve Kültürlerde Tenasüh

“İnsan ruhunun ölümsüzlüğü ve ölümden sonra ruhun bu dünyada veya başka bir âlemde varlığını tekrar sürdüreceği inancına geçmişte ve günümüzde birçok kültürde rastlanmaktadır”.¹²¹ Bu öğretiyi özellikle Hint kökenli dinlerde, bazı yerli Afrika dinlerinde,

¹¹⁹ Ali İhsan Yitik, “Tenasüh” maddesi, *DİA*, TDV Yay., İstanbul, 2011, c. 40, s. 441

¹²⁰ Josette Rey-Debove, Alain Rey (yayına hazırlayan), *Dictionnaire Le Nouveau Petit Robert*, “métempsyose” maddesi (s. 1395), “réincarnation” maddesi (s. 1912) ve “transmigration” maddesi (s. 2295), Paris, 1994

¹²¹ Yitik, “Tenasüh” maddesi, s. 441

Yahudi kabala geleneğinde ve İslam adı altında yer alan bazı mezhepler de (Nusayrilik, İsmailiyye, Dürzilik, Yezidilik) görünmektedir.¹²²

Eski Mısırlıların da inandığı bu düşünceye göre, kötü ruhlar iyi ruhlara dönüşüncüye kadar türlü hayvan bedenlerinde yeniden doğarlar. İyi ruhlar ise, belli bir süre bir cennet hayatı yaşadktan sonra yeniden dünyaya döner ve mumyalanmış olan ölü bedenlerine tekrar girip can bulurlar. Ve bu döngü sonsuza kadar devam eder.¹²³ Kişinin ceza veya mükâfat alması, ruhun iyi veya kötü olmasına bağlıdır. Eski Hint düşünce sisteminde mühim bir konuma sahip olan reenkarnasyon inancı, toplumsal yapıyı biçimlendiren “karma¹²⁴” öğretisinin tamamlayıcı görevini üstlenir. “Doğum-ölüm-yeniden doğuş” döngüsünü ifade eden reenkarnasyon, samsara¹²⁵ inancı olarak bilinir. Reenkarnasyon ve onun düzenleyicisi olan karma inancı, Hinduizm’in temel özelliklerindedir. Karma; geçmiş, şimdi ve geleceği birbirine bağlayan bir bağ olarak düşünülebilir. İnanca göre sahip olduğumuz statü, geçmiş yaşamlarımızdaki karmalarımız sonucunda belirlenmektedir.¹²⁶ Kadenci bir akide olarak da algılayabileceğimiz bu karma sistemi, Hindular tarafından, insanın elini kolunu bağlayan, zorunlu bir hayat yaşamaya iten bir inanç olarak kabul görülmeye devam etmektedir.

Cennet ve cehennem (ahiret inancı) inancından ötürü monoteist dinlerde ruh göçü akidesi reddedilse de, bu dinlerin bir kısım gulat fırka veya mezhepleri tarafından benimsenmiştir. Tek tanrılı dinlerde, kayda değer bir yere sahip olan, günah ve sevapların karşılığının

---

¹²² Yitik, “Tenasüh” maddesi, s. 441

¹²³ Türk, *Nusayrilik inanç sistemleri ve kültürel özellikleri*, s.248

¹²⁴ Cemil Kutlutürk, *Hindu Kutsal Metinleri Upanişadlar*, Dergâh Yay., İstanbul, 2014, s.101, “‘Karma’ terimi, âlemde var olan her şeyi yeniden asli biçimine döndüren, dolayısıyla ahlaki ve kozmolojik öneme sahip bir prensip olarak değerlendirilir. Genel olarak bu prensip, kişinin ister dini isterse olağan olsun, işlediği her fiilin zorunlu olarak iyi veya kötü sonuçlar doğurması anlamına gelir.”

¹²⁵ Cemil Kutlutürk, *Hindu Kutsal Metinleri Upanişadlar*, s. 102, “Samsara: Hinduizm’de bedenden ayrılan ruhun tekrar bu dünyada canlı veya cansız bir bedene geçmesi hadisesidir.”

¹²⁶ Türk, *Nusayrilik inanç sistemleri ve kültürel özellikleri*, s. 249

verileceğine inanılan yer ahiret iken, reenkarnasyon inancına göre, ceza ve mükâfat bu dünyada verilmektedir, yani cennet ve cehennem semboliktir¹²⁷.

1.3. Nusayrilerde Tenasüh

Nusayrilerin karakteristik temel inançlarından biri olan reenkarnasyon inancı, Bulut'un ifade ettiği gibi onların bu tarz cennet ve cehennem tasavvurlarının sebebi tenasüh inanışlarındaki 'düşme' veya 'yükselme' anlayışından kaynaklanmaktadır.¹²⁸ Komplike ve batını bir ahiret inancına sahip olan Nusayriler, ruhların tekrar ve tekrar bedenden bedene geçmesini devamlı yükselme veya düşüş olarak kabul ederler.¹²⁹ Nusayri inancına göre iyi ruh, belli bir aşamadan sonra ulaşmayı arzuladığı yere, yani nurlar âlemine veya gökyüzünde ait olduğu yıldıza yükselmektedir. Bu konuda Ömer Faruk Abdullah *Suriye Dosyası* adlı eserinde şunları kaleme almıştır: "Nusayri inancına göre, insanlar ilk kez semavi varlıklar olarak yaratılmışlar, fakat düşüşlerinin bir sonucu olarak bugünkü şekillerini kabullenmek zorunda kalmışlardır. Sürekli tenasüh ve ruh göçü, insanların tekrar semavi varlıklara dönmesi ile son bulacaktır."¹³⁰ Kötü ruh ise günahlarından temizleninceye kadar fena bedenlere düşmektedir. Nusayriler muhtemelen bu sebeple Kitabü'l-Mecmu'da üçüncü surede geçen şu duayı yapmaktadırlar: "O'nun semasının yıldızları arasında, O'nun nurunun gömleklerini bize giydir."¹³¹ Bu inancın kaynağının Kur'an-ı Kerim olduğunu kabul eden Nusayriler, bu konuyu şu ayete dayandırır¹³²: "Biz insanı, gerçekten en güzel bir biçimde yarattık. Sonra da onu

¹²⁷ Türk, *Nusayrilik inanç sistemleri ve kültürel özellikleri*, s. 252

¹²⁸ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 377

¹²⁹ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 47

¹³⁰ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s. 47

¹³¹ Bkz., Kitabü'l-Mecmu, üçüncü sure: İsmi "Ebu Said'i yüceltme"

¹³² Nasreddin Eskiocak, *Yaratıcının Azameti ve Kur'an'daki Reenkarnasyon*, Can Yay., İstanbul, Mayıs 1998, s. 44

düşüklerin en düşüğüne, aşağıların en aşağısına çevirip attık. İman edip hayra ve barışa yönelik iş üretenler müstesna. Bunlar için kesintisiz bir ödül vardır.”¹³³

Reenkarnasyon sayısıyl alakalı net bir bilgi olmamakla birlikte, sadık olanlar için ruh göçünün sayısı yedi ile sınırlandırılırken¹³⁴, günahkâr olan biri için bu sayı yetmiş bulabilmektedir¹³⁵. Buna sebep olarak da, bir insanın bir defada sınanmasının adaletsizlik olacağına inanmalarıdır¹³⁶. İyi bir insan olup ve doğruyu bulmaları için, Allah’ın birden fazla hayat sunarak insanlara şans verdiğine inanırlar. Bununla birlikte mutlak adalet sahibi olan Yüce Allah’ın suçsuz hiç kimseyi cezalandırmayacağına inandıkları için, dünyaya sakat, hasta, muhtaç, kötürüm, kör, yatalak, deli, fakir veya çirkin gelen çocukların bir önceki hayatlarında işledikleri bir suçtan dolayı bu şekilde cezalandırıldığını kabul ederler¹³⁷. Nusayri şeyhlerinden olan Nasreddin Eskiocak *Yaratıcının Azameti ve Kur’an’daki Reenkarnasyon* adlı eserinde şunlara yer vermektedir: “Ayrıca erken ölen çocukların akıbetleri ne olabilir? Bunlara hayat fırsatı verilerek imtihandan geçmemişlerdir. İyi amelsiz hiç kimse cenneti hak etmeyeceği gibi, kötü amelsiz hiç kimse de cehenneme giremez. Yüce Allah hiç kimseye zulmetmez.”¹³⁸ Eskiocak böyle bir izah getirerek âlemdeki kötülük problemini açıklamaktadır. Nusayrilerin tenasüh inancının varlığıyla alakalı ileri sürdükleri yukarıdaki izahlara benzer izah ve argümanlar Hint dinlerine mensup kimseler tarafından da öne sürülmektedir. Nitekim Hindu inancında yeryüzünde mevcut olan kötülük problemi, karma ve tenasüh öğretisi bağlamında izah edilmeye çalışılmaktadır.¹³⁹ Fakat böyle bir izah söz konusu sorunlara belli açıdan cevap veriyormuş gibi gözükse de ilk yaratılıştaki mevcut

---

¹³³ Bkz. Tin suresi, 4-6

¹³⁴ Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, s. 377

¹³⁵ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 258

¹³⁶ Ali Yeral ile mülakat, Ocak 2018, Hatay,: “Biz şuna inanıyoruz Allah-u Teâlâ’nın adaleti gereği reenkarnasyon olmalıdır. Reenkarnasyon olmazsa haşa Allah zalim, haksız konuma düşer..”

¹³⁷ Eskiocak, *Yaratıcının Azameti ve Kur’an’daki Reenkarnasyon*, s. 43

¹³⁸ Eskiocak, *Yaratıcının Azameti ve Kur’an’daki Reenkarnasyon*, s. 44

¹³⁹ Kutlutürk, *Hindu Kutsal Metinleri Upanişadlar*, s. 100-101

olan olay ve olguların neye ve hangi kriterlere göre belirlendiği sorusunda olduğu gibi pek çok meselenin aydınlatılmasında yetersiz kalmaktadır.

1.4. Fransızca Kaynaklardaki Veriler

Reenkarnasyon aynı zamanda Nusayriilerin en önemli öğretilerinden biridir.¹⁴⁰ Rousseau'nun kaleme aldığı *Les Nosairis et les İsmailis (Nusayriiler ve İsmaililer)* adlı makalede bu inanç şöyle açıklanır: Ruhun belli bir süre bedeni işgal ettikten sonra, hayvan bedenine, daha sonra bitki veya bir minerale, yıldız veya bir meteora geçtiğine inanırlar. Bu inancın temeli, dünyada yeni bir insan formunda tekrar görünmek ve aynı göçler döngüsünü sonsuzluğa kadar yaşatmaktır.¹⁴¹

Nusayri inancıyla alakalı malumat veren *Les Nouvelles Annales des Voyages*, reenkarnasyonla alakalı şöyle bilgi vermiştir: “Ölümden sonra, kendilerini kutsallaştırmak için belli bir zaman aralığına ihtiyaç duyarlar, daha sonra ikinci bir arın(dır)ma almak için bu dünyada insan figürüne tekrar bürünürler. Bunun sonucunda yıldızlara taşınılır, semada yaşarlar ve mutluluktan keyif alırlar. Fakat eğer, Nusayri, Ali'nin ilkelerine sadık bir şekilde uymadıysa, bir Yahudi, bir Sünni veya bir Hıristiyan'ın bedenine geçer ve hatalarını telafi etmek için çeşitli göçler yaşar ki bu göçler sonucunda temizlendikten sonra yıldızına girmeye değsin. Ali'ye saygı göstermeyen, hürmet etmeyen, yüceltmeyen kâfirlere (imansızlara) gelince, ölümlerinden sonra develere, katırlara, eşeklere, köpekler, koyunlara ve diğer hayvanlara dönüştürülürler.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Delaforest, “Les Ansariens, Sectaires de la Syrie”, s. 155

¹⁴¹ Rousseau, “Les Nosairis et les İsmaelis”, s. 59

¹⁴² Delaforest, “Les Ansariens, Sectaires de la Syrie”, s. 155

Dussaud'ya göre Nusayrilerin Antik Çağ'dan beri muhafaza ettikleri inanışlar arasında en sağlam olanı muhtemelen reenkarnasyon inancıdır.¹⁴³ Nusayriler, günahlarından ötürü yıldızlardan yeryüzüne düştüklerine inanırlar ve belli bir arınmadan sonra başlangıç noktası olan yıldızlara geri döneceklerini kabul ederler. Fransız tarihçi Dussaud bununla alakalı eserinde şöyle demektedir: “Tüm Nusayrilerin çeşitli aşamalardan geçerek, tekrar tekrar dünyaya dönüp insan formunu alarak günahlarından arındığı zaman, asli formları olan gökyüzünde bir yıldız haline gelir”.¹⁴⁴ *Les Nouvelles Annales des Voyages* adlı eserde ifade edildiği gibi Dussaud'nun da eserinde inanmayanların ve sadakatsizlerin deve, katır, eşek, köpek, koyun ve domuza¹⁴⁵ dönüştürüleceğine inandıklarına yer verilir.¹⁴⁶

Dussaud, Nusayrilerin dirilişe inanmadıklarını söyledikten sonra, tenasüh inanç teorilerinin Babil topraklarında ve Pers inançlarında kök saldığını, kısmen Gnostiklerin, Kabbalistlerin, Mitracıların ve Fenikelilerin dogmalarından etkilendiğini bildirmiştir. Son olarak Dussaud, Nusayrilerin İsmaililerin etkisinden önce onların- Harranlılar gibi- Gnosis'den çok fazla alıntı yaptıklarını ve putperestlerin devamı olduklarını yazıp bu konuyu noktalamıştır.¹⁴⁷

1.5. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler

Yaptığımız görüşmeler neticesinde, Nusayriler arasında tenasühe inanlar olduğu gibi, inanmayanlarında var olduğu tespit edilmiştir. Tenasüh inancının mantıklı olmadığını öne

---

¹⁴³ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 120

¹⁴⁴ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 120

¹⁴⁵ Bkz. Maide suresi, 60. Ayet, “De ki: “Allah katında cezaya çarptırılma bakımından bunlardan daha kötüsünü size haber vereyim mi? Allah, kimlere lanet etmiş ve gazabına uğratmışsa; kimlerden maymunlar, domuzlar ve şeytana tapanlar yapmışsa, işte bunların makamı daha kötüdür ve onlar düz yoldan daha çok sapmışlardır.”

¹⁴⁶ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 121, “Tüm Nusayriler, ölümlerinde, Müslümanların ruhlarının eşeklerin bedenlerine geçtiğini düşünürken, Hıristiyan bilginlerin ruhları domuzların bedenlerine ve Yahudilerin ruhları maymun bedenlerine girdiğine inanırlar. Onların kötülerine gelince, ruhları yenilen dört ayaklı hayvanların bedenlerine geçer.”

¹⁴⁷ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 127

sürenlerin bu konudaki temel cevapları şunlardır: “Tenasüh inancı bilimsel olarak kanıtlanmış bir mesele değildir”, “Mantıklı değildir”, “Böyle bir olaya şahit olmadım”, “Benim ahiret inancım var”. Tam bu noktada, görüşme yaptığımız Nusayrilerden biri: “Çok ciddiye almıyorum. Bilimsel kanıtlanmış bir şey değildir” şeklinde bir yorum yaparken başka bir kişi ise “Çok sık inanılır ama ben inanmıyorum. Ahiret inancımız var. Reenkarnasyona bakış açımız farklıdır” şeklinde cevap vermiştir. Dolayısıyla çoğunluğu tenasüh inancını kabul etse de inananların da olduğu görünmektedir.

Tenasüh hakkında dikkate alınması gereken cevaplardan biri Zafer S. C.’den gelmektedir. Zafer: “Reenkarnasyon inancı var, yalnız reenkarnasyon için her zaman sıkıntı şudur; reenkarnasyonu hiçbir çocuk psikiyatrisi incelememiş veya bir ruh bilimcisi incelememiş, hep ilahiyatçılar incelemiştir. 3 yaşındaki çocuk çıkıyor ben şunu şunu yaşadım diyor, bakıyorlar gerçekten o zaman da böyle bir olay yaşanmış. Bu olay tam olarak incelenmiyor.” Zafer bu verdiği röportajda bu inancın kökenine dair Budistlerin bir etkisi olabileceğini ifade etmiştir.

Görüşme yaptığımız kişilerden biri olan Bilal, tenasüh olayının mümkün olabileceğini, insana doğarken biçilen bir ömrün, trafik kazasıyla yarım kalması neticesinde bu kişinin tekrar dünyaya gönderilip kalan ömrü yaşayacağını dile getirmiştir. “Biz inandığımız için mi, özellikle bunlar bizim tarafta yaşanıyor veya istediğimiz için mi biz yaşatıyoruz orası meçhul” diyen Bilal, reenkarnasyon yaşamış birine birebir rastlamadığını söylemiştir. Aynı zamanda bu ruh göçünün belli bir sayısı olmadığını, kimin kaç kere bu süreci yaşayacağını bilemediklerini aktarmıştır. Reenkarnasyon olayı tartışma konusu iken, Nusayrilerin vermiş olduğu örneklerin niçin sadece Samandağ’ında yaşandığı ise ayrı bir merak konusudur.

Nusayri şeyhlerinden biri olan Mullaoglu, “Allah dilerse tenasühü gerçekleştirir. Cennet ve cehennemi reddettiğimiz iftirasını söyleyenleri şiddetle kınadığımızı belirtmek isterim. Tenasüh konusunda iddialı olmamakla beraber yorum yoluyla anlayabildiğimiz ayetler vardır.

Bunları sizin de düşünmenizi isteyeceğim”¹⁴⁸ deyip birkaç ayet zikretmiştir.¹⁴⁹ Ali M. bu inancın var olduğunu fakat kafa yormadığını belirtip Allah’ın her şeye iradesi olduğunu, o halde yeniden ve yeniden diriltmeye güç yetirebileceğini söylemiştir. Hüseyin G. reenkarnasyonun mantıksal olarak onlarda var olduğunu, fizik üstü bir olay olduğunu ve bunu çok sorguladığını dile getirmiştir. Bilimsel olarak açıklanması mümkün olmasa da bu inancı kabul ettiğini söyleyen Hüseyin G. şöyle demektedir: “Reenkarnasyon normal ölümlerde olmaz, bize göre sadece kaza ve felaket ölümlerinde olur. Onunda mantığı şöyledir aslında, tabiri caizse, normal bitmeyen bir ömrün devam etmesi gibi bir şey tarzında. Buna fiziki olarak bilinçler çakışması diyebilirsiniz, çoğu kişi de böyle açıklıyor. Bunu aslında ruhun başka bir yere gitmesi değil de bir çakışma olarak açıklayanlar var.” Ali G. ise “Büyüklerimiz inanmış bizi de inandırmışlar buna, ben de inanıyorum” dedikten sonra, kişinin dünyada nokta kadar günahından temizlenmeden melek olamayacağını dile getirmiştir. Ruhun temizliğine değinen Ali G., “Mesela X şahıs, kaç defa geldi gitti değil, geldiğinde neler yapmış, artıları eksileri, sevapları günahları nedir? Sonuçta bir amel defterimiz yok mu bizim? Bu amel defterinde eksilerin minimum olması gerekiyor. Minimum olduğunda veya sıfırlandığında, kolay kolay sıfırlanmaz ama o andan itibaren sizin artık yeryüzüne insan olarak değil, bir melek olabileceğiniz söyleniyor” demiştir. Bu konunun izahının Kur’an’la örtüştüğü için de rahat olduğunu açıklamıştır. Ali G.’in bu sözlerinin akabinde aklımıza şöyle birkaç soru takılmıştır: Eğer günahlar bu dünyada sıfırlanıp temizlenecekse, cehennem varlığının amacı ve gayesi nedir? Sadece bazı insanların reenkarne olup, günahlarını asgariye indirme imkânı var iken, bu süreci yaşayamayan kişilere karşı tanrı haksızlık yapmıyor mudur?

Hatay merkezli Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı (EHDAV) kurucu başkanı olan Ali Yeral, bize bu konuda kapsamlı bilgi vermektedir: “Reenkarnasyon bize göre vardır, hayatın bir gerçeğidir. İman esaslarından değildir, dinin zaruretlerinden değildir. Dileyen inanır

---

¹⁴⁸ Mullaoglu, *Nusayrılık Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, s. 39

¹⁴⁹ Bu ayetler ileriki bölümde sunulmuştur.

dileyen inanmaz” diyen Yeral, Allah’ın adaleti gereği reenkarnasyonun olması gerektiğini, bunun aksinde “haşa Allah zalim, haksız konuma düşer çünkü dünyaya gelmemiş, hiçbir şey yapmamış bir insanın sakat olarak, kötürüm olarak, yatalak olarak, kör olarak gelmesi, deli olarak gelmesi reenkarnasyondan başka hiçbir şeyle izah edilemez” olduğunu dile getirmiştir. ‘Bu kişinin imtihanı olabilir mi?’ sorusuna da şöyle cevap vermiştir: “Yani Allah’ın bütün imtihan konuları bitti, bu sağlıkla veya akılla mı imtihanı kaldı? Hani Allah-u Teâlâ her şeyi, insanı eşit olarak yaratmıştı? Biz şuna inanıyoruz, Allah-u Teâlâ sağlıkta da, hastalıkta da, zenginlikte de, fakirlikte de her halükarda insanı imtihan eder ama hiçbir şekilde zulmetmez.” Yeral bu dediklerini Kur’an’dan bir ayet vererek desteklemiştir, “Başınıza gelen her bir bela ve musibet sizin kendi ellerinizle yapmış olduğu hata ve günahlardan başkası değildir.”¹⁵⁰ Afrika’da bir yudum su içmeden ölen insanların, çöplerden toplayacak ekmek bulamayan kişilerin durumlarının anca reenkarnasyonla açıklanabileceğini söyleyen Yeral, Yunus Emre’nin bir iki beytiyle devam etmiştir, “‘Dünyaya çok gelip gittim, Erenler eteğin tuttum’ bir başka beytinde der ki ‘Biz sevdik âşık olduk, Sevildik maşuk olduk, Her dem yeni doğarız, Bizden kim usanası’”.¹⁵¹

Yeral’e göre, sosyal verilerin gösterdiği bir gerçeklik var; her dünya ya yeniden gelip doğan insanın bir önceki hayatını hatırlayacak olmayışıdır. Ona göre eski hayatını hatırlayanlar şunlardır: Eceliyle ölmeyip bir nevi faciayla hayatı kesilen, kazayla veya büyük bir silahla ölen, çok büyük zorluklar altında ölen öldürülen kişiler. Reenkarnasyon sayısıyla alakalı ise ondan şu sözleri işitmekteyiz: “Bazı çeşitli rivayetler vardır bunu tam olarak bilmiyoruz yani. Bazı yerlerde deniliyor ki üç beş kere olur, bazı yerler de yedi kere olur, yetmiş veya seksen kadar var diyenler de vardır.” Yeral, çok çalışkan bir öğrencinin bir sınıf

---

¹⁵⁰ Bkz. Şura suresi, 30.ayet

¹⁵¹ Şiirin tamamı için Bknz., Burhan Toprak, *Yunus Emre Divanı*, “Dünyaya Çok Gelip Gittim”, s. 77, “Anlamadan Eyledik”, s. 151, Odunpazarı Belediyesi Yay., İstanbul, 2006

atlaması gibi insanların imtihanını kısa devirde dünyada tamamlayabileceğinin mümkün olabileceği örneğini vermektedir.

“Onlara büyük ahiret azabı dışında dünyevi küçük azaplar da tattıracağız”¹⁵² diyen Yüce Allah’ın bu ayetini Yeral şöyle yorumlamaktadır: “Kur’an-ı Kerim’de insandan taş da oluyor, maymun da oluyor, domuz da oluyor buna kimse itiraz etmiyor ama insandan insan olur deyince olmaz diyorlar. Çok kötü konumda, yani büyük günah işleyenler, büyük haksızlıkta bulunanların cezalandırma amacıyla hayvan olarak, hayvana dönüştükleri, Yüce Kitap’ta sabittir ve bunu kimse inkâr edemez. Bu ayet açık bir şekilde bu dünyada da o kişilerin, hayvan veya diğer şekillerde cezalandırılacağını göstermektedir. Hem bu dünyada cezalandırılmaları veya mükâfatlandırılmaları, cennet veya cehennem, yani ahiretin haşa yok olduğunu göstermez ki.” Reenkarnasyonun birçok soruya cevap verdiğini söyleyen Yeral, anne karnında ölen ceninin ne gibi bir suçu olabileceğini sorgularken, bu canlının yaşamamasının, yememesinin, içmemesinin, havayı, güzelliği, evliliği, dünya nimetlerini görmemesindeki yaratılış hikmetinin ne olduğunu sorgulamaktadır. Ve yine Kur’an’dan ayetler vererek tezini desteklemektedir: “Sizi, boş yere yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?”¹⁵³, “Yemin olsun ki, sizi korku, açlık; mallardan-canlardan-meyvelerden eksiltme türünden bir şeyle mutlaka imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele.”¹⁵⁴

Göründüğü üzere, aralarında farklı nüanslar olsa da, temelde olan; ruhun sürekli olarak bir bedenden başka bir bedene geçmesi felsefesi Eski Mısır, Hindistan, Yunan ve Mezopotamya gibi farklı coğrafyalarda, din ve kültürlerde mevcuttur. Günümüzde de varlığını devam ettiren bu inanç sistemi Hindistan olmak üzere dünyanın ayrı yerlerinde inananları bulunmaktadır. “Nusayrilerdeki tenasüh inancı İslam’dan önceki Fars, Hint, Yunan ve Budizm gibi din ve

---

¹⁵² Bkz. Secde suresi, 21.ayet

¹⁵³ Bkz. Mu’minun suresi, 115.ayet

¹⁵⁴ Bkz. Bakara suresi, 155.ayet

kültürlerden kalma bir düşünce olarak değerlendirilir.”¹⁵⁵ Muhteva ve anlam bakımından, Nusayrilerdeki ruh göçü inancı eski Hint inançlarınınkini andırsa da, onlar bu benzetmeyi kabul etmeyip inandıkları sistemin asıl kaynağının Yüce Kur’an olduğunu savunmaktadırlar¹⁵⁶. Nusayrilerin Kur’an-ı batını bir şekilde yorumlamaları onları reenkarnasyon inancına itmektedir.

Nusayriler arasında reenkarnasyona inanmayanlardan çok inananların olduğu görülmektedir. Nusayri Şeyhlerinden olan Nasreddin Eskiocak ruh göçü ile alakalı şunları söylemektedir: “Reenkarnasyon yeni bir şey değil, eski inançlarda da var. Biz Hatay Alevileri buna kesin bir şekilde inanırız. Her doğan öldüğü gibi ölen de aynı şekilde doğacaktır.” “Dünyaya bir kere gelip gitmeyle ilahi adalet sağlanmaz, ruh gelip gittikçe olgunlaşır.”¹⁵⁷

Sonuç olarak hemen hemen tüm yabancı kaynaklarda ve kendi kaynaklarımızda olduğu gibi, Nusayri şeyhlerinin de kaleme aldığı eserlerde *ruh göçü* hakkında neredeyse ortak bir sonuca varılmaktadır. Yapılan kaynak çalışmaları ve görüşme yapılan Nusayrilerin cevapları arasında da aşağı yukarı benzer bir sonuca ulaşılmaktadır.

2. Hulul İnancı

2.1. Etimolojik Anlamı

Arapça kökünden gelen *hulul* kelimesi “bir şeyi çözmek, bir yere intikal etmek, konup yerleşmek” gibi anlamlara geldiği gibi ruhun bedene girmesi anlamını da taşımaktadır. İslam’da itikadi tartışmalara sebep olan hulul, “ilahi zatın veya sıfatların yaratıklardan birine,

---

¹⁵⁵ Muhammet Raşit Batur, “Nusayriliğin Teşekkülü ve İnanç Esasları”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, sayı 5, c. 3, 2013, s. 70

¹⁵⁶ Ali Yeral ile mülakat, Ocak 2018, Hatay.: “Birden çok ölümü Kur’an-ı Kerim’deki ayetle açık bir şekilde söylüyor.”

¹⁵⁷ Piri Er, “Sözlü Gelenekten Derlemelerle Hatay Alevileri (Nusayriler) ve İnanç Esasları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010, s. 288

bir kısmına yahut tamamına intikal edip onlarla birleşmesi, Allah'ın insan veya başka bir maddi varlık görünümünde ortaya çıkması"¹⁵⁸ diye tanımlanır. Türkçede, *bedenlenme* olarak bilinirken, batı dillerinde “*incarnation*” (kutsal bir varlığın insan veya hayvan bedenine geçmesi) olarak ifade edilir. Hıristiyan literatüründe önemli bir yere sahip olan bu kavram, Latince “*caro*” kökünden türetilen ve “uluhiyyetin bedenleşmesi” anlamında kullanılır.¹⁵⁹

2.2. Farklı Din ve Kültürlerde Hulul

İlahi bir varlığın, belli bir amaç doğrultusunda insan veya hayvan suretine bürünmesi, bu ilahi iradenin kendini göstermek istemesi ile ilgilidir. Bu öğreti özellikle Hindu dininde, Hıristiyanlıkta, eski İran dininde, Zerdüştilik’de, eski Mısır’dan Greklere kadar pek çok dinde görünmektedir.

Eski kültürlerde, ruhların geçici olarak yeryüzüne geldikleri ve mezarlara bırakılan kurbanlar sayesinde bir bedende var olabilme düşüncesine sıkça rastlanmaktadır.¹⁶⁰ Bu düşünce Türkistan’da Şamanizm’de olduğu gibi, Orta Avustralya yerlilerinde de sıkça rastlanmaktadır. Eski Mısırlılarda ve Greklerde, tanrıları hayvan bedeninde görmek mümkündür. Şamanların (kam) veya önemli kişilerin hayvan bedenine girmesi, “don (elbise) değiştirme” diye ifade edilir.

Hulul inancının ciddi bir önem kazandığı dinlerin başında Hinduizm gelmektedir. Bu inancı bir doktrin olarak benimseyen Hinduizm’de, hulul için kullanılan Sanskritçe kavram “*avatar*”dır (aşağı inmek, görünmek). Hıristiyanlıkta bir iman esası olan hulul inancı, Tanrının, insanlığı kurtarmak amacıyla İsa’da vücut bulduğuna inanılır.

---

¹⁵⁸ Demirci, “Hulul” maddesi, s. 340

¹⁵⁹ Demirci, “Hulul” maddesi, s. 341

¹⁶⁰ Demirci, “Hulul” maddesi, s. 341

2.3. Nusayrilerde Hulul

Çeşitli inanç ve kültürlerde dikkat çeken Hulul inancının İslam geleneği içerisinde de zaman zaman farklı yansımalarının olduğu görülmektedir. Özellikle bazı gulat fırkalarında Tanrının Hz. Ali'ye ve onun soyundan gelen imamlara intikal ettiği inancıyla girmiştir. Bu şekilde hulul inancının Nusayri akidesinde de var olduğu bilinmektedir.

Daha öncede belirttiğimiz ve anlaşılacağı üzere, Nusayrilerin inanç akidesi batını tevil esasına göre şekillendirilmiştir. Onlara göre tanrı, mahiyeti bilinmeyen bir varlıktır ve insanların yaratıcısını tanıması, görmesi bilmesi için somut bir varlığa dönüşmesi gerekmektedir¹⁶¹. Bu noktada hulul inancı devreye girmiştir. Tanrı yedi dönem içerisinde çeşitli peygamberlere hulul ederek kendisini tanıtmak, göstermek ve emirlerini bildirmek istemiştir. Son olarak ise Hz. Ali'ye hulul etmiştir. “‘Yedi Devir’ olarak tanımlanan bu devirde Âdem, Nuh, Yakup, Musa, Süleyman, İsa ve Muhammed dönemleri olup bu devirde sırasıyla Habil, Şit, Yusuf, Yuşa, Asaf, Batıra (Petrus) ve Ali isimleriyle hulul vuku bulmuştur.”¹⁶² Nusayriler bu fikri rasyonel olarak da açıklamış ve şöyle bir yorum getirmişlerdir: Tanrı sadece soyut bir varlık olmayıp, onun hem görünen (zahiri), hem de görünmeyen (batını) iki yönü olup batını yönünü insanlar bilmemektedir¹⁶³. Zahiri yönden kendisini kullarına göstermesinin sebebi ise kendisini tanıtmak ve insanlara yardımcı olmaktır. Tanrı'nın yedi ayrı tecellisi sırasında yanında bulunan isim ve bab denilen yardımcıları mevcuttur¹⁶⁴:

<u>Mana</u>	<u>İsim</u>	<u>Bab</u>
Habil	Âdem	Cebrail
Şit	Nuh	Yayil b. Fatin

¹⁶¹ Şule Can, “Nusayrilik: Sır ve Direniş”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler, Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2011, s. 17

¹⁶² Üzümlü, “Nusayrilik” maddesi, s. 272

¹⁶³ Özcan Güngör, “Üst Kavramsallaştırma Olarak Alevilik: Akide ve İbadetler Açısından Alevilik- Nusayrilik İlişkisi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 1, 2017, s. 51

¹⁶⁴ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 49

Yusuf	Yakup	Ham b. Kuş
Yuşa	Musa	Dan b. Aşbavut
Asaf	Süleyman	Abdullah b. Sim'an
Batıra (Petrus)	İsa	Rüzbih bin Satr al'a'imma
Ali	Muhammed	Selam-ı Farisi

2.4. Nusayrilerin Hz. Ali'ye Bakışı

Hz. Ali'nin Aleviler nezdindeki yeri ve önemi en mühim konulardan biridir. Kendilerini İslam şemsiyesi altında gören Arap Alevileri, Ehl-i Beyt ekolüne ve Caferi fikhına bağlı olduklarını dile getirirler¹⁶⁵. Hz. Peygamberin torunlarından olan Cafer-i Sadık'ın yolunu tercih eden Nusayriler, İslam dinini tahrif etmeyeceğine inanarak ona bağlı olmuşlardır¹⁶⁶. Ehl-i Beyt'e tabi olan Nusayriler, Muhammed bin Nusayr'a da saygı ve hürmette kusur etmezler.

Kendilerini Hz. Ali'nin soyundan veyahut onun taraftarlarının soyundan geldiklerine inanan Nusayriler (Arap Alevileri) aynı zamanda İslamiyet'i gerçek manada yaşayan ve yaşatanların kendileri olduklarını dile getirmektedirler¹⁶⁷. Hz. Ali'yi tek önder ve imam kabul eden bu toplum, Hz. Muhammed'den sonra onun tek varisi ve halifesi olduğuna inanırlar. Onlar Ali'ye inanmanın aslında Hz. Muhammed'e inanmak olduğunu savunurlar ve bununla alakalı bazı hadislerden şunları delil olarak gösterirler: “Ben Ali'den Ali bendendir”, “Ali'yi seven beni sever, beni seven de Allah'ı sever”, “Ben ilim şehriyim, Ali'de onun kapısıdır. İlim şehrine varmak isteyen kapıdan girsin”, “Ali, dinin kapısıdır; oradan giren mümin, çıkan

¹⁶⁵ Ali Yeral ile görüşme, Ocak 2018, Hatay,: “Bizim dinimiz İslam dinidir. İslam dininden başka kendimize hiçbir dini kabul etmiyoruz. Ekol olarak ehl-i sünnet kardeşlerimizin bildiği ehl-i beyt ekolüne bağlıyız, fikhî mezhebimiz de Caferilik, Alevi veya Caferidir.”

¹⁶⁶ Mullaoglu, *Nusayrılık Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, s. 17

¹⁶⁷ Ali Yeral ile mülakat, Ocak 2018, Hatay, “Bizim için Alevilik ehl-i beyt yoludur, ehl-i beyt yolu Peygamber yoludur, Peygamber yolu Allah'ın yoludur. Alevilik gerçek Müslüman, mümin olmak, Hz. Ali ve 12 imamın yolunda yürümek.”

kâfirdir”¹⁶⁸, “Ben çağırılmak ve gitmek üzereyim. Size iki ağırlık bırakıyorum: Allah’ın kitabı ve ailem, Ehl-i Beytim. Rabbim adına onları nasıl koruyacağınızı düşünün”¹⁶⁹.

Nusayriler, Hz. Ali’ye sonsuz bir sevgi ve saygı duyarlar. Ona sevgi saygı ve sadakati, Hz. Peygambere sevgi saygı ve sadakat olarak kabul ederler. Yine ona sevgi saygı ve sadakati, Allah’a ve İslam’a sevgi saygı ve sadakat olarak görürler.

Bir Nusayri şeyhi olarak kendisine sorulan sorulara cevap veren Mehmet Mullaoglu’na yönetilen sualler arasında hulul nazariyesi de mevcuttur. O bu konuya şöyle bir cevap vermektedir: “Hz. Ali’nin gücünün Allah-u Teâlâ’dan kaynaklandığına inanırız. Çünkü Hz. Ali’nin olağanüstü gücü vardı. Kur’an ve Tevrat’a göre Allah, Hz. Musa’ya ateş şeklinde görünmüştür. İnsan sıfatıyla da tecelli etmemesi için bir neden yoktur. İnsan ateşten daha kutsaldır.”¹⁷⁰ Bu görüşün asıl sahiplerinin Sünniler olduğunu dile getiren Mullaoglu, Sünni kaynaklardan örnekler vererek söylediklerini desteklemektedir. Sünni kaynaklarda şu şekilde inanıldığını aktarmaktadır: “Allah-u Teâlâ insanı kendi suretine göre yarattı / Allah, insan suretinde olup Allah’ın eti ve kanı vardır. Ayrıca bütün uzuvları, eli, ayağı, başı ve gözleri de vardır. Ancak başkalarına benzemez. Başkaları da ona benzemez / Allah-u Teâlâ’nın gözü hastalandığı zaman Melaikeler ona gelip geçmiş olsun da bulundular”¹⁷¹. Mullaoglu, Hz. Ali’nin Aleviler için bir sembol olduğunu dile getirirken şöyle bir benzetme yapmaktadır: “Nasıl ki bir ülkenin bayrağı o ülke için ölmez bir sembol ise, Ali de bizim için öyledir. Siz eğer o ülkenin sembolüne mabut diyorsanız, o sizin görüşünüzdür. Biz Hz. Ali’yi nasıl tanıdıysak bizim için böyledir.”¹⁷²

Nusayrilerin Hz. Ali’ye bakışlarıyla alakalı öne çıkan hususlardan biri de “AMS” şeklinde formüle edilen anlayış biçimidir. Bu formül fırkanın ikinci kurucusu olan Hüseyin b. Hamdan

¹⁶⁸ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 51

¹⁶⁹ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 51

¹⁷⁰ Mullaoglu, *Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, s. 36

¹⁷¹ Mullaoglu, *Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, s. 36-37

¹⁷² Mullaoglu, *Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, s. 48

el-Hasibi tarafından ortaya konmuştur. Bu gizli formülün her bir harfi ilahî bir zatı sembolize etmektedir. Bu sembolün, yani sırrın önemi çok büyüktür zira Ali, Muhammed ve Selman-ı Farisi'yi temsil etmektedir. Ali 'mana', Muhammed 'isim/ hicap', Selman ise 'bab' tır.¹⁷³ Bunlar 'ayn-mim-sin' formülü ile gösterilir. Bu, Hıristiyanlıktaki Baba-Oğul-Kutsal Ruh şeklindeki teslis inancını çağrıştırır. Bu üç zat son derece kutsaldır, birbirinden ayrılmaz ve birbirlerini tamamlarlar. Çünkü bu üçlünün birlikteliği Ali'nin Ulûhiyetine işaret etmektedir. Onlar için Ali "vahit" "yok olmayan" ve "her daim var olan" dır¹⁷⁴. Mehmet Mullaoglu'na göre bu gizemin ortaya çıktığı dönem Emeviler dönemidir. Ona göre, Aleviler kendi benliklerini muhafaza etmek için içlerine kapanmaya zorlanmışlardır. Ve birbirlerini tanımak için de aralarında böyle bir şifre, gizem geliştirmişlerdir.

2.5. Kitab'ül-Mecmu'da Hz. Ali Algısı

Nusayrilerin "kutsal kitabı" olarak bilinen, akidelerini ve inanç esaslarını içinde bulunduran, aynı zamanda dini eğitim ve ibadet kitabı olarak da kabul edilen ve kendilerinin 'dinin esas taşı' olarak da andıkları Kitab'ül-Mecmu, Hz. Ali'nin sözlerine ve emirlerine yer verirken bununla birlikte Hz. Ali'nin kuvvetini Allah'ınkiyle eşitliğe kadar taşımaktadır. Hz. Ali'yle alakalı göze çarpan, anlaması ve açıklaması hayli zor olan bölümlerden birkaçı şunlardır¹⁷⁵:

İkinci Sure: İsmi "İbni el-Veli'yi yüceltme"

"Ey Ali b. Ebi Talib! Ey her arzu edenin sevip dilediği! Ey ulûhiyeti ile ezeli olan! Ey bütün yaratılmışların aslı! Sen bizim gizli ilahımız, açıkça imamımızsın."

Üçüncü Sure: İsmi "Ebu Said'i yüceltmektir"

¹⁷³ Türk, *Nusayrılık İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 48

¹⁷⁴ Bkz. Kitab'ül-Mecmu Onikinci Sure: İmamiyye

¹⁷⁵ Ahmet Turan hocanın yapmış olduğu tercümesinden alıntı yapılmıştır.

“Ey mülkün sahibi! Ey Emiru’n- Nahl! Ey Ali! Ey çok bağışlayan! Ey ezeli! Ey tövbeleri kabul eden!”

Dördüncü Sure: İsmi “Kaynağı nereden geldiği, Nisbeti”

“Ali b. Ebi Talib’den başka ilah olmadığına şahadet ederim.”

Beşinci Sure: İsmi “Galibiyet”

“Şahadet ederim ki, Mevlâm Emiru’n- Nahl Ali, zatının nurundan es- Seyyid Muhammed’i yarattı.”

Altıncı Sure: İsmi “Secde etme, Sücud”

“Fani yüzüm; diri, daim ve ebedi olan Ali’nin yüzü için ibadet ve secde ettim. Fani yüzüm; diri, daim ve ebedi olan Ali’nin yüzü için secde etti. Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey en büyük! Ey bütün büyüklerden daha büyük! Ey kuşluk vaktinin güneşini yaratan! Işık saçan ayı yaratan! Ey Ali, üstünlük sana aittir. Ey Ali birlik sana aittir. Ey Ali mülk senindir. Ey Ali büyüklük sana aittir. Ey Ali, işaret sana aittir. Ey Ali, itaat sana aittir. Ey Ali, sen şefaet edensin. Ey Ali, yaratma gücü sana aittir. Ey Ali, sen her şeye kadirsin.”

“Kalpten inanıyorum ki sen gizli ve görünensin. Dış görünüş bakımından sen imam, batını olarak tanrısın.”

On birinci Sure: İsmi “Halkın Dağ diye isimlendirdiği Şahadet”

“Şahadet ederim ki önden ve yandan saçları dökülmüş (dazlak) olan mabud Hz. Ali b. Ebi Talib’den başka ‘ilah’, seyyid Muhammed Mahmut’tan başka ‘hicab’, Selman el- Farisi’den başka ‘bab’ yoktur.”

On dördüncü Sure: İsmi “el-Beytü’l- Mamur, İmar edilmiş, bakımlı ev”

“Ali b. Ebi Talib nurun nuru, cevherin cevheridir. Ali b. Ebi Talib, erkek ve kız kardeşlerden, baba ve annelerden münezzehtir. Tek ve ebedi olarak mevcuttur. Örtüsü olmayan gizlidir.”

Kitab’ül-Mecmu’dan verilen pasajlardan da görüldüğü üzere, Ali’nin ulûhiyeti bariz ve vurgulu bir şekilde açıklanmıştır. Açıkta imam batında ilah olan Ali, ayrıca günahları bağışlayan tövbeleri kabul eden konumdadır. Hamd ve tesbih ancak ona yapılır, tek ve “la-yefna”¹⁷⁶ (yok olmayan) olan Ali, anne baba ve kardeşten münezzehtir. Lakin bu kitabı bütünüyle okuyup ele aldığımız zaman çelişkiler ve anlaması hayli zor olan noktalar mevcuttur. Açık ve net bir tanrı anlayışı bulunmamakla birlikte kafalarda birçok soru işareti bırakmaktadır. Şayet Ali ilah ise yaratılmış diğer insanlarla nasıl ve hangi mantıkla aynı oldu? “Kutsal görünüm nedir?” sorusuna şu cevap verilmektedir: “Yaradan’ın kendisini saklayarak insan gibi görünmesidir.”¹⁷⁷ “Asıl ilah Allah mıdır, Ali midir? Asıl yaratıcı kimdir? Allah tanınmak için Ali şeklinde zuhur etmişse, Ali niçin mahiyeti ve keyfiyeti anlaşılamayan bir ilahtır? Ali, insan olup Ebu Talib’in oğlu olduğuna göre (çünkü Nusayrilerde Hz. Ali’den bahsederken ona Ali b. Ebi Talib derler) bir ilahın, bir beşerin oğlu olarak nitelendirilmesi; Ali b. Ebi Talib ve eşi Hz. Fatıma’nın oğlu olarak Hasan ve Hüseyin’in dünyaya geldiği hususu, tarihi bir vakıa iken, ‘lem yelid velem yuled (doğmamış ve doğurulmamış) olarak nitelenmesi; ilah olan bir zatın var olmak için bir anne ve babaya ihtiyaç duyması da bir çelişkidir.”¹⁷⁸ Buna benzer sorular Nusayrilerin ulûhiyet inancının aslında ne kadar çelişkili ve açıklanması zor olduğunu göstermektedir. Sağlam, tutarlı, nizamlı, dengeli ve savunulabilir bir inanç sistemi oluşturulamamasının sebebi belki de Nusayriliğin ‘batını’ bir fırka olup ciddi bir yöntem geliştirilememesindedir. Yapılan araştırma verileri göstermektedir ki ihtiyarlar ve din adamları, bu ulûhiyet telakkisini modern dünyanın Nusayri gencine tatmin edici bir

---

¹⁷⁶ Tozlu, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyat ve Kaynakça*, s. 38

¹⁷⁷ Beşe, “İngiliz ve Amerikan kayıtlarında Nusayriler”, s. 171

¹⁷⁸ Uyar, “Nusayrilik”, s. 313-314

şekilde anlatamamakta ve bu yüzden gençliğin önemli bir kısmı en selim yol olarak kolaycılığa kaçıp ateizmi tercih edebilmektedir.”¹⁷⁹

Hangi dinden, inançtan olursa olsun, fani bir insana tanrılık atfedilmesi muhakkak ki tevhit inancına ters gelmektedir. Zira İslam akidesine göre tanrı için mutlak manada zatında vahdet inancı kabul edilir. Tevhit akidesini hulul ve Ali'nin yüceltilmesi bağlamında yorumlayan Nusayrilerin Allah inancı, Ali'nin ilah oluşu inancına ve “AMS” formülüne dayandırılmıştır¹⁸⁰. Kendilerini Müslüman olarak tanımlayan Nusayriler, tarih boyunca inançlarını gizledikleri için düşünce sistemlerini belirlemek oldukça zor olmuştur¹⁸¹. Kur'an'a büyük bir saygı göstermekle birlikte, İlyas Üzümlü'nün de belirttiği gibi, “Kitab'ül-Mecmu, baştan sona kadar Allah'ın kendisinde hulul ettiği bir şahsiyet olarak Ali'nin ilahlığını dile getiren ifadelerle doludur.”¹⁸² İnanç sistemleri batını yorumlara dayandığı için akide metinlerinin temelinde Hz. Ali'nin ilahlaştırıldığını açıkça görmekteyiz.

2.5. Fransızca Kaynaklardaki Veriler

Fransız kaynaklarında genelde Nusayrilerin Ali'yi tanrılaştırdığı yazmaktadır. Rousseau, Nusayrilerin Ali'yi ilahlaştırdıklarını söylerken, onlara göre Ali gökyüzünde tapılası bir tanrı, yeryüzünde ise hürmet gören en büyük peygamberdir.¹⁸³ Başka bir eserde ise tanrının, yani Ali'nin birliğini kabul ettikleri geçmektedir.¹⁸⁴

Catafago, *Notice sur les Ansériens* (Nusayriler hakkında notlar) adlı yazısında Nusayrilerin Noel gecesi yaptıkları şu duayı paylaşmaktadır: “Tanrım, lütfundan mahrum olmamıza izin verme. Ey büyük Ali! Sen bizim yardımcımız ve sığınağımızsın”.¹⁸⁵ Clément

¹⁷⁹ Uyar, “Nusayrilik”, s. 314

¹⁸⁰ Uyar, “Nusayrilik”, s. 311

¹⁸¹ Türk, *Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, s. 17

¹⁸² Üzümlü, “Nusayrilik” maddesi, s. 272

¹⁸³ Rousseau, “Les Nosairis et les İsmâélis” s. 59

¹⁸⁴ Delaforest, “Les Ansariens, Sectaires de la Syrie”, s. 156

¹⁸⁵ Joseph Catafago, “Notice sur les Ansériens”, *Journal Asiatique*, c. 11, Paris, 1848, s. 161

Huart, *La Poésie Religieuse des Nosairis* (Nusayrilerin dini şiiri) adlı yazısında Nusayrilerin teslis akidesine inandıklarını kaleme almaktadır. Yine aynı makalede ele aldığı bir şiirde şöyle geçmektedir: “Bize güzellikler verdi, ey Ali, ey tanrım sana yalvarıyorum.”¹⁸⁶ Yine başka bir şiirlerde buna benzer bir cümle olarak, “Sana dua ediyorum ey tanrım, ey Ali” yer almaktadır.¹⁸⁷

Henri Lammens ise bu tür tarikatların çoğunun aşırı fanatik bir tavırla Ali ve soyundan gelenlere büyük hayranlık besleyip yüceltmeye kadar gittiklerini dile getirmektedir. Bu abartmanın bir sonucu olarak, bazılarının Ali'nin Hz. Muhammed'e eşit ve hatta üstün olduğunu ilan ettiklerini de söylemektedir. Nusayrilerde Ali tanrının saf ve basit vücut bulmuş halidir diyen Lammens, onların öğretilerinin ilki ilahi bir üçlünün varlığı olduğunu savunmaktadır.¹⁸⁸ Lammens başka bir eserinde şunları savunmaktadır: “Kutsal üçlünün şahısları ‘ayrılmaz’ olarak ilan edilmesine rağmen, son ikisi olan Muhammed ve Selman henüz Ali ile eşit bir temele yerleştirilmediler. Onlar daha ziyade tanrı olan Ali'den ilk sudur olanlar olarak sunulurlar. O, Muhammedi yaratmıştır, oda sırayla tanrı Selman'ı, nurun nurunu yaratmıştır.”¹⁸⁹ Lammens bu üçlünün “A.M.S.” işaretiyle temsil edildiğini söylemektedir. “Ayn, Mim, Sin” harfleriyle oluşan üç Nusayri cevherinin isimlerinin baş harfleridir; Ali, Muhammed, Selman.

René Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis* adlı kitabında, Nusayrilerin inancı/ dini adlı bölümde, onların diğer birçok tarikat gibi Ali'nin ismine bağlılığını ve onu tanrının rütbesine yükselterek abarttıklarını kaleme almaktadır.¹⁹⁰ Devamında “Nusayrilerin ‘Ali Allah, Ali Allah'tır’ formülünün yanında ‘Ali el-Ala, Ali en yücedir’ gibi başka formülleri de vardır. “Ali'nin kutsallığı Nusayri dinin en belirgin özelliğidir; bütün mezhepler bunu kabul

¹⁸⁶ Clément Huart, “La poésie Religieuse des Nosairis”, *Journal Asiatique*, c. 14, Paris, 1879, s. 247

¹⁸⁷ Huart, “La poésie Religieuse des Nosairis”, s. 249

¹⁸⁸ Lammens, “L'İslam Croyance et Institution”, s. 222

¹⁸⁹ Lammens, “L'İslam Croyance et Institution”, s. 223

¹⁹⁰ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 45

eder” diyen Dussaud, tanrının Ali biçiminde görüldüğünün ve onun ağzından konuştuğunu iddia edildiğini bildirmektedir.¹⁹¹

2.6. Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler

Görüşme yaptığımız Nusayrilere, Hz. Ali'nin onlardaki yerini, iddia edildiği gibi tanrılaştırma olayının olup olmadığını ve tanrının Ali'de hulul etmesi inancı sorulmuştur. İddia edilenlerin aksine geneli bu söylemlerin asılsız olduğunu dile getirmiştir. Ecem G. hiç kimseyi ilahlaştırmaya gerek olmadığını, Ali'nin de Allah tarafından yaratıldığını söylemiştir. Hüseyin G. bu söylentilerin art niyetli olduğunu dile getirmiştir. Ali G. ise şöyle cevap vermiştir: “Bu bize ters. Bunu kabul ettiğiniz anda çoğu şeyi çöpe atmanız gerekiyor demek.”¹⁹² Gökay Ü. bunun Alevilikle bir alakası olmadığını, bu söylentileri kabul etmediğini lakin Hz. Ali'yi ilahlaştıranların olduğunu söylemiştir. Böyle bir inancın var olduğunu Mustafa K. ile Zafer S. C.' de dile getirmiştir. Mustafa K. şöyle söylemektedir: “Alevilikte Hz. Ali'nin dışında bir ilah olmaz.”¹⁹³

Bir Nusayri şeyhi olarak kendisine sorulan sorulara cevap veren Mehmet Mullaoglu'na yönetilen sualler arasında hulul nazariyesi de mevcuttur. O bu konuya şöyle bir cevap vermektedir: “Hz. Ali'nin gücünün Allah-u Teâlâ'dan kaynaklandığına inanırız. Çünkü Hz. Ali'nin olağanüstü gücü vardı. Kur'an ve Tevrat'a göre Allah, Hz. Musa'ya ateş şeklinde görünmüştür. İnsan sıfatıyla da tecelli etmemesi için bir neden yoktur. İnsan ateşten daha kutsaldır.”¹⁹⁴ Bu görüşün asıl sahiplerinin Sünniler olduğunu dile getiren Mullaoglu, Sünni kaynaklardan örnekler vererek söylediklerini desteklemektedir. O, Sünni kaynaklarda şu şekilde inanıldığını aktarmaktadır: “Allah-u Teâlâ insanı kendi suretine göre yarattı / Allah,

¹⁹¹ Dussaud, *Histoire et Religion des Nosairis*, s. 56

¹⁹² Ali G. ile mülakat, Ocak 2018, Hatay

¹⁹³ Mustafa K. ile mülakat, Ocak 2018, Hatay

¹⁹⁴ Mullaoglu, “Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar”, s. 36

insan suretinde olup Allah'ın eti ve kanı vardır. Ayrıca bütün uzuvları, eli, ayağı, başı ve gözleri de vardır. Ancak başkalarına benzemez. Başkaları da ona benzemez / Allah-u Teâlâ'nın gözü hastalandığı zaman Melaikeler ona gelip geçmiş olsun da bulundular"¹⁹⁵. Mullaoglu, Hz. Ali'nin Aleviler için bir sembol olduğunu dile getirirken şöyle bir benzetme yapmaktadır: “Nasıl ki bir ülkenin bayrağı o ülke için ölmez bir sembol ise, Ali de bizim için öyledir. Siz eğer o ülkenin sembolüne mabut diyorsanız, o sizin görüşünüzdür. Biz Hz. Ali'yi nasıl tanıdıysak bizim için böyledir.”¹⁹⁶

Fransız kaynaklarda Nusayrilerin Ali'yi ilahlaştırdıkları sonucuna ulaşmaktayız. Kendilerini İslam'ın ayrılmaz bir parçası olarak gören Nusayriler, Müslüman olmanın şartlarını yerine getirdiklerini, Ehl-i Beyt ve on iki imamın yolundan gittiklerini, Kur'an Sünnet ve aklın gereği üzere amel ederek peygamber vasiyetine uyduklarını söylerler. İnanç sistemlerinin en mühim unsurunu oluşturan nokta, tanrının yeryüzünde çeşitli şekillerde tecelli (hulul) ettiği düşüncesidir. Nusayrilerin akidelerinde Hz. Ali'nin çok özel bir yeri olduğu bilinmektedir. Kendilerini 'Ali taraftarı' –olan aşırı tutkuları ve bundan ödün vermeyen bir kitle- olarak görenler çoğunlukta olsa da, Ali'nin ilahlığını kabul etmeyenler de mevcuttur. Ali'ye dair değerlendirmeler çok önemli olup onun gökyüzündeki konumu hakkında fikir ayrılığına düşmeleri, kendi içlerinde alt kollara ayrılmalarına neden olmuştur.

İlyas Üzüm, *Türkiye'de Alevi/ Nusayri Önderlerinin Eserlerinde İnanç Konularına Yaklaşım* adlı çalışmasında Türkiye'de Nusayri önderlerinin kaleme aldıkları eserlerinin hiçbirinde Nusayriliğin ana kaynağı olan Kitab'ül-Mecmu'da yer verildiği biçimde Ali'nin ilahlığı, bu ilahlığın ifade edildiği kelime-i şahadet, “mana, isim, bab” üçlüsü ve yaratılış telakkisinin yer almadığı sonucuna varmıştır. Temel kaynak 'Kitab'ül-Mecmu' ile önderlerin

¹⁹⁵ Mullaoglu, “Nusayrılık Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar”, s. 36-37

¹⁹⁶ Mehmet Mullaoglu, “Nusayrılık Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar“, s. 48

yazdığı kitaplarda ele alınan inanç konularının birbiriyle örtüşmemesi ve dâhi çelişmesi belli soruları akla düşürmektedir. Öncülerin, inanç akidelerini inandıkları ve halklarına öğrettikleri gibi kaleme almamaların sebebi ‘takiyye’ den kaynaklı olarak mı yoksa eserlerin sıhhati ile alakalı mıdır sorusunu akıllara getirmektedir. İnançlarının kendilerinden olmayan birine söylenmesi, ‘ifşa’ edilmesi büyük suç olarak kabul edilmektedir¹⁹⁷. “Söz gelimi ‘Allah’ın Ali’ye beşer suretinde hulul etmesi’ sıradan insanlara söylenecek bir şey olmayıp ancak Allah tarafından seçilmiş (Nusayri) kimselere bildirilir”¹⁹⁸ ve bu sebeple inançlarını başkalarına açıklamaları söz konusu bile değildir.

3. Genel Değerlendirme

Nusayrilerin yaşadığı topraklar hem tarihi hem dini ve siyasi açıdan Hıristiyan ve Yahudilerce ‘kutsal’ sayıldığından, Amerikan ve Batı misyonerlerinin, erken dönemden itibaren bu halkı tanıma, algılama ve kendi toplumlarına tanıtmaya gibi çeşitli gerekçelere bağlı olarak Nusayriler üzerine ciddi ve kapsamlı çalışmalar görmekteyiz. Özellikle Osmanlı’nın son dönemlerinde bölgeyi keşfe gelen bu yabancıların Nusayriler hakkında birçok çalışmaları mevcuttur. Bu misyonerlerin sadece bu halkı araştırmak için mıntıkaya gelmediklerini söyleyen Selahattin Tozlu şunları aktarmaktadır: “Amerikan misyonerleri, Nusayriler üzerinde çok az etkili olmuşlardı. Mesela, bölgedeki Amerikan misyoner örgütünün sekreteri olan Barton; ‘Türkler, Nusayrileri ısrarla korur, onlara Hıristiyanlığı anlatan herkes cezalandırılır’ diyerek bu olguya işaret etmektedir”¹⁹⁹.

Geçmişte Arap Alevilerine yönelik yapılan atıflar, söylentiler onları derinden üzmüş olacak ki görüştüğümüz şahısların tepkileri ve öfkeleri dünden bugüne hala tazeydi. Mülakat

---

¹⁹⁷ Öz, “Nusayriyye”, s. 199

¹⁹⁸ İlyas Üzümlü, “Türkiye’de Alevî / Nusayrî Önderlerinin Eserlerinde İnanç Konularına Yaklaşım”, *İslam Araştırma Dergisi*, sayı 4, 2000, s. 186

¹⁹⁹ Selahattin Tozlu, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyat ve Kaynakça*, s. 12

yaptığımız her bir Nusayri sorularımıza cevap verirken bazen sitemkâr, bazen şikâyet babında, bazen de kendilerine yönelik karalamaların verdiği hüznle sorularımızı yanıtlamışlardır.

Yaptığımız incelemeler sonucunda, Oryantalistlerin yaptığı araştırmalarda ve zaman zaman Türkçe kaynaklarda, bu toplumun bir parçası olan ve bugün bu vatanın bir ferdi olarak Türkiye Cumhuriyetinin değerlerine sahip çıkan Nusayriler hakkında “yeterince” malumata sahip olunmadığı için yapılan bazı asılsız iddiaların olduğu görülmüştür. İddia edilen bazı konular ana kaynaklarından araştırılıp incelendikten sonra bunları tahlil edebilmek için Nusayrilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde onların aktardıklarıyla kaynaklardaki veriler mukayese edilerek doğru bir neticeye varılmaya çalışılmıştır. Neticede bu çalışmamızda Nusayrilerle alakalı yapılan araştırmalarda, temel alınan kaynakların çoğu eski tarihlere dayandığı için günümüzdeki Nusayrilerin yaşantılarına çok uymadığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Tarih boyunca Nusayriler, farklı din ve kültür mensuplarıyla iç içe yaşamışlardır. Onlar, bu farklı inançların bazılarını benimseyip kendi akidelerine katmışlardır. Bunu bir zenginlik olarak gören Nusayriler, her dinin ve kültürün güzel yönlerini aldıklarını ve dinler topluluğu olduklarını dile getirirler. Dolayısıyla Nusayrilerin kendilerine özgü bir inanç sistemleri vardır. Kendilerini İslam şemsiyesi altında gören Nusayrilerin inanç akidelerinde ve ritüellerinde diğer dinlerin ve kültürlerin izlerini görmek mümkündür.

Senkretik bir yapıya sahip olan Nusayrilik, Şia'nın gulat bir fırkası olarak kabul edilmektedir. Aşırı inançları, Nusayrileri toplumdan soyutlamış ve bu yüzden onlar kendilerini koruma altına alma düşüncesiyle inançlarını gizlemişlerdir. Bu sebeple Nusayriler, tam anlamıyla bilinemedikleri için tarihsel süreçte kimi zaman ön yargılara maruz kalmışlardır. Diğer taraftan kendileri hakkında yapılan bir takım çalışmalarda eksik ve hatalı bilgiler yer almıştır. Bu tür çalışmalarda saha çalışmasından yeterince yararlanılmamış olması ve güncel gelişmelerin yeterince takip edilememiş olması böyle bir neticeyi beraberinde getirmiştir. Araştırmamızda incelemeye gayret gösterdiğimiz Nusayriliğin kökeni, tenasüh ve hulul inancı ve Türklere bakış açıları gibi konularda da böyle bir durumla karşılaşmıştır. Nitekim bu konularla alakalı Fransızca kaynaklarda yer alan bilgilerin saha çalışması neticesinde elde edilen mülakat verileriyle kimi zaman örtüştüğü kimi zaman ise eksik ve hatalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan saha araştırmasında modern dönemin şartlarına bağlı olarak Nusayrilerin yaşam tarzlarında bir takım değişim ve dönüşümlerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Geçmişte, şeyhlerin ve dini liderlerin ortaya koydukları katı kurallar büyük ölçüde kabul görmüşken günümüzde tahsil gören ve eğitim seviyesi artan yeni neslin bir takım inanç ve dini kabullerini sorgulamaya başladıkları anlaşılmaktadır. O yüzden Nusayrilerin güncel yaşam

biçimlerini ve dini düşüncelerini ele alan ve yerinde gözleme dayanan yeni bilimsel çalışmaların yapılmasına büyük ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Abdullah, Ömer Faruk, *Suriye Dosyası*, çev. Hasan Basri, Akabe yay., İstanbul, 1985, s. 40-47
- Adam, Baki, “Dinler Tarihi Bilimi”, *Dinler Tarihi el-Kitabı*, ed. Baki Adam, Grafiker yay. Ankara, 2018, s. 19- 32
- Alkan, Necmettin, “Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrileri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Gazi Basımevi, sayı 54, Ankara, 2010, s. 135-147
- Andrews, Peter Alford, *Türkiye’de Etnik Gruplar*, çev. Mustafa Küpüşoğlu, Ant Yay., İstanbul, 1992, s. 214-218
- Arıkan, Pınar, “Suriye’nin Nusayrî yüzü ve İran”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, c. 4, sayı. 43, 2012, s. 18-29
- Batur, Muhammet Raşit, “Nusayrîliğin Teşekkülü ve İnanç Esasları”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, c. 3, sayı 5, İstanbul, 2013, s. 55-77
- Besson, P. Joseph, *La Syrie et la Terre Sainte au 17ieme siecle*, Paris, 1862, s. 166-176
- Beşe, Ahmet, “İngiliz ve Amerikan kayıtlarında Nusayriler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010, s. 159-182
- Bulut, Faik, “Savaşın Gölgesinde Arap Alevileri”, *Atlas Dergisi*, Yayın yönetmeni: Özcan Yüksek, sayı 247, İstanbul, 2013, s. 92-110
- Bulut, Halil İbrahim, *İslam Mezhepleri Tarihi*, DİB Yay., Ankara, 2016, s. 361-399
- Can, Şule, “*Nusayrilik: sır ve direniş*”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler, Yüksek Lisans Programı Tezi, İstanbul, 2011, s. 1-50
- Catafago, Joseph, “Notice sur les Ansériens”, *Journal Asiatique*, c. XI, Paris, 1848, s. 149-168
- Delaforest, A. Pihan, “Les Ansariens, Sectaires de la Syrie”, *Nouvelles Annales des Voyages*, Paris, 1832, s. 152-169

- Demirci, Kürşat, “Hulul” maddesi, *DİA*, TDV Yay., c. 18, İstanbul, 1998, s. 340-341
- Dupont, Félix, “Observations sur un Mémoir relatif aux moeurs et aux cérémonies religieuses des Nesserié”, *Journal Asiatique*, c. 19, Paris, 1826, s. 306-315
- Dussaud, René, *Histoire et Religion des Nosairis*, Paris, 1900, s. XIII-211
- Er, Abdullah, “Fransızca Yazılı Kaynaklarda Nusayriler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli (Nusayrilik özel sayısı) Araştırma Dergisi*, sayı 54, Ankara, 2010, s. 149-156
- Güngör, Ali İsmail, Durmuş Arık, “Prof. Dr. Abdurrahman Küçük ile Söyleşi”, *Prof. Dr. Abdurrahman Küçük’e Armağan*, ed. A. Hikmet Eroğlu, Berikan Yay., Ankara, 2016, s. 11-52
- Eravcı, H. Mustafa, “Osmanlı’dan bağımsızlığa Suriye Nusayriliği”, *Suriye: Tarih, Siyaset, Dış Politika*, TTK Yay., ed. H. Mustafa Eravcı, sayı: 25, Ankara, 2018, s. 3-16
- Eskiocak, Nasreddin, *Yaratıcının Azameti ve Kur’an’daki Reenkarnasyon*, Can Yay., İstanbul, 1998, s. 41-66
- Er, Piri, “Sözlü Gelenekten Derlemelerle Hatay Alevileri (Nusayriler) ve İnanç Esasları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Gazi Basımevi, sayı 54, 2010, s.277- 289
- Güngör, Özcan, “Üst Kavramsallaştırma Olarak Alevilik: Akide ve İbadetler Açısından Alevilik- Nusayrilik İlişkisi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 1, 2017
- Huart, Clément, “La poésie Religieuse des Nosairis”, *Journal Asiatique*, c. XIV, Paris, 1879, s. 190-261
- Işık, Harun, “Kitabu Ta’limi Diyaneti’n – Nusayriyye Işığında Nusayri Teolojisi”, *Bilimname Dergisi*, c. 1, sayı 24, 2013, s. 31-56

- İpşirli, Mehmet, “Müzakereler”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., s. 50-52
- Karasu, Mehmet, *Nusayrilik ve Çokkültürlülük*, ed. Seyfi Karahan, Karahan Yay., Adana, 2012, s. 23-159
- Kutlutürk, Cemil, *Hindu Kutsal Metinleri Upanişadlar*, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 100-116
- Küçük, Abdurrahman, Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan yay., Ankara, 2015, s. 3-28
- Lammens, Henri, *L’İslam Croyance et Institution*, Beyrouth, 1943, s. 221-231
- Lammens, Henri, “Au Pays des Nosairis”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c. 4, Paris, 1899, s. 572- 590
- Lammens, Henri, “Au Pays des Nosairis”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c. 5, Paris, 1900, s. 99-117
- Lammens, Henri, “Les Nosairis furent- ils Chrétiens?”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c. 6, Paris, 1901, s. 33-50
- Lammens, Henri, “Les Nosairis dans le Liban”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c. 7, Paris, 1902, s. 452-477
- Lammens, Henri, “Russes et Nosairis”, *Revue de l’Orient Chrétien*, c.8, Paris, 1903, s. 149
- Mullaoglu, Mehmet, *Nusayrilik Hakkındaki İddia, İsnad ve İftiralar ile Cevaplar*, Hatay, 1998, s. 7-112
- Onat, Hasan, “Müzakereler”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, yayına hazırlayan İsmail Kurt, Seyit Ali Tüz, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s. 207

- Öz, Mustafa, “Nusayriyye”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, Ensar Yay., İstanbul, 2013, s. 189-200
- Palabıyık, Hanefi, “Dini İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Gazi Basımevi, sayı 54, 2010, s. 19-48
- Paoli, Bruno, “La diffusion de la doctrine nusayrie au IVE / X siecle d’apres le Kitab Hayr al-sani’a du cheikh Husayn Mayhub Harfus”, *Arabica*, c. 58, 2011, s. 19-52
- Prof. Dr. Yusuf Ziya Yörükân Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*, Notlarla ve Eklerle yayına hazırlayan Turhan Yörükân, Ötüken Yay., İstanbul, 2017
- Rousseau, Jean Baptiste, “Les Nosairis et les Ismaélis”, *Mémoire sur les trois plus fameuses sectes du Musulmanism*, Paris, 1818, s. 51-62
- Tankut, Hasan Reşit, *Nusayriler ve Nusayrilik hakkında*, Ulus Basımevi, Ankara, 1938, s. 5-64
- Toprak, Burhan, “Dünyaya Çok Gelip Gittim”, “Anlamadan Eyledik” şiirleri, *Yunus Emre Divanı*, Odunpazarı Belediyesi Yay., İstanbul, 2006, s. 77-151
- Tozlu, Selahattin, “Nusayriler ve Nusayrilik Bibliyografisi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010, s. 323-350
- Tozlu, Selahattin, Naim Ürkmez, *Nusayriler Tarih, İnanç, Edebiyet ve Kaynakça*, Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 3-18
- Turan, Ahmet, “Kitâbu’l- Mecmu’u’nun Tercümesi”, *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 8, Samsun, 1996, s. 5-18
- Türk, Hüseyin, *Anadolu’nun Gizli İnancı Nusayrilik; İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, Kaknüs Yay., İstanbul, 2013, s. 7-288
- Uyar, Mazlum, “Nusayrilik”, *İslam Mezhepler Tarihi El Kitabı*, ed. Hasan Onat, Sönmez Kutlu, Grafiker Yay., no 97, Ankara, 2013, s. 299-338

Ürkmez, Naim, Aydın Efe, “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler Hakkında Genel Bilgiler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Gazi Basımevi, sayı 54, 2010, s. 127-134

Üzüm, İlyas, “Nusayrilik”, *DİA*, TDV İslam Yay., c. 33, İstanbul, 2007, s. 270-274

Üzüm, İlyas, “Türkiye’de Alevî / Nusayrî Önderlerinin Eserlerinde İnanç Konularına Yaklaşım”, *İslam Araştırma Dergisi*, sayı 4, İstanbul, 2000, s. 173-187

Yavuz, Yusuf Şevki, “Hulul” maddesi, *DİA*, TDV Yay. , c. 18, İstanbul, 1998, s. 341-344

Yitik, Ali İhsan, “Tenasüh” maddesi, *DİA*, TDV Yay., c. 40, İstanbul, 2011, s. 441-443

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

Altıntaş, Ramazan, “Dini Çoğulculuğun Vecheleri”, *Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu*, c. 2, Konya, 2013

Arayancan, Ayşe Atıcı, “Suriye Bölgesinde İki İnanç Hareketi: Nizarî İsmâîlileri ve Nusayrilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 54, Ankara, 2010

Arpa, Abdulmuttalip, Ertuş Kasım, “Batını düşüncede tevil ve Nusayrilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 62, Ankara, 2012

Coşkun, Ali, “Bir Dini Grup Olarak Nusayriler Ya Da Suriye Aleviliği”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 11, 2003

Arslan, Hatice, “Başlangıçtan Günümüze Arap Aleviliği- Nusayrilik”, *Mîzânü'l- Hak İslamî İlimler Dergisi*, sayı 1, İstanbul, 2015

- Arslan, Şeyma, “Alevilik”, *Dem Dergi*, Nesil Yay., sayı 6, İstanbul, 2009
- Atçeken, İsmail Hakkı, “İbn Teymiyye’nin Hz. Ali’nin imametiyle ilgili Şii rivayet ve yorumları tenkidi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 12, Konya, 2001
- Aydınli, Osman, “Nusayrilik, Dürzilik, Yezidilik”, *İslam Düşünce Ekolleri Tarihi*, İLİTAM yay., Ankara, 2009
- Ayhan, Rıza, “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler ve Nusayrîlik (1745-1920)”, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi*, Ankara, 2010
- Bağı, Resul, Songül Karahasanoğlu, “Türkiye’de Yaşayan Arap Alevileri (Nusayriler)’in Etnik ve Müzikal Kimliği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 14, sayı: 53, 2015
- Balanche, Fabrice, “Les Alaouites: une secte au pouvoir”, *Revue Outre- Terre*, 2006,
- Bayrak, Mehmet, “Şiilik, Nusayrilik, Alevilik üstüne”, *Demokratik Modernite İki aylık Düşünce ve Kuram Dergisi*, sayı 3, İstanbul, 2012
- Bulut, Faik, “Nusayriler Bin Yemin”, *Atlas Dergisi*, sayı 100, İstanbul, 2001
- Coşkun, Ali, “Bir Dini Grup Olarak Nusayriler Ya Da Suriye Aleviliği”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 11, İstanbul, 2003
- Dabashi, Hamid, *Şiizm; Bir Protesto Dini*, çev. Belgin Çallı, Yarın Sosyoloji yay., İstanbul, 2015
- Daftary, Farhad, *Şii İslam Tarihi*, yayına hazırlayan S. Saydam, çev.: Ahmet Fethi, Alfa Tarih yay., İstanbul, 2016
- Dalkıran, Sayın, “Tarih-i Cevdet’te İslam Mezhepleri II (Dürzilik ve Nusayrilik)”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı 21, Erzurum, 2003
- Delbes, Guy, “Les Alaouites de Syrie”, *Les Cahiers de L’Orient*, 2016
- Fettah, İrfan Abdülhamid, “Nusayriyye”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Avni İlhan, sayı 9, İzmir, 1995

- Fiğlalı, E. Ruhi, *Günümüz İslam Mezhepleri; el-Kitabı*, İzmir, 2014
- Friedman, Yaron, *The Nusayri-Alawis*, Boston, 2010
- Ghanem, Aghiad, *Les Alaouites de Turquie Dans les Relations Turco-Syriennes*, 2017
- Guyard, Stanislas, *Le Fetwa d'ibn Taimiyyah sur les Nosairis*, Paris, 1871
- Gülçiçek, Ali Duran, “Nusayri Aleviler”, *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 34, Ankara, 2005
- Güngör, Özcan, “Değişim ile Takiye arası Nusayriler/ Arap Alevileri”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, c. 5, sayı 9, 2015
- İbn Battuta, *Voyage I. De l'Afrique du Nord a la Mecque*, La Découverte, Paris, 1982
- Kaplan, Doğan, “Alevilere atılan ‘mum söndü’ iftirasının tarihsel kökenleri üzerine”, *Hünkar Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi*, c. 1, sayı 2, 2014
- Karadere, Züleyha, *Yusuf Ziya Yörükân ve Mezhepler Tarihçiliği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2013
- Mashkour, Javad, *An-Nawbakhti, Les Sectes Shites, Traduction Annotée avec Introduction*, Téhéran, 1980
- Massignon, Louis, “Nusayriler”, *MEB İslam Ansiklopedisi IX*
- Niebuhr, M., *Voyage de M. Niebuhr en Arabie et en d'autre Pays de l'Orient*, , c. 2, Suisse, 1780,
- Özcan, Ali Kemal, “‘Alevilerin Müslümanlığı’ üzerine bir alan çalışması”, *Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 2, sayı 3, Tunceli, 2013
- Özen, Çatlı Gökçen, “Nusayrilerin Kültürel Etkileşim İncelemeleri”, *Journal of Analytic Divinity*, c. 1, sayı 1, 2017
- Piquet, Victor, *Histoire des Colonies Françaises*, Paris, 1931

- Roux, Jean-Paul, *Dinlerin arpışması*, ev. Lale Arslan zcan, Kabalcı yay., İstanbul, 2014
- Şenzybek, Aytekin, “Suriye’de Dürzi, Nusayri, İsmaili ve Sünni İlişkileri”, *Mezhep Araştırmaları*, VI/2, 2013
- Temizkan, Mehmet, “Alevi-Bektaşî Edebiyatında Nusayrîlik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sayı 54, 2010
- Turan, Ömer, *Medeniyetlerin atıştığı Nokta Ortadoğu*, Yeni Şafak yay., İstanbul, 2003
- Türkel, Rifat, *İnanç Esasları Açısından Nusayrilik- Alevilik Mukayesesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstetüsü, Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 2001
- Verley, Samuel, *Antropologie Historique de la Figure de Hızır Chez les Alaouites-Nusayris de Turquie*, 2019
- Weulersse, Jacques, *Paysans de Syrie et du Proche-Orient*, Gallimard, 1946
- Weulersse, Jacques, *Le Pays des Alaouites*, Paris, 1943

ÖZET

Yalçın, Ayşe, *Nusayrilik ve Diğer Dinlerle Etkileşimi*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman:

Doç. Dr. Cemil Kutlutürk.

Bu çalışmanın amacı, Nusayriler hakkında, geçmişten günümüze kadar yapılan iddiaların, atıfların ve söylemlerin bugün ne kadar geçerli olduğunu tespit etmektir. Nusayrilerle ilgili yerli ve yabancı pek çok çalışma mevcuttur. Fakat bu çalışmaların belli bir kısmı yerinde gözlem ve saha çalışması yapılmaksızın masa başında üretilmektedir. Bu hâl, kapalı toplum yapısına sahip olan Nusayrilerin, temel inanç esasları ve dini uygulamaları hakkında eksik ve yanlış değerlendirmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu sebeple, yerinde gözlem ve araştırma yapma suretiyle, bu tür yanlış ve eksik bilgileri belli ölçüde giderebilmektir. Bilhassa çalışmamızda, Nusayriler hakkında Fransızca kaynaklarda yer alan temel bilgiler ile mülakat verilerini karşılaştırıp bu hususta objektif ve sahîh neticelere ulaşmak amaçlanmıştır.

Tezimiz, giriş, iki ana bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında, tezin önemi ve amacı, içeriği, yöntemi ve kullandığımız kaynaklar hakkında bilgi verilir. Bununla birlikte giriş bölümünde, Nusayrilerin etkilendiği farklı inanç ve kültürlerin izlerinden bahsedilerek ana bölümler için gerekli temel bilgi sağlanmıştır. Çalışmamızın ana bölümleri, Nusayrilerin kökeni, Kitab'ül-Mecmu adlı eseri, Nusayrilerin Türklere bakışı, Nusayrilerde tenasüh ve hulul gibi konulara yer verilmiştir.

Bugün içinde yaşadığımız Türkiye sınırları içerisinde farklı din mensupları ve birbirinden farklı düşünen insanlar birlikte yaşamaktadır. Bu birlikteliği sürdürebilmek için bugün her zamankinden daha çok toplumumuzda birbirini tanıma ve ortak değerler etrafında uzlaşma ihtiyacı vardır. Zira farklılıkları öğrenmek, önyargıları bir tarafa bırakmayı sağlayacak ve bu sayede barış, hoşgörü ve saygı ortamı oluşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nusayrilik, Kitab'ül-Mecmu, Tenasüh, Hulul, Hz. Ali

ABSTRACT

Yalçın, Ayşe, *Nusairi Religion and Its Interaction with Other Religions*, Master's Degree, Advisor: Doç. Dr. Cemil Kutlutürk.

The aim of this study is to determine how much the claims, attributions and discourses proposed about Nusayris from past to present are valid today. There are lots of local and foreign studies about Nusayris. However, a certain part of these studies are desk-based, produced without direct observation and field work. This causes the emergence of incomplete and incorrect data about basic belief principles and practices of Nusayris that have a closed society structure. Direct observation and field work may eliminate this kind of incomplete and incorrect information. This study, particularly, aims to obtain correct and objective results by comparing the basic information about Nusayris available in French sources with the interview data.

The thesis consists of an introduction, two main parts and a conclusion. The introduction part gives information about the purpose, content, methodology and importance of this thesis, together with the sources applied. To prepare a basis for the following parts, introduction provides basic information about the traces of different religions and cultures Nusayris influenced by, as well. The main parts include matters like: the roots of Nusayris, Kitab'ül-Mecmu, Nusayris' outlook on Turks, incarnation and reincarnation in Nusayri culture.

Members of different religions with different ideologies live together within the borders of today's Turkey. Getting to know each other and finding a common ground is needed more than ever, to maintain this association. Forwhy learning the differences will eliminate prejudices; and provide peace, toleration and respect environment.

Key words: Nusayri Religion, Kitab'ül-Mecmu, Reincarnation, Incarnation, Hz. Ali

EKLER

EK-1 Kitab'ül-Mecmu Türkçe Tercümesi:

Birinci Sure: İsmi “Başlangıç”

Boynuzu olmayan hayvanın işini üzerine alana ne mutlu! Birisi benden açıklamamı istedi. Ben de Ali b. Ebi Talib, Emiru'n-Nahl'ın manevi yüceliğinin sevgisinde ilk cevabıma başlamak istiyorum. O'nun künyesi Haydar b. Ebi Turab'dır. O'ndan yardım istiyorum. O'ndan isteğimi yerine getirmesini istiyorum. O'nu anmakla başarıya ulaşırım. Kurtuluş O'ndadır. O'na sığınıyorum. O'nda yüceldim. Yardımımı O'ndan istiyorum. O'nda neşet ettim. O, gerçeğin ispatı, dinin selametidir.

Seyyid Ebu Şuayb Muhammet b. Nusayr Samiri Yahya b. Main'e: Ey Yahya! Hayatla birlikte sana bir hastalık geldiğinde veya ölümle birlikte bir felakete uğradığında; aşırı taassup için olan bu beşeri gömleklerden sıyrarak, nurani ışıklar yaparak, temiz, temizlenmiş, yüce, bembeyaz koku ile saf ve tertemiz kılan bu ulvi bir davetle çağır. Buna nurani heykelleri tabii kıl ve ey delaleti ile yol gösteren, kudreti ile zahir, hikmeti ile batın, kendisi ile varlığı gerekli, sıfatları ile ismi ile konuşan! Ey O, ey her şeyi olan, evveli ve sonu olmayan ezeli! Sebeplerin sebebi, gayelerin gayesi, sonların sonu! Ey gizli sırları bilen, ey hazır, ey mevcut, ey zahir ve ey maksut olan, ey gizlenmeksizin gizli olan, ey nurundan nuruna parlayan ve nuru kendinde sönen! O nur senden başladı, sana dönüyor. Ey her nuru ortaya çıkarana, meydana çıkan! Her nura “isim”, her isme mekân, her mekâna makam, her makama “bab” kılan! O, O'ndan O'na yönelen “bab”ı irşat ediyor. Ve yine O'ndan O'na giden “bab”a giriyor. Sen ey Emiru'n-Nahl, ey kendine yönelene yol gösteren Ali b. Ebi Talib! Her şey sensin, hu, ya, hu, ya hu! Ey

her şeyi kendisinden başka kimsenin bilmediği! “Sin” ile ilgili meseleleri “selekun, suluken, selikun, salikun, selikin” bunlarla ilgili sorunların sordukları şeyi senden istiyorum.

Mürşitlerin mürşidi, dinin ve akidelerin süsü Ali ile kalplerimize ve inanan kardeşlerimizin kalplerine iyilik, takva, doğruluk, ilim ve din üzere yumuşaklık ver. Senin temiz huzurunu, göz kamaştıran kudretini, herkesi kaplayan rahmetini hatırladık. Gerekli olan farz ve yerine getirilmesi gerekli olan hak vardır. Bunlar: sırlar, öğütler, azamet, öğünmek, üstünlük ve galip gelmektir. O’nun parlaklığı sende doğdu. Ve O, hidayet tacı, kuvvetli din ve dosdoğru yoldur. Din O’nun zahirini ve batınını tanıdıysa başarıya ulaştı ve kurtuluşa erdi. Efendimiz Selman, Onunla ilgili haberleri birbiri ardına ekleyerek O’nu bize tanıttı. O’na gidecek yolu bize gösterdi. Ve bizi o yola sevk etti. O, bizim şeyhimiz, efendimiz, başlarımızın tacı, dinimizin esası gözlerimizin aydınlığıdır. Ali, es-Seyyid Ebu Abdullah el-Hüseyn b. Hamdani’l-Hasibi’nin ruhunu takdis etti. Çünkü O’nun makamı safa makamı, mahalli sıdk ve vefa mahallidir. Allah’ın ismi ile Allah ile Allah’ın ilmini bilen es-Seyyid Ebu Abdullah’ın sırrı ile başlarım. O’nun şöhretinin sırrı Salih olmasıdır. O’nun sırrı Allah’ın O’nun başarılı kılmasıdır.

İkinci Sure: İsmi “İbni el-Veli’yi yüceltme”

Hissin duyduğu, şahsın görünmediği, rüyasında uyuyanın gördüğü şeyin en güzeli ile başlarım. O, şöyle söyleyerek seslenir: Buyur, buyur ey Emirü’n-Nahl! Ey Ali b. Ebi Talib! Ey her arzu edenin sevip dilediği! Ey ulûhiyeti ile ezeli olan! Ey bütün yaratılmışların aslı! Sen bizim gizli ilahımız, açıkça imamımızsın.

Ey gizlenen şeylerde açığa çıkan, açığa çıkan şeylerde gizlenen, içinde gizlendiği şeyle açığa çıkan, açığa çıkanla içinde gizlenen, zatıyla zahir olan, yüce olmakla yükselen, Muhammet’e ait olmasıyla gizlenen, nefesine, nefsinden nefesine çağırın sen ey Emirü’n-Nahl! Ey Ali! Senin nurun aydınlattı. Senin güneşin doğdu. Senin aydınlığın yayıldı. Senin

yüceliğın büyüdü. Senin şanın yüceldi. Senin bizim ve bütün inanan kardeşlerimiz için alçalttığın kimselerin şerrinden beni emin kılman sebebiyle ve akdi bozan, kaldıran, değıştiren, kirleten, yere batıran, işe yaramaz hale getiren, alıntı durumuna düşürenin şerrinden sana sığınırım. Şüphesiz sen her şeye kadirsin.

Veli b. Veli, Ebu'l-Hüseyin Muhammet İbni Ali'nin sırrı ile. O bize açıkça gönderildi. Kim O'nu selam ile anarsa onun sırrı ile Allah ona yardım eder.

Üçüncü Sure: İsmi "Ebu Said'i yüceltme"

Ey mülkün sahibi! Ey Emiru'n-Nahl! Ey Ali! Ey çok bağışlayan! Ey ezeli! Ey tövbeleri kabul eden! Ey "bab"'ı sevk eden, senden istiyorum. Beş seçilmiş ile altı vahiy ile, yedi parlak yıldız ile sekiz kürsü taşıyıcısı ile, dokuz Muhammediler ile, on saf horozlarla, Bab'ın on bir dönmesi ile, on iki imam ile senden istiyorum.

Ey bütün gayenin sahibi! Onların senin yanındaki hakları ile ey Emiru'n-Nahl! Ey yüce devletin sahibi! Ey sen, bir olan! Senin ismin birdir ve sen birliğin başısın. Ey O'nun zatının yedi keskin kılıcında zahir olan! Kalplerimizi ve azalarımızı O'nun engin bilgisi üzerine sabit kıl. O'nun bu büyük unutulmuşluğundan bizleri koru. O'nun semasının yıldızları arasında, O'nun nurunun gömleklerini bize giydir.

Yüce Şeyhimiz! En yüce, en büyük! Gençliğinde Allah'tan korkan efendimizi anarız. Abu Said el-Meymun İbni Kasım et-Taberani Allah'ın bilgisini bilen, umumi yardıma mazhar olandır. O, gücü ile aldığı hakkından mahrum edildi. Ebu Dehibe ve Ebu Dehibe'nin âlî onu izledi. Allah lanet etsin. Ebu Said'in ailesine gelince, Allah'ın rahmeti ve selamı üzerine olsun. Ebu Said eş-Şabb et-Taki el-Hurr el-Meymun İbn Kasım et-Taberrani'nin sırrı ile. O'nun sırrı Allah'ın O'na inayetidir.

Dördüncü Sure: İsmi "Kaynağı nereden geldiği, Nispeti"

Başarımı Allah ile güzel ettin, yolumu Allah için iyi bildin. İşitme duyumu, dinleme özelliğimi, Şeyhim, efendim ve mürşidimden daha güzel yaptın. Allah “ayn, mim, sin” bilgisi ile O’nu nimetlendirdiği gibi beni de nimetlendirir. O (ayn, mim, sin), kendisine ibadet olunan önden ve alnının iki tarafından dazlak olan “Ali b. Ebi Talib’den başka ilah olmadığına şahadet ederim. Övülmüş Seyyid Muhammet’ten başka perde (hicap) yoktur. Kendisine yönelinen es-Seyyid Selman el-Farisi’den başka kapı (bab) yoktur. Ben bunu yüce zatın hakikat bilgisi ile kulluk köleliğinden boynumu azat eden, bolluğun, verimliliğin kaynağına beni çıkaran, kurtuluş yoluna beni sevk eden, itimadım, gayem, efendim ve şeyhimden dinledim. Faziletli efendi, yüce bir dağ, amcam, şeyhim, efendim, başımın tacı, hakiki babam, Ahmet, bu büyük sırrı; şu şu senede, şu şu ayda, şu günde O’ndan bana iletti. Ahmet İbrahim’den, İbrahim Kasım’dan, Kasım Ali’den, Ali Ahmet’ten, Ahmet Hıdır’dan, Hıdır Selman’dan, Selman Subuh’tan, Subuh Yusuf’tan, Yusuf Cebrail’den, Cebrail Mualla’dan, Mualla Yasin’den, Yasin İsa’dan, İsa Muhammet’ten, Muhammet Hüda Muhammet’ten, Hüda Muhammet Rıza Ahmet’ten, Rıza Ahmet Safendi’den, Safendi Belazuri Efendi’den, Belazuni Esed Hasan er-Reşiki’den, Hasan er-Reşiki Muhammet’ten, Muhammet Merhef Mısır’dan, Merhef Mısır Akdi Cebrail’den, Akdi Cebrail Abdullah el-Cualiy’den, Abdullah el-Cualiy İsmail el-Luffaf’dan, İsmail el-Luffaf Cafer el-Verrak’tan, Cafer el-Verrak Ahmet et-Tarraz’dan, Ahmet et-Tarraz Ebu’l-Hüseyin Muhammet İbn Ali el-Celi’den, Ebu’l-Hüseyin Muhammet İbn Ali el-Celi es-Seyyid Ebu Abdullah el-Hüseyin İbn Hamdan el-Hasibi’den, es-Seyyid Ebu Abdullah el-Hüseyin İbn Hamdan el-Hasibi İran diyarındaki zahit, abidlerden olan efendisi ve şeyhi Ebu Muhammet Abdullah İbn Muhammet el-Cennan el-Cunbulani’den, Abdullah el-Cennan el-Cunbulan Muhammet b. Cündeb’den, Muhammet b. Cündeb es-Seyyid Ebi Şuayyib Muhammet b. Nusayr el-Abdi el-Beri en-Numeyri’den ki o son kişi Hasan el-Askeri’nin babıdır. Selam O’na, itaat O’nadır. Dini ve nesebi düzenleyen Muhammet b. Nusayr ile efendimiz Hasan el-Askeri, dinin ve şanı yüce kardeşlerimizin sırrı

ile sapıkların ve zalimlerin söylediği sözlerden yüce ve büyüktürler. Onların her yerde ve herkesten şanı yücedir. Onların ve onların hepsine Allah'ın inayetinin sırrı ile şahadet ederim ki, Hasan el-Askeri evveldir, ahirdir, batındır, zahirdir. O, her şeye kadirdir.

Beşinci Sure: İsmi “Galibiyet”

“Allah'ın yardımını ve fethi geldiği ve insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiğini gördüğün zaman, Rabbini överek tesbih et, O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tövbeleri kabul edendir.” Şahadet ederim ki, Mevla'm Emiru'n-Nahl Ali, zatının nurundan es-Seyyid Muhammed'i yarattı. İsmi, nefsi, arşını, kürsüsünü, sıfatını O isimlendirdi. Hakikatte birleşmediği halde ondan hiç ayrılmaz, bir şekilde birleşti. Ayrılıp uzaklaşması gerektiğinde O'ndan hiç ayrılmadı. Nuru ile Onunla birleşti. Gerçeği müşahede ile O'ndan ayrıldı. Muhammet Ali'den hissini ruhtan gelmesi, güneş ışınlarının güneşten geldiği, suyun gürültüsünün sudan geldiği, birleşik durumun ayrıldığı, şimşekten şimşeğin çıktığı, bakanın nazar değmesi, sükûnun harekete geçmesi gibi çıkmıştır. Eğer Ali b. Ebi Talib zahir olmayı dilerse O'nun nurunun güvenliği O'nda gaip olur. Şahadet ederim ki Seyyid Muhammet O'nun nurunun nurundan Seyyid Selam'ı yarattı. O'nu “bab”ı kıldı. Kitabını O'na verdi. O, Salsal ve Salsabil'dir. O, Cabir ve Cebrail'dir. O, Huda'dır ve yakındır. O, Âlemlerin Rabbinin hakikatidir. Yine şahadet ederim ki, es-Seyyid Selman beş şerefli yetimi yarattı. Onların birincisi en büyük yetimdir. Ay gezegenidir. Kokusu yayılan misktir. Siyah yakuttur. Yeşil zümrüttür. Bunlar: el-Mikdat b. El-Esved el-Kindi, Ebu Zerri'l-Gifari, Abdullah b. Revaha el-Ensari, Osman b. Maz'un en-Necaşi ve Kanber b. Kadan ed-Devsî'dirler. Bunlar, celal ve tazim sahibi müminlerin emirini zikretmek için onun kuludurlar. Bu âlemi; güneşin doğuşundan batışına, güneyinden kuzeyine, karasına, denizine, ovasına, göğü taşıyan dağına, yeryüzünü Cabalka'dan Cabarsa'ya, el-Ahkaf rasathanelerine, Kaf dağına, deveran eden, gök kubbenin kuşatmış olduğu her şeye varıncaya kadar, müminlerin toplandığı yer olan es-Seyyid Muhammet es-Samiri'nin şehrine varıncaya kadar her şeyi onlar yarattı. Orada es-

Seyyid Ebu Abdullah el-Hasibi'nin görüşü üzerine ittifak ettiler. Bu konuda şüphe etmediler. Ortak da koşmadılar. Ali b. Ebi Talib'in sırrında açığa çıkmazlar. O'na ait olan hayâ perdesini yırtmazlar. O'nun huzuruna ancak bir "bab"tan girebilirler. İnananları, emin kılınanları, huzur içinde bulunanları, doğruları, düşmanlarına ve düşmanlarımıza karşı yardımcıları kıl. Ve yine inananları huzur içinde, onları fakirlere ihsanda bulunanları müminler cümlesinden kıl ve düşmanlarımıza ve düşmanlarına karşı yardımcıları kıl.

Sağ eli ile (gücü kuvveti ile) fetheden, fethi fetheden kimsenin fethinin sırrı ile. Efendimiz Muhammet, Fatır, Hasan, Hüseyin, gizli sırrı olan Muhsin, ağzı dualı insanların ve ariflerin sayısının sırrı ile. Selam onların ananların üzerine, Allah'ın rahmeti onların hepsinin üzerine olsun.

Altıncı Sure: İsmi "Secde etme, Sücut"

Allah'u Ekber, Allah'u Ekber, Allah'u Ekber. Secde; ibadet olunan, alnının iki yanı dazlak yüce rab içindir. Ey Efendim, ey Muhammet, ey Fatır, ey kahır, ey büyük mananın nuru ve yüce "hicap", seninle yardım istiyorum. Bu dünya yurdunda beni koru, seni vekil tutuyorum. Beni ateşin azabından koru. Allah yerin ve göklerin nurudur. O, yücedir, büyüktür. O'na yöneliyor ve işaret ediyoruz. Üstün ve yüce "bab" için O'na yöneldim. İsmi için secde ettim. "Mana" için ibadet ve secde ettim. Fani yüzüm; diri, daim ve ebedi olan Ali'nin yüzü için ibadet ve secde ettim. Fani yüzüm; diri, daim ve ebedi olan Ali'nin yüzü için secde ettim. Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey en büyük! Ey bütün büyüklerden daha büyük! Ey kuşluk vaktinin güneşini yaratan! Işık saçan ayı yaratan! Ey Ali, üstünlük sana aittir. Ey Ali birlik sana aittir. Ey Ali mülk senindir. Ey Ali büyüklük sana aittir. Ey Ali, işaret sana aittir. Ey Ali, itaat sana aittir. Ey Ali, sen şefaath edensin. Ey Ali, yaratma gücü sana aittir. Ey Ali, sen her şeye kadirsin. Ey Ali, sen "Bakara Suresi"sin. Eman senden ya Ali! Razi olduktan sonra azabından ve gazabından sana

sıgınıırım. Mucize gösteren ve aciz bırakanla sana iman ettim. Ey Emiru'n-Nahl, acizlikten sen yücesin. Kalpten inanıyorum ki sen gizli ve görünensin. Dış görünüş bakımından sen imam, batını olarak tanrısın.

Ey O, ey O! Ey seni üstün kılma, anma ve bir olarak kabul etme hususlarında dilediğini üstün kılan! Ey O, ey O! Ey senin büyüklüğünü itiraf etmeyen, inkâr eden, aşağılayan kimseleri zelil kılan! Ey hazır, ey var olan! Ey ulaşılamayan gaip! Ey Emiru'n-Nahl, ey Ali, ey büyük!

Yedinci Sure: İsmi "Selam"

Secde ettim, selam verdim, yüzümü yer ve göklerin yaratıcısına hanif ve Müslüman olarak çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Kadim olan manadan selamın başlangıcı ismi azim üzerinedir. İsmi azim babı kerim'e selam verdi. Selam bab'ların üzerine olsun. Selam eytam'ın (yetimlerin) üzerine olsun. Selam nakib'lerin üzerine olsun. Selam neciblerin üzerine olsun. Selam seçilmişlerin üzerine olsun. Selam kurtarıcıların üzerine olsun. Selam imtihan edenlerin üzerine olsun. Selam mukarreb'in üzerine olsun. Selam kerubiyi'in üzerine olsun. Selam ruhanilerin üzerine olsun. Selam pak ve temiz olanların üzerine olsun. Selam ibadet edenlerin üzerine olsun. Selam dinleyenlerin üzerine olsun. Selam ulaşanların üzerine olsun. Selam dinleyenlerin üzerine olsun. Selam ulaşanların üzerine olsun ki onlar mertebe ehli kimselerdir. Bütün safa âlemi onları takdis eder. Selam doğru yola tabi olan, hidayete ulaşan, cehaletin sonuçlarından sakınan, yücelerin yücesi olan melike itaat eden ve Muhammet'in yüz yirmi dört bin peygamberin-ki onların ilki bab, sonuncusu ulaşandır-efendisi olduğunu ikrar edenlerin üzerine olsun. Selam sizlerin üzerine olsun ey Allah'ın Salih kulları! Allah sizleri ve bizleri naim cennetinde gökteki yıldızların arasında bir araya getirsın.

Sekizinci Sure: İsmi "İşaret"

Bütün boyutların kendisi için eğildiği, en zor ve güç işlerin ona kolay geldiği ilah bütün noksanlıklardan münezzehtir. Kendisini Allah katında büyük bir makamın faziletli ve şerefli kıldığı “Gadir Humm” bayramı gününde Hz. Muhammet Mustafa’dan niyet ve işaret belirmiştir. Ben sana işaret edenlerden bir kulum ey Emiri! Ey Ali! Tevhit, takrid, tanzih ve tecrit ile büyüklük senin içindir. Ey yüce olan, ey ezeli, ey ebedi, ey yaratıcı, ey hâkim! Hz. Muhammet’in haydin Allah yolunda harbe, haydin Allah yolunda cihada diye söyleyerek beyaz bineğine binmiş ve Mekke’nin kapısından çıkmış olduğu halde sana işaret için senden isterim, ey nurun nuru, ey büyük kayaları yarıp çatlatan! Ey büyük okyanusları sevk ve idare eden, ey işleri evirip çeviren! Müminleri, bekçisi Rıdvan olan yüksek cennetlerinde yerleştirmen için benim sana işaretimdir. Bu cennetleri isteyen ey başarılı kul! Çok yüceden, turu’l-eymen yönünden mübarek ağaçtan bir nida şöyle der: Ey habibim, ey Muhammet! Her kim bana nisanın ortasındaki Perşembe günü öğleyin veya şabanın yarısının gecesi veya cumasının gecesi veya ramazan ayının son beş gecesi veya kuddas günü veya milat gecesi veya Gadir Humm bayramı günü samimi kalp ve halis niyetle bu dua ile dua ederse onu ümmetim yapar, cennetime sokar. Ona rahmetinin kadehinden içirir ve onu üzülmecek ve kendileri için korku olmayacak olan müminlerle beraber kılarım. Aleviyye’nin “ayn”ının, Muhammediyye’nin “mim”inin, Silsiliyye’nin “sin”inin sırrı “A M S” sırrı ile bu işaretimi verdim. Duamızın başlangıcı ile manamıza işaret ederiz ve rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla söyleriz. Duamızın sonunda bizi hidayete ulaştırana şükrederiz ve hakkı söyleriz. Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah’adır.

Dokuzuncu Sure: İsmi “el-Aynu’l-Aleviyye, Alevi ayn’ı”

Apaçık, zahiri, zati Aleviyye’nin “ayn”ının, Haşimi, melekuti, nurani, kurası, Muhammediyye’nin “mim”inin, Nusayri, Nemiri, Bekri, babî, Selmani, Cebraili, silsilenin “sin”inin sırrı “A M S” sırrı ile başlarım.

Onuncu Sure: İsmi “el-Akd, Akit”

Şehadet ederim ki Allah haktır. O’nun sözü haktır. Örtüsüz gizli olan Ali b. Ebi Talib hakkı mübindir. Şehadet ederim ki cehennem kâfirlerin varacağı yer, cennet müminlerin varacağı yerdir. Su, arşın altından akar, arşın üstünde ise Rabbü’l-Âlemin vardır. Arşın taşıyıcıları O’na yakın olan sekiz mükerrerdir. Benim ve bütün müminlerin hazırlığı “A M S” akdinin sırrı ile benim gücüm ve kuvvetimdir.

On birinci Sure: İsmi “Halkın Dağ diye isimlendirdiği Şehadet”

Allah, kendisinden başka tanrı olmadığına şahittir. Melekler ve ilim sahipleri adaletle şahittir ki O’ndan başka tanrı yoktur. O azizdir, hâkimdir. Allah katında din İslam’dır. Rabbimiz, senin indirdiğine inandık ve elçiye uyduk, bizi şahitlerle beraber yaz. “A M S” şهادetiyle bana şهادet et ey büyük “hicap”! Bana şهادet et ey kerim olan “bab”! Bana şهادet et ey Mikdat el-Yemin! Bana şهادet et ey efendim Ebu Zer eş-Şimal! Bana şهادet et ey Abdullah! Bana şهادet et ey Osman! Bana şهادet et ey Kanber b. Kadan! Bana şهادet et ey Nakib! Bana şهادet et ey Necib! Bana şهادet et ey Seçilmiş! Bana şهادet et ey kurtarıcı! Bana şهادet et ey imtihan eden! Ey yaklaşmış olan, ey büyük, ey büyük, ey ruhani, ey ziyadesiyle pak olan, ey ibadete koşan, ey dinleyen, ey ulaşan! Bana şهادette bulun ey mertebeler ehli ve bütün sefa âlemi! Şهادet ederim ki önden ve yandan saçları dökülmüş (dazlak) olan mabut Hz. Ali b. Ebi Talib’den başka “ilah”, seyyid Muhammet Mahmut’tan başka “hicap”, Hz. Selman el-Farisi’den başka “bab” yoktur. Meleklerin en büyüğü beş eytam (yetimler)’dir. Diğer beldelerde inançlarımızı ortaya koyan şeyhimiz ve efendimiz Hüseyin b. Hamdan el-Hasibi’nin görüşünden başka görüş yoktur. Beşeriyette zuhur eden mer’i suretin külli gaye olduğuna, O’nun nurani zuhuruna şهادet ederim. O’ndan başka ilah yoktur. O, Ali b. Ebi Talib’tir. O, ihata edilemez, kuşatılamaz, idare edilemez, görülemez. “Ben Nusayri dininden, Cündubi görüşünden, Cünbulani tarikatından, Hasibi

mezhebinden, Cilli inancından, Meymuni fıkhından olduğuma şahadet ederim.” Şiddetli geri dönüşe, parlayan saldırıya, perdenin kalkacağına, körlüğün açılacağına, saklı olanın açığa çıkacağına, gizli olanın açıklanacağına, Ali b. Ebi Talib’in güneşin kaynağından zuhuruna, bütün nefisleri kabzedeceğine yakinen inanırım. Şöyle ki altında aslan, elinde Zülfikar, arkasında melekler, önünde Seyyid Selman, su iki ayağının arasından fişkırıyor, Hz. Muhammet nida ediyor ve diyor ki: Bu sizin efendiniz Ali b. Ebi Talib’dir, O’nu tanıyınız. O’nu tesbih ediniz, tazim ediniz, O’nu yüceltiniz. Bu sizin yaratıcınızdır. Rızkınızı verendir. O’nu inkâr etmeyiniz. Ey evlatlarım, O’na şahadet ediniz. Bu benim dinim ve inancımdır ve itimadım onadır. Ben O’nun için yaşar, O’nun uğruna ölürüm, Ali b. Ebi Talib diridir, ölmez. Kudret ve kuvvet O’nun elindedir. Kulak göz kalp, bütün bunların hepsi O’ndan sorumludurlar. Bize onlara selam vermek gerekir.

On ikinci Sure: İsmi “İmamiyyet”

Ey parlayan ve aydınlanan yıldızlar, deveran halinde olan gökler! Bana şahitlik ediniz ki apaçık bir şekilde bilinen ve tanınan suret-i mer’iyye Ali b. Ebi Talib’tir. O ezelidir, birdir, tektir, sameddir, parçalanamaz, bölünemez, taksim edilemez, sayılamaz. O, benim ve sizin ilahınızdır. Sizin ilahınız ve benim ilahımdır. Benim imamım ve sizin imamınızdır, imamların imamıdır. Karanlıkları aydınlatan, başının dazlaklığı zahir olan Ebu Turab, Haydar’dır. Örtüsüz bir şekilde gizli olan, güneşin kaynağından zuhur eden, bütün nefisleri kebzendendir. O’nun ve heybetinin celalinin büyüklüğü, ilahi şimşegın ışığının yüceliği için boyunlar O’na eğilir, zor işler O’na kolay olur. O, gökyüzündeki gizli ilah, aynı zamanda da yeryüzünde imamdır. Bütün imamların imamıdır. Ali b. Ebi Talib’in sırrı kadim-i zamandır. Bütün imamların imamıdır. Ali b. Ebi Talib’in sırrı kadim-i zamandır. Hicab’ın sırrı Seyyid Muhammet’tir. O’nun babı hidayet ve iman babı olan Seyyid Selman’dır. Onları rıza ve selam ile anmak bizim görevimizdir.

On üçüncü Sure: İsmi “Müsaferet, Yolculuk”

Yerlerde ve göklerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, Aziz ve Hâkim'dir. Biz Allah için olduk ve O'nu tesbih ederiz. Bütün mülk Allah içindir ve Allah'ı tesbih eder. Allah'ın ismiyle, Onunla, Seyyid Ebi Abdullah'ın sırrıyla, şeyhin ve O'nun “A M S” denizinden içen seçilmiş çocuklarının sırrıyla ki onlar elli bir tanedir. Onlardan on yedi tanesi Iraklı, on yedi tanesi Şamlı, on yedi tanesi de gizlidir.

Onlar Harran şehrinin kapısında durmuş hakla alıyor ve hakla veriyorlar. Kim onların dinine uyar ve onların ibadetleri ile ibadette bulunursa, Allah o kimseyi kendine tanımaya muvaffak kılar. Kim de onların dinine uymaz ve onların ibadetleri ile ibadet etmezse şeyhin ve seçilmiş evlatlarının sırrıyla Allah'ın laneti onun üzerine olur. Allah onların hepsini mutlu eder.

On Dördüncü Sure: İsmi “el-Beytü'l-Mamur, İmar edilmiş, bakımlı ev”

Ant olsun Tur'a, satır satır yazılmış kitaba, yayılmış ince deri üzerine, mamure ve yükseltilmiş tavana, kaynatılmış denize ve Talib'in, Akil'in ve Cafer-i Tayyar'ın sırrıyla ki onlar kardeşler. Ali b. Ebi Talib nurun nuru, cevherin cevheridir. Ali b. Ebi Talib, erkek ve kız kardeşlerden, baba ve annelerden münezzehtir. Tek ve ebedi olarak mevcuttur. Örtüsü olmayan gizlidir. Evin sırrı; evin tavanı, evin tabanı ve evin dört köşesidir. Ev Muhammet'tir. Evin tavanı Ebu Talib'dir. Evin tabanı Fatıma binti Esed'dir. Evin dört köşesi Muhammet, Fatır, Hasan ve Hüseyin'dir ki O evin ortasındaki kapalı ve gizli olan zaviyenin sırrıdır. Bu zaviye gizli sırrın güzelleştiricisidir. Alevi Haşimi Şerif ve sahibinin sırrıdır ki O kılıçları kırıp, putları parçalamıştır. Ondandır rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

On Beşinci Sure: İsmi “el-Hicabiyye”

Hicabü'l- Azim sırrına, Babü'l- Kerim sırrına, efendim Mikdat el-Yemin'in sırrına, efendim Ebu Zer eş-Şimal'in sırrına, temiz ve kerim iki melek olan Hasan ve Hüseyin'in sırrına, iki veli olan Nevfel b. Harise ve Ebu Berze sırrına, temizlik ve temizlik âlemi sırrına, gökyüzündeki her bir yıldızın sırrına, yüce Kudüs ve orada oturanların sırrına andolsun. Onlardan rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

On Altıncı Sure: “en-Nakibiyye”

Ülkelerde gezip dolaşmışlardı. Ama bir kurtuluş buldular mı? Mina vadisinde akabe gecesinde yetmiş adamın içerisinde Muhammet'in seçtiği nakiplerin isimlerini zikrederiz. Onların ilki Ebu'l- Haysem Malik b. Et-Teyhan el-İşhili, Bera b. Marur el-Ensari, Münzir b. Levzan b. Kennas es- Saidi, Rafi b. Malik el-Aclani, Esed b. Hüseyin el-İşhili, Abbas b. Ubade el-ensari, Ubade b. Samit en-Nevfeli, Abdullah b. Amr b. Hizam el-Ensari, Salim b. Umeyr el- hazreci, Ubey b. Kab, Rafi b. Varaka, Bilal b. Riyah eş-Şenevi, Nakiblerin nakibi, Neciblerin necibi Seyyidimiz Muhammet b. Sinan ez- Zahir'dir. Onlardan rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

EK-2 EHDAV'ın kurucu başkanı olan Ali Yeral'in bizimle paylaştığı

“Tenasüh” adlı çalışması:

1. Tenasüh Ayetleri

1. “Dediler ki: Rabbimiz bizi iki kez öldürüp, iki kez dirilttin..” ***Mü'min,11***
2. “Allah'ı nasıl inkâr edersiniz ki, siz ölü idiniz, sizi diriltti. Yine öldürecek, yine diriltecek, sonra O'na döndürüleceksiniz..” ***Bakara,28***
3. “..Sonra, belki şükredersiniz diye sizi ölümünüzün ardından tekrar dirilttik..”
Bakara,56
4. “..Allah da kendisini yüz sene öldürüp sonra diriltti.” ***Bakara,259***
5. “Biz elbette insanı en güzel biçimde yarattık. Sonrada onu aşağıların en aşağısına çevirdik.” ***Tin,4-5***
6. “Onlar: ‘Allah bize ant verdi ki, bize ateşin yiyeceği bir kurban getirmediğe hiçbir peygambere inanmayalım’ dediler. Deki : ‘Size benden önce açık deliller ve bu dediğimizi de getiren peygamberler gelmişti. Eğer doğru iseniz niçin onları öldürdünüz?’” ***Ali İmran, 183***
7. “Ant olsun, elçiler onlara açık deliller getirmişlerdi. Fakat önceden yalanladıklarından ötürü inanmak istemediler..” ***A'raf,101***
8. “..Halbuki Kur'an, onların yanındaki Tevrat'ı doğrulayan hak bir kitaptır. Deki: ‘Eğer inanıyorsanız, bundan önce neden Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz?’”
Bakara,91
9. “Ondan sonra, kendi kavimlerine peygamber gönderdik. Onlarda kavimlerine açık mucizelerle geldiler. Daha önce inkar etmiş oldukları şeye inanacak değillerdi..”
Yunus,74

10. “Nuh’a: ‘Senin kavminden, daha önce iman edenlerden başkası sana inanmayacaktır. Artık onların yaptıklarından dolayı üzülme’ diye vahyedildi.” **Hud,36**
11. “Ant olsun ki, daha önce Yusuf da size açık delillerle gelmişti. Siz onun getirdiğine hep şüphe ile bakmıştınız.” **Mü’min,34**
12. “Hâlbuki daha önce onu inkâr etmiş, uzak yerden gaybe taş atmışlardı.” **Sebe,53**
13. “İlk yaratılış ile yorulduk mu? Hayır, onlar yeniden yaratılma hususunu karıştırıp şüphe içindedirler.” **Kaf,15**
14. “O gün her ümmetten bir grubu hasrederiz.” **Neml,83** “Oysa ahiretteki haşr sadece bir grup için değil, bütün insanlar içindir.” **Kehf,47**

2. Mesh (İnsandan hayvana geçiş) Ayetleri

1. “Cumartesi günü içinizden azgınlık edenleri elbette bilmişsinizdir. İşte onlara: Aşağılık maymunlar olun! dedik.” **Bakara,65**
2. “Onlar, yasaklanan şeyleri inatla yapmaya devam edince, onlara: Aşağılık maymunlar olun! dedik.” **A’raf,166**
3. “Allah kimlere lanet ve gazap etmişse, kimilerinden maymunlar, domuzlar ve şeytana tapanlar yapmışsa, işte onların yeri daha kötüdür..” **Maide,60**
4. “Ey Kitap Ehli, biz bazı yüzleri silip arkalarına döndürmeden ya da Cumartesi adamlarını lanetlediğimiz gibi, onları da lanetlemeden önce, yanınızdakini doğrulayıcı olarak indirdiğimiz kitaba inanın.” **Nisa,47**
5. “Size böyle ölümü takdir ettik ki, kılıklarınızı değiştirip sizi bilmediğiniz bir biçimde yaratalım.” **Vakia,61**
6. “Dileseydik, oldukları yerde onların suratlarını değiştireirdik de, artık ne ileri gidebilir, ne de geri dönebilirlerdi.” **Yasin,67**

7. “Allah, ‘Aşağılık içinde kalın orada, artık benimle konuşmayın! der.’” *Mu’minun,108*
8. “Yüzükoyun yürüyen mi, yoksa dümdüz yolda dimdik yürüyen mi daha doğru yoldadır?” *Mülk,22*
9. “Vahşi hayvanlar bir araya toplanıp haşredildiğinde..” *Tekvir,5*
10. “Deki: ‘İster taş, ister demir, isterse gönlünüzde büyüyen tuhaf bir yaratık olun’..”
İsra,50-51
11. “Yeryüzünde hareket eden her hayvan ile kanatlarıyla uçan her kuş sizin gibi birer ümmettir.” *En’am,38*
12. “Dilediği herhangi bir suratla sana çeki düzen vermiştir.” *İnfitar,8*

3. İmtihan ve Ceza Ayetleri

1. ***Bazıları, ahireti inkâra götürür şüphesiyle tenasühü reddeder. Oysa dünyada da ceza var:*** “Belki dönüp yola gelirler diye, mutlaka onlara o büyük ahiret azabından ayrı olarak, yakın dünya azabını da tattıracağız.” *Secde,21*
2. ***Kimileri sevapla cezanın birden fazla deriye verilmesinin mümkün olmayacağı düşüncesiyle tenasühü reddederler, oysa*** “O ayetlerimizi inkâr edenleri yakında bir ateşe sokacağız ki, derileri piştikçe azabı tam tatsınlar diye, onlara başka deriler vereceğiz.” *Nisa,56*
3. ***Tenasüh, yoksa sakat, bela ve musibetli doğan milyarlarca insanın açıklamasını kim yapabilir?*** “Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir.” *Şura,30 / Zümer,51*
4. ***Tüm insanlar eşit ortamlarda sınanacakken, dünyadaki maddi, manevi, sosyal ve huzur alanındaki uçurumların açıklamasını kim yapabilir?*** “Biz sizi sınamak için

şerre de, hayra da müptela kılacağız. Sonunda bize döndürüleceksiniz.” *Enbiya, 35 / Bakara,155*

4. Dünyadan Tenasüh Gerçekleri

1. Amerika’daki Virginia Üniversite Profesörlerinden Stevenson, Hindistan, Sri Lanka, Burma, Tayland, Vietnam, Batı Asya ve Türkiye gibi ülkelerde 1 600’den fazla reenkarnasyon olayını ispatlamıştır.
2. Eflatun, Pisagor, Edison, Pantainos, Goethe, Papa Augustinus, Benjamin Franklin, Henry Ford, La Martine, Dontey, Emerson, Victor Hugo, Alman Bohum, Kant’ın öğrencisi White, Belçikalı Van Helmond.. gibi dünyaca ünlü filozof, bilim adamı, mucit ve yazarlar tenasühe inanan binlerce önemli şahsiyetlerden sadece bir kaçıdır.
3. Hipnozcu Joe Keaton 8 000 kişiyi bir önceki hayatına geriye döndürmüş ve konuşurmuştur.
4. Doğuştan kör olanlar bile, hipnozla bir önceki hayatlarında gördüklerini anlatıyorlar.
5. Mozart 3 yaşında piyano çalmış, 4 yaşında konserler vermiş, 5 yaşında ise besteler yapmıştır. Paganini 9 yaşına geldiğinde ona öğretmenlik yapacak kişi kalmamıştır. Pascal 13 yaşında Euclide’nin 32 problemini çözdü. Gauss ilk matematik problemini çözdüğünde 3 yaşındaydı. Süveyş kanalının açılmasında, yüzlerce çalışanın başına müfettiş olarak atanan Ericsson 12 yaşındaydı.
6. 1721’de Lübeck’de doğan Henry, doğumunun ilk haftalarında konuştu. 2 yaşındayken 3 lisan biliyordu. Yine Jean Philippe 7 yaşındayken Almanca, Fransızca, Latince ve İbranice bilmekteydi. 1942’de Amerika’da doğan Calvin Widener, seansa 2 000 yıl öncesine gitmiş, Eski Mısır kralı olduğunu söylemiş, o zamanın dilini konuşmuş ve hiyeroglif yazısını yazmıştır.

5. Tenasüh hakkında birkaç önemli delil

1. “Ey Ali! Seni kâfir ve zina çocuğu asla sevmez.” *Hz. Muhammed (s.a.a.)*
2. “İnsanlar uykudadır, öldüler mi uyanırlar.” *Hz. Muhammed (s.a.a.)*
3. Ant olsun ki bu ümmetten maymun olmuş kavimlerin bir bir soyunu biliyorum.”
İmam Ali (a.s.), Tefsir-i Safi (1/622)
4. “Sizden niceleri atasının kafatasıyla su içmekte, çok özlediği kardeşinin de etini yemektedir.” *İmam Ali (a.s.)*
5. “Her müminin mutlaka bir eceli ile ölümü, bir de öldürülüşü vardır. Eceli ile ölen öldürülmek, öldürülen de eceli ile ölmek üzere diriltilip tekrar gönderilir.” *İmam Bakır (a.s.), (Bihar-ı Envar: 53/71, Tefsir-i Safi: 1/734, Tefsir-i Ayaşi: 2/113, Tefsir-i Burhan: 2/166)*
6. “Her müminin 7 kemal ve 7 beşeri bedenleşmesi, kâfirin ise 7 mesh (aşağılık, hayvan kalıbına) girmesi vardır.” *Cafer-i Sadık (a.s.)*
7. “Bazen ruh bedeni terk eder, Allah da ona başka beden giydirir. İnsan sürekli surattan surata, yaratılıştan yaratılışa, inançtan inanca, mevkiden mevkiye, halden hale taşınır ki; iyilerden ise mukarrabin âlemine girer, kötülerden ise şeytanlar âlemine iltihak edene kadar beden değiştirmesi devam eder.” *Tefsir-i Safi Mukaddimesi*
8. *İbn-i Sina Adhaviyye’de, İbn-i Zekeriya Razi İlm-i İlahi’de, Gazali de Tehaffüt eserinde tenasühü onaylar.*
9. “Allah Buhtunnasır’ı dişi hayvan mesh etti (çevirdi). 7 yıl farklı hayvan kılığına girdi.” *Yakub-i Tefsiri: 174*
10. “Biz sevdik âşık olduk, Sevildik maşuk olduk, Her dem yeni doğarız, Bizden kim usanası.” *Yunus Emre*

11. “Dünyaya çok gelip gittim, Erenler eteğın tuttum.” *Yunus Emre*
12. “Nice gelmiştir ol Aliyy-i Haydar, Ahir Mehdi sahip zaman Ali’dir.” *Kul Bayram*
13. “Ölüm doğmaktır, kabirse gökyüzünün emaneti olan beşiktir.” *Victor Hugo*
14. “Büyük başarı ve dehaler insanın farklı zamanlarda dünyada doğup yaşayarak edindiğı uzun tecrübelerden başka bir şey değildir.” *Henry Ford*
15. “Tenasüh inancı yeni Katolik inancıyla kesinlikle çelişmez.” *Belçika Kardinal Versia*
16. “Habil’in ruhu Şit’e, ondan da Musa’ya geçmiştir. İnsanlar doğumdan kurtulana dek dünyaya gelip giderler.” *Yahudilerin Talmud ve Zuhar Kitapları*
17. “Ölümle hayat arasında kaybolup gitmiştim. İnsanlar arasındaki ilişkiyi düşündükçe kendimi karanlık tünellerin içinde hissediyordum. Oysa tenasüh sayesinde ölümle hayatın anahtarını ve karanlık tünellerin ışığını buldum. Kimimiz Mevla’sını 20, kimimiz 100, kimimiz 1 000 yılda bulur.” *Cubran Halil Cubran*
18. *C. Halil Cubran ‘Nebi’ kitabında der ki:* “Bir müddet sonra rüzgârın kanatlarında taşınacağım ve başka bir kadın bana hamile kalacaktır.” *‘Ramedü’l-Ecyal kitabında da:* “Yakında beni tekrar göreceksiniz, çünkü başka bir kadın beni tekrar doğuracaktır.”
19. “Size bir ömür yetmezse şayet ki, tek ömür yetmeyecek elbet.” “Önünüzde ömürlerin peşinden çok ömürler vardır.” *Mihail Naime*
20. “Temiz ruhlar hem dünyada hem de gökte farklı bedenlerde en güzel imkânlarda yaşarlar.” *Büyük Yahudi tarihçi Yusifos*
21. *Ş. Hürr-i Amili, Receb-i Bersi, İbn-i Şehraşub, Fayd-ı Kaşani gibi Şii ulemaarla, İbn-i Sina, Gazali, İbn-i Razi, Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Prof. Süleyman Ateş gibi Sünni ulemalar tenasühü kabul edenlerden sadece birkaçı.*

EK-3 Mülakat fotoğrafları:

Fotoğraf-1 Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreteri Serdar Yılmaz Saraç ile beraber sohbet (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-2 Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreter Yardımcısı Ali M. İle Mülakat (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-3 Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-4 Antakya'da Fevzi Y. ile Mülakat (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-5 Antakya'da Fevzi Y. İle Mülakat-2 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-6 Hatay Merkezli Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı (EHDV) kurucu başkanı Ali Yeral İle Mülakat (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-6 Hatay Merkezli Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı (EHDAV) kurucu başkanı Ali Yeral ile Mülakat-2 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-7 Hatay Antakya Uzun Çarşı'da Hüseyin G. ile Mülakat (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-8 Samandağ'da Hızır Türbesi Ziyareti (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Samandağ, Ocak 2018)

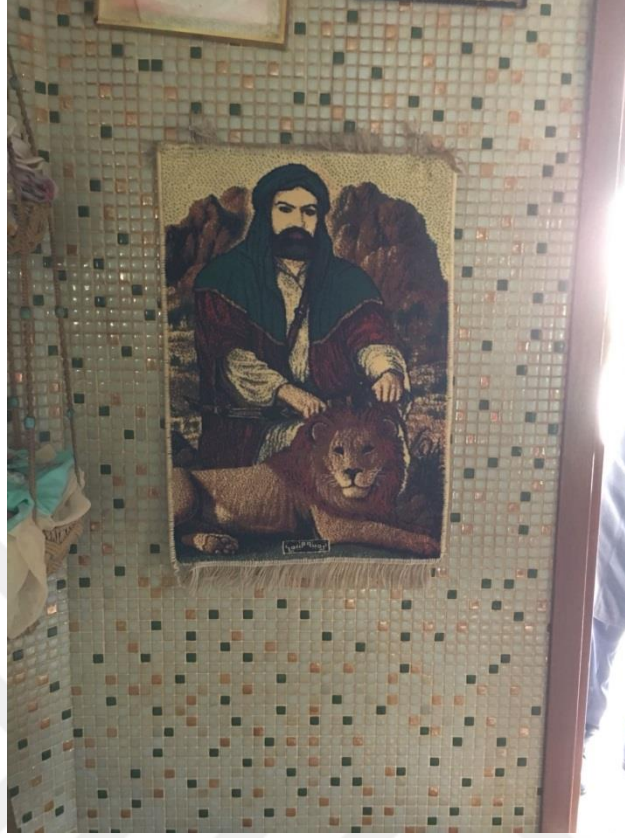
Fotoğraf-9 Samandağ'da Hızır Türbesi Ziyareti-2 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Samandağ, Ocak 2018)

Fotoğraf-10 Samandağ'da Hızır Türbesi Ziyareti-3 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Samandağ, Ocak 2018)

Fotoğraf-11 Samandağ'da Hızır Türbesi Ziyareti-4 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Samandağ, Ocak 2018)

Fotoğraf-12 Antakya Merkez'de bulunan bir Türbe (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-13 Antakya Merkez'de bulunan bir Türbe-2 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-14 Antakya Merkez'de bulunan bir Türbe-3 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Fotoğraf-15 Antakya Merkez'de bulunan Türbe-4 (Ayşe Yalçın Arşivi, Hatay Antakya, Ocak 2018)

Ek-4 Görüşme listesi ve sorulara verilen kısa cevaplar:

Sırayla Görüşülen kişiler	Yaş	Meslek/ Görevi	Nusayrılık bir din midir?	Kitab'ül-Mecmu Hakkındaki Bilginiz nedir?	Reenkarnasyon İncancına Bakışınız nedir?
Ecem G.	38	Esnaf	Nusayrılığı kabul etmiyorum. Ben Müslümanım	Okumadım, bilmiyorum.	Ciddiye almıyorum, bilimsel açıklanmış bir şey değil
Ali M.	38	Avukat	Din olarak kabul etmiyorum, mezhep de değil. Tarikatır, yoldur.	Duymadım, görmedim.	Böyle bir inanç var ama gerçekte var mıdır bilmiyorum
Gökay Ü.	26	Psikolog	Farklı bir din değil. Müslümanlar Sünniler ve Aleviler olarak ikiye ayrılır. Nusayrılıkta Aleviliğin altında bir koldur.	Öyle bir şey yok, duymadım.	Çok sık inanılır ama ben inanmıyorum
Mustafa K.	63	Emekli	Nusayrılık, İslami inanç sistematığı içerisinde.	Rastlamadım.	-
Hüseyin G.	32	Pasta Bölümü/ Açık Öğretim İlahiyat	Kesinlikle bir din değildir. Bütün dinleri kapsayan İbrahimi bir yoldur, yorumdur. Din üstü bir inançtır.	Böyle bir şeyi kabul etmem. Yorumda sıkıntı olabilir.	İnanırız, kabul ederiz sebeplerimiz de var
Fevzi Y.	54	Siyasetçi	Nusayrılık diye bir şey yok. Alevilik vardır bu da yaşam tarzıdır. Din aynı din	Yok öyle bir şey.	Böyle bir inanç var
Ali Yeral	48	Kanaat Önderi	Allah katında tek din İslamdır. Başka hiçbir dini kendimize kabul etmeyiz.	Böyle bir kitap yok.	Bize göre vardır, hayatın bir gerçeğidir. Ayetlerle sabittir
Ali G.	50	Öğretmen	Hepimiz Müslümanız, aynı şemsiyenin altındayız.	Duydum, yazanlar bizimkiler değil.	İnanıyoruz. Büyüklerimiz inanmış bizi de inandırmışlar
Zafer S. C.	36	Öğretmen	XIII. /XIV. Yüzyıllarda ortaya çıkan tasavvuf tarikatıdır.	Duydum, kutsal kitaplardan sayıldığı doğrudur.	İnancımız var. Bunu hiçbir zaman çocuk psikatriği, ruh bilimi incelemeyi hep ilahiyatçılar inceledi
Özcan K.	37	Serbest Meslek	Farklı bir dindir.	Duymadım.	İnanmam

Sırayla Görüşülen Kişiler	Fransız Kaynaklarında geçtiği gibi Nusayriler Türklere önyargılı mıdır?	Hulul İnançına bakışınız nedir?
Ecem G.	Doğru değil, ülkem için canımı veririm	Hiç kimseyi ilahlaştırmaya gerek yok. Zaten Ali'yi de Allah yarattı.
Ali M.	Fransız döneminde olabilir. Osmanlı zulmetti ama bugün öyle bir şey yok.	–
Gökay Ü.	Karalamaya yönelik bir şey.	Hz. Ali'yi ilahlaştıranlar var, ben bunu kabul etmiyorum. Bunun Alevilikle bir alakası yok.
Mustafa K.	Korkuyla orantılı bir şey özellikle Türklerle ilgili.	–
Hüseyin G.	Fransızlar kafayı bozmuşlar.	Bu söylentilerin art niyetli olduğunu düşünüyorum.
Fevzi Y.	Tamamen yanlış bir olay.	–
Ali Yeral	Tamamen yanlıştır.	–
Ali G.	Fransızların Türklere karşı bu bölgeyi alamadıkları için oynanan oyunlar.	Bu bize ters. Bunu kabul ettiğiniz anda çoğu şeyi çöpe atmanız gerekiyor demektir.
Zafer S. C.	O yıllarda olmuş olabilir. Bugün öyle bir sıkıntı yok ama milliyetçilik problemi var.	Evet böyle bir inanç var.
Özcan K.	Bunları eskilere sormak lazım. Kimseye düşman değilim.	–